

५४२०
Shri Raghunatha Temple MSS. Library,
JAMMU

No. ४५०
क

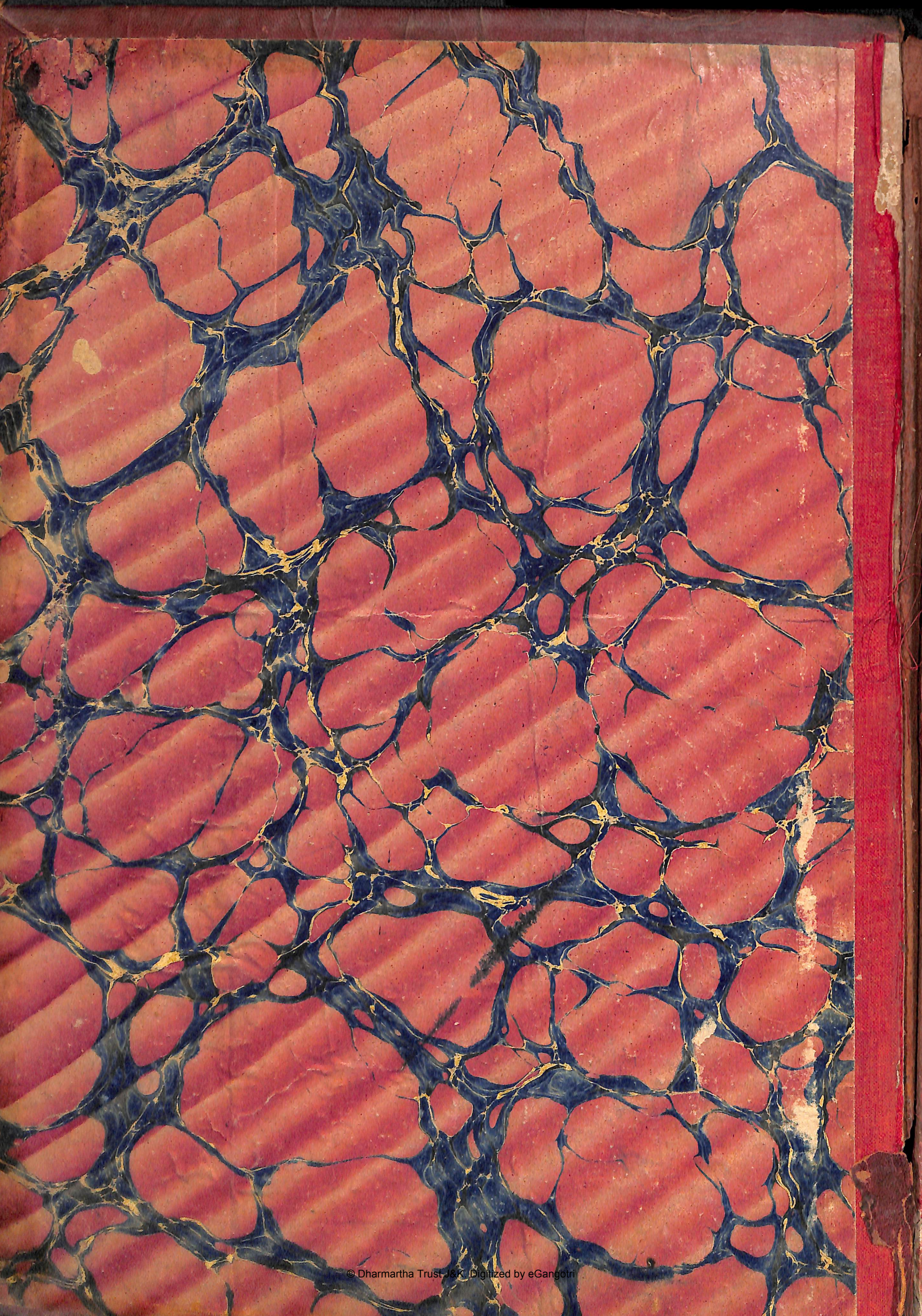
Title प्रसन्न नै नै कलरकः

Author

Extent ७५ पत्र Age

Subject पुराण

नं ४५-क
बहु बेवरे बहु रमण
बहु वन
पुराण भाग

२५

५५/५६
५७
५८

ब्र.
ब्र.
१

ॐ श्रीगणेशाय नमः ॐ श्रीगोपालो जयति गणेश
ब्रह्मेशसुरासुरेशसुराश्च सर्वमनवो मुनीन्द्राः स
रसती श्रीगिरिजादिकाश्च येन मेति देवंप्रणमामि
ते विभुं १ स्मृता तनुः विदयतास्त्रिगुणं विराजं वि
श्वानिलो मविवरेषु महोत्तमाद्यं स्तुष्टानुखः स्वकल
यायि सर्जसूनितां समेत हृदयस्तमजं भजामि २
ध्यायेते ध्याननिष्ठाः सुरनरमनवो योगिना योग
वृक्षाः संतः स्वमेयि संतं कति कति जनिभिर्येन
पश्यंति तत्त्वाः काये स्वच्छामयंते विगुणपरमेष्ठे
तिर्विकारे निरीहे भक्ता ध्याने कहे तो निरूपमरु
विरणाम दृपे दधाने ३ वंदे ह्यसंगुणातीतं ब्रह्म
सुतं यतः आविर्बभूव प्रकृतिबलविशुद्धिदयः
ॐ नारायणं नमस्कृत्य नरं चैव नरोत्तमं देवीं सर
स्वतिं व्यासं ततो जयमुदीरयेत् ४ अस्तु परमं
वैभवाती कामधेनोः श्रुतगणकृतवत्सो व्यास
देवोऽदोह अतिरुचिरपुराणं ब्रह्मवैवर्तमेत
त्पिवर्तपिवतसुग्धाऽङ्ग्यं अत्यममिष्टं ५ भार
ते नैमिषारणेऽस्य यशो न कादयः निमो निमि
तकोक्तत्वाक्रियामूषः ऊषासनो ६ एतस्मिन्नेतरे
सोतिमागच्छेते यदृच्छया प्रणतेः सविनीते ते वि

लोकादङ्गसने ८ तेसंपूजातिथिभक्त्याशौनको
 सुनिपुंगवः सपृच्छत्कुशलं शोते शोताः पौराणि
 केमुदा ५ वत्सोयासविनिर्मुक्तं वसते स्वस्थिरासने
 संमते सर्वतत्तज्जपुगाणानोपुगाणवित् १० परं क
 सकथोपेतेपुगाणं श्रुति संमते मंगले मंगलाहं
 चमंगलं मंगलालयं ११ सर्वमंगलवीजे च सर्व
 दामंगलप्रदं सर्वमंगलनिघ्नं च सर्वसंपत्करं परं
 १२ हरिभक्तिप्रदेशस्तत्सुखदेमोतेमवेत् तत्तत्ता
 नप्रदेशरपुत्रोपुत्रविवर्द्धने यप्रच्छसुविनीते च सु
 नीतो सुनि संसदि यथाकाशे तारकानां हि जराजो वि
 राजते ५ शौनक उवाच प्रस्थाते भवतः कुत्र कुत
 आयासिते शिवं किमस्माकं पुण्यदिनमद्यत्तदर्श
 नेतव १५ वयमेव कलौ भीता विशिष्टज्ञानवर्ति
 ना मुमुक्षुवाभवेमग्रास्ते वेतस्मिहागतः १६ भ
 वात्साधुर्महाभागः पुगाणोपुपुगाणवित् सर्वेष्वपु
 गाणेषु निस्सोतोति कृतवानिधिः १७ श्रीकृष्णे निश्चला
 भक्तिर्यतो भवति शशती तत्कथ्यतो महाभाग पु
 गाणज्ञानवर्द्धने १८ गरीयसे च प्रादव्याकर्मनिमूल
 कृतनी संसारे संनिवृद्धानो निगडच्छेदकर्तरी १९
 भवदावाशिदग्धानोपीष्टस्तद्विर्वर्षणी सुखदाने

ब्र.
ब्र.
२

ददासो निशस्त्रश्चेतसि जीविनां २० यत्रोदो सर्ववीजे
वपरं ब्रह्म निरूपणं तस्य स्मृष्टान्तावस्थापि स्मृष्टीरु
क्तीर्तने परं २१ साक्षात्कारनिराकारपरमात्मस्वरूप
कं किमाकारं वत इत्यत आने किं वभावने २२ यथा
यंती वै सवाः किं वा शांताश्च योगिनः परः यत्तं प्राधान्य
केषां वै गूढं वेदे निरूपितं २३ प्रकृतेश्च निराकारं य
त्र वा सो निरूपितः प्रणानां ललाणं यत्र महदादीनां
व निश्चयः २४ गोलोकवर्णने यत्र वै जंठवर्णने वर्ण
ने शिवलोकस्य यत्रान्यत्स्वर्गवर्णने २५ अंशानां च क
लानां च यत्र सो ते निरूपणं केषां कृताः का प्रकृतिः
कश्चात्मा प्रकृतेः परः २६ निगूढं जन्मयेषां वै देवा
नां देवयोषितां समुत्पत्तिः समुद्राणां शैलानां सर
तामपि २७ कावांशाः प्रकृतेश्चापि कलाः का वा कलाः
कलाः तासां च वरिते ध्याते पूजा स्तोत्रादिकं शुभं २८
उर्गसरस्वती लक्ष्मी सा वित्री एतां च वर्णने यत्रैव राधि
काख्यानां श्रुत्य पूर्वसुधीयमे २९ जीवकर्म विपाक
श्च नरकाणां च वर्णने कर्मणो विउने यत्र यत्र ते भू
विमोक्षणे ३० येषां च जीविनां यद्दृष्टानं यत्र शुभाशुभ
जीविनां कर्मणो यस्माद्यस्य योनिषु ३१ जीविनां क
र्मणो यस्माद्यो योरो गोभवे दिह मोक्षणे कर्मणो यस्मा

तेषां च तन्निद्रूपणं १२ मनसा त्वलसीकात्ती गंगाष्ट
 स्त्री स्वधा तथा आसोऽख्यान शुभाख्यान मन्वा सामपि
 यत्रैवे १३ शालग्रामशिलानां च दानानां तन्निद्रूपणं
 अर्घ्यं यत्र वासो ते धर्मार्थं निद्रूपणं १४ गणेश्वर
 स्वरिते यत्र तज्जन्म कर्म च कवचस्त्रोत्रमंत्राणां गू
 ढानां यत्र वर्णने १५ यदपूर्वमुपाख्यानमश्रुते पर
 माहुते कृत्वा मनसितत्सर्वं सोऽप्रते वक्तुमर्हसि १६
 यत्र जन्म भ्रमो विषेष्ट एते च भारते परिपूर्णत
 मस्यापि क्लृप्तस्य परमात्मनः १७ जन्म कस्य गृहे ल
 षं प्रोक्तं एतत्प्रसूतकायन्या प्रोक्त
 वती सती १८ आविर्भूय च तद्देहाः कगतेः केन हेत
 ना गत्वा किं कृतवास्तत्र कथं वा पुनरागतः १९ भा
 रावतारतं केन प्रार्थितो गोश्वकारसः विधाय किं वा
 सेतं च गोलोकं गतवापुरः २० इति दमिदमाख्यानं प्र
 राणं श्रुतिर्लभं इति ज्ञेयं मुनीनां च मनो निर्मलका
 रणाः विधाय किं वा सेतं च गोलोकं गतवा २१ स्वज्ञा
 नाय तस्या एष्टम एष्टवा शुभाशुभं संयो वैराग्यजन
 नेन तेनैवाख्यातमर्हसि २२ शिष्य एष्टम एष्टवा व्या
 ख्यानेऽकुरुते च यः समद्भुतः सतोऽष्टौ योग्या योग्ये
 च यः समः २३ सोऽतिरुवाच सर्वं कुशलमस्मात्तदा द

ब्रह्म
ब्र०
३

पत्रदर्शनात् सिद्धचेष्टादागतोद्देश्यामिनाशयणाप्र
मे ५५ दृष्टाविप्रसमूहेचनमस्कृतेमिहागतः ३६
चनैमिषारणेषुएणदेवापिभारते ५५ देवेविप्रेषु
केचश्वाननमेवस्तुसंभ्रमात् सकालसूत्रंजति
यावच्चंददिवाकरो ५६ हरिब्राह्मणरूपेणशब्द
मतिभूतले सक्तनीप्रणमेत्तुएणाद्वाह्मणंहरिर्हृषि
णं ५० भगवन्त्यतयाएष्टंजातेसर्वमभीक्षिते सा
रभूतेपुराणेषुब्रह्मवैवर्तसुतमे पुराणोपपुराण
नावेदानांभ्रमभेजेन हरिभक्तिप्रदेसर्वतत्त्वज्ञान
प्रवर्द्धने कामिनोकामदेवेदमुसुत्तुणाचमोत्तदे
भक्तिप्रदेवैस्त्वानांकल्पवृक्षस्वरूपकं ५० ब्रह्मवै
देसर्ववीजेपरंब्रह्मनिरूपणं ध्यायेतेयोगिनःस
र्ववैस्त्वायत्परात्परं ५१ वैस्त्वयोगिनःसेतो नव
भिन्नाचशौनक अज्ञानपरिपक्वेनभवेतीजीवनः
क्रमान् ५२ सेतोभवतितत्संगायोगसंगेनयोगिनः
वैस्त्वामक्तसंगेनक्रमात्सेयोगिनःपरात् ५३ यउ
इवास्मदेवानांदेवीनांसर्ववीविनो ततःप्रकृति
विदेवदेवीनांचरितेषुभं ५५ जीविकर्मविपाकच
णालग्रामनिरूपणं तासोचकवचस्तोत्रेमेवपूजानि
रूपणं ५५ प्रकृतेलक्षणतत्रकलाशानानिरूपणंकी

तिरुक्कीर्तनेतासो प्रभावश्च निरूपतः ५६ सकृती
 नाडुक्कीर्तीनां यत्स्थाने स्यात्प्रभाशुभं वर्णननरका
 नाचोरागाणां मोक्षणे ततः ५७ ततो गणेशा विदेवत
 जन्मपरिकीर्तिते श्रुतीवा पूर्वचरिते श्रुतिवेदसु ल
 भे गणेशा भगु संवाद सर्वतत्त निरूपणे निरूपक
 वचस्त्रोत्रं मे त्रुते त्रु निरूपणे श्रीकृष्णजन्म विदेवकी
 र्तिते च ततः परं भारते पुण्ये लेत्रे च श्रीकृष्णजन्मक
 र्मे च भुवो भारावतरणं कीडाकोतकं मंडले सता
 सेतुविधाने वज्रं विदे निरूपिते ६१ इत्येते कपि
 ते विप्रपुराण प्रवरं परं चतुः विदुः परिमिते सर्व
 धर्मानि रूयिते ६२ सर्वेषां मीक्षितं तं सर्वं शा
 स्त्राकारणं ब्रह्मैव वर्तकं नाम सर्वं भीष्टफलप्र
 दं ६३ सारभूने पुराणेषु केवलं वेदसंमते विवृते
 ब्रह्मकार्यं च कृत्स्नेन यत्र शो नकं ६४ ब्रह्मैव वर्तकं
 तेन प्रवदंति पुरं विदुः इदं पुराणं सूत्रं च प्रादत्तं
 च ब्रह्मणे निगमये च गोलोके कृत्स्नेन परमात्मना
 महीतीर्थेषु कुरे च दत्तं धर्माय ब्रह्मणा ६६ धर्मेन
 दत्तं पुत्राय श्रीमान् नारायणाय च नारायणं विभग
 वामारदा पदं दौतदा ६७ नारदाय स देवाय प्रद
 दौ जाकृवीत देव्यामः पुराणं सूत्रं संवत्सविपुले म

ब्रह्म.
ब्र.
ध

इत् ६८ ममं दंदौ सिद्धते तेषु एष देस मनो हरे मये दं
काशिते ब्रह्मास्त्रं समस्य निशामये अष्टादश सहस्रं
तव्यासेनेदं प्रमाणकं प्रमाणकार्त्तप्रवणो यत्फलं
तभते नरः १ तत्फलं लभते नूनं मथाय प्रवणेन च
२ रति श्री ब्रह्मैवेव ते महा प्रमाणे सौतिक शौनक से
वादे ब्रह्मा विडे प्रथमो ध्यायः १ श्री शौनक उवाच १
किमपूर्वं कृतं सौते परमादुतमीक्षिते सर्वे कथय
संयम्य ब्रह्म विडे मनुज मे १ सौतिरुवाच वंदे गुरोः
पादपं मया सस्यामितं तेजसः हरिदेवा हि ज्ञानत्वा
वर्णात् ब्रह्म सनातनात् २ यच्छ्रुते व्यास वक्त्रेण ब्रह्म
विडे मनुज मे अज्ञानां यत मोक्षं स ज्ञानवर्त्म प्रदीप
कं ३ ज्योतिः समूहं प्रलये प्रासीत् केवलं हि ज को
दिसूर्य प्रभं नित्यं स एव विष्णु भावने ४ स्वेच्छा प्रय
स्पृष्ट विभो स ज्योतिरुज्ज्वलं महत् ज्योतिरभ्यंतरे लोक
त्रयमेव मनोहरं ५ तेषां सुपरिगोलोके नित्यमीश्व
रवहिज त्रिकोट्यो जनाया स विस्तीर्णं मंडलाकृतं ६
तेजस्वरूपं महद्वत् भूमिमये परं अदृश्यं योगिभिः
स्वमेदं पगम्यं च वै स वैः ७ योगेनायितमीशान
चांतरित्तस्थितं वरं आदिव्याहिजराहृदशोकभीत
विवर्जितं ८ सदत्तरविता संख्ये दिवैः परिशोभितं

लये क्लृप्तासु ते सृष्टे गोपगोपीभिर्गृह्यते ५ तदयोद
क्षिणे सव्ये पंचाशत्कोटियोजनात् वैकुण्ठे शिवलोके च
तत्समं समनो हरं ६ कोटियोजनविस्तीर्णं वैकुण्ठं मे
उल्लासते लये सूर्ये च सृष्टौ च सपार्श्वदशान्वितं
लक्ष्मीनारायणं न्वितं ११ चतुर्भुजैः पारि
षदैर्जगत्प्रादिवर्जितं सव्ये च शिवलोके च कोटि
योजनविस्तरं १२ लये सूर्ये च सृष्टौ च सपार्श्वदशि
वान्वितं गोलोकाभ्यन्तरेऽप्यतिरतीव समनो हरं १३
परमाद्वादजनकं परमानंदकारकं ध्यायंते योगि
नः शम्भयोगेन ज्ञानवत्त्वया १४ तदेवानंदजनकं
तिराकारं परात्परं तत्तज्ज्योतिरंतरेऽप्यमतीव समनो
हरं १५ नवीनवीरत्नश्यामः रक्तपंकजलोचनं शा
रदीयपार्वणैर्दोःशोभातिश्रमलाननं १६ कोटिकंद
र्पलापुण्यलीलायाममनोरमं द्विभुजं सुरलीलं
सस्मितं पीतवाससं १७ सदत्तभूषणोद्भूतभूषितं
भक्तवत्सलं चंदनोत्तितसर्वांगं कस्तूरीकुंडलान्वि
तं १८ श्रीवत्सवत्संभूतं कोसुमेन विराजितं सद्र
त्नसाररचितं किरीटमुकुटोज्ज्वलं १९ रत्नसिंहास
नस्य च वनमालाविभूषितं तदेव परमं वत्सभगवत्स
नातनं २० विच्छामयं सर्ववीजं सर्वाधारं परात्परं कि

ब्र-
मि-ब्र-
५

5

शोरेवयसंशस्रङ्गेपवेशविधायकं २१ कोटिपूर्णे
शोभायैभक्त्यानुग्रहकारि निरीहेनिर्विकारं च परि
पूर्णं तमेविभुं २२ रासमेउलमध्यसंशोतेरासेश्वरे
वरं मेगलेमेगलाहंचमेगलेमेगलप्ररे २३ परमाने
दवीजेवसत्यमपरमव्यये सर्वसिद्धेश्वरेसर्वसिद्धि
पंचसिद्धिदे २४ प्रकृतेः परमीशानेतिगुणैरित्यविप्र
हे श्रायेपुरुषमव्यक्तं पुरुहतेपुरुष्टते २५ सत्संस्व
तेत्रमेकंचपरमात्मस्वरूपकं ध्यायेत्तैवेस्मवाः शोताः
शोतेतत्परमायणे २६ एवेतूपेपरंविभ्रतभगवाने
कएवसः दिग्भिन्नभसासाहृष्टं विष्णुवदर्शह २७
इति श्रीब्रह्मवेवर्तेमहापुराणेब्रह्मविंशेपरब्रह्मनि
रूपेण नामहितीयोऽध्यायः २ सोतिरुवाच दृष्ट्वाभू
त्यमयेविष्णुलोकंचभयंकरं निर्जतनिर्जनेद्यो
रेनिर्वानेतमसावते १ वृत्तेशीलसमुद्रादिविहीने
विह्वताकृते निर्मुक्तिकंचनिर्यातनिःसंस्पर्श
एण्डिज २ आलोच्यमनसासर्वमेकमेवमहायकृत
स्वच्छयासृष्टमारोभेष्टहिंसेच्छामयाः प्रभुः ३ आविंवे
भूतः सर्वोदोपेसोदलिणायितः भवकारणतूया
स्मृतिमंतेस्त्रयो गुणाः ४ ततोमहानंदकारः पंचत
मात्रपवच रूपरसगंधस्पर्शशब्दोमेवेतिसंज्ञकाः ५

आविर्वभूवुतमश्नात्स्वयेनारायणः प्रभुः प्रणामो
 पुवापीतवासावनमालीचतर्भुजः ६ शंखचक्रगदा
 पद्मधरः स्मरमुखो व्रजः रत्नभूषणभूषाढ्यः शाङ्गो
 कौस्तुभभूषणः ७ श्रीवत्सवन्ताः श्रीवासः श्रीनिधिः
 श्रीविभावनः शारदेउप्रभामृष्टमुखेउसमनोहरः
 कामदेवप्रभामृष्टरूपलावणसंदरः श्रीकृष्ण
 रतः स्थितातृष्टावतपुटोजलिः ८ श्रीनारायणउवा
 च चरेवरेणैवरेदेवशर्हैवस्कारणे कारणेकार
 णानोचकर्मतत्कर्मकारणे ९ तपस्तफलदेश
 सतपस्वीशस्ततापसं वंदेनवचनश्यामं स्वात्मा
 मंसमनोहरं १० निष्कामं कामरूपं च कामञ्च कामका
 रणं सर्वसर्वेष्वरं सर्वबीजरूपमनुत्तमं ११ वेदरूपं
 वेदबीजं वेदोक्तं फलदं स्मरं वेदज्ञं तद्विधातवस
 र्ववेदविदावरं १२ इत्युक्त्वा भक्तिपुक्तश्च स उवाच
 तदाज्ञया रत्नसिंहासने रम्ये पुरतः परमात्मनः १३
 नारायणकृतं स्तोत्रं यः पठेत्स समाहितः त्रिसंध्यः
 पठेन्नित्यं पापं तस्य न विद्यते १४ पुत्रार्थी लभते पु
 त्रे भार्याहीनो लभेत्पुत्रं भूषणो लभेत्स जयने
 भूषणं लभेत् कारागारे विपद्गुस्तः स्तोत्रेण मुच्य
 ते रोगात्स मुच्यते रोगी वर्षात्स मुच्यते १५ इति

ब्र-
ल-ब्र-
६

श्रीब्रह्मैवैवर्तेश्रीनारायणकृतेस्तोत्रं सौतिरु
वाव अविर्वभूवतन्यश्चादात्मनोवामपाद्यतः शु
द्धस्फटिकसंकाशः पंचवक्त्रो दिवोवरः तप्तकोच
नवार्णभाः जघधारथरोवरः २ ईषद्वास्पप्रसन्नास्ये
विनेत्रश्चेद्विशोवरः विमूलपट्टिशथरोजयमाला
करः परः वेदश्चेद्वप्रभामृष्टो मुखदृष्टो मनोहरः ५
वैष्णवानोचप्रवरः प्रज्वलन्ब्रह्मतेजसा श्रीकृष्ण
प्रतः स्थितावष्टावतकृतोजलिः ६ विपुलाकृत
सर्वांगाः सास्केनेत्रोपनिगद्गदः आविर्वभूवनन्य
श्चात्कृष्णस्य नाभियेकजान् ७ महातपसीहृदय
कमेतलकोरावरः शुक्लवासाः शुक्लदेतः शुक्लक
शश्चतर्मुखः योगीशः शिल्पिमाथीशः सर्वेषां ज
नको गुरुः तपसाफलप्रदा च प्रदा च प्रदाना सर्व
संपदो ८ स्रष्टा विधाता कर्ता च र्हरता च सर्वकर्माण
धाता वतर्णी वेदानो ज्ञाना वेदप्रसूः पतिः ९ शोतः
सरस्वतीकोतः सुशीलश्च कृपानिधिः कृष्णवदेगुण
तीतगोविंदमेकमत्सरं ११ अथ कृतमव्ययं व्यक्तं गोप
वेशा विधायिने किशोरवयशोशीतो गोपीकोते मनो
हरे नवीनवीरदशना मेकोटिके दर्पसुंदरे हृदावनव
नाभ्यो गिरा समंतलसंस्थिते १२ रासे च रासवासरा

सोहाससमुत्तकं इत्येवमुक्तातेनतारत्नसिंहास
 नेवरे १५ नारायणेशोसंभाष्यसउवासनदाज्ञया
 इतिब्रह्मकृतंस्तोत्रं प्रातरुत्थापयः पठेत् १५ पाण
 नितस्यमश्वेतिउः स्वसस्वमोभवेत् मुक्तिर्भवति
 गोविंदेश्रीः पुत्रपोत्रवर्जनी १६ श्रीकीर्तितयमामोति
 सकीर्तिवर्द्धनेचिरं इतिश्रीब्रह्मवैवर्तेब्रह्मकृतंस्तो
 त्रं सोतिरुवाच आविर्वभूवतत्पश्चाद्वृत्तसः परमा
 त्मनः सस्मितः प्ररुषः कश्चित्पुत्रवर्णोजटाधरः
 सर्वसातीवसर्वज्ञः सर्वेषां सर्वकर्मणो समः सर्व
 व्रसदयो हिंसाकोपविवर्जितः २ धर्मज्ञानप्रतोयमी
 धमिष्टो धर्मरोभवेत् सपवधर्मणो धर्मः परमात्मा क
 लोद्भवः ३ श्रीकृष्णपुरतः स्थिता प्रणम्य दंडवदु वि
 तष्टाव परमात्मानं सर्वेषां सर्वकामदे ४ श्रीधर्मउवाच
 कृष्णं विस्रवासुदेवं परमात्मानमीश्वरं गोविंदं परमा
 नेदं मेकमत्तरमच्युतं ५ गोपेश्वरं च गोपीशं गोपेगो
 रत्नकेविभं गवामीशं च गोष्ठस्य गोवत्समुत्सेवादि
 णं ६ गोपगोपीयमध्यस्थं प्रथानं पुरुषोत्तमं वंदे न
 वचनशणमं गमरामं मनोहरं इत्युच्चार्य समुत्तिष्ठ
 नरत्नसिंहासनेवरे ब्रह्मा विस्रमहोपांस्तान्संभा
 ष्य सउवास ह ७ चतुर्विंशतिनामानि धर्मवक्रोक्ता

ब्र.
ल.ब्र
७

निच यः पठेत्वा तत्कृत्याय स सुखी सर्वतो जयी ५
सर्वकाले हरेर्नाम तस्य सायं भवेद्भुवे सायां ते ह
रेः स्थाने हरिदासे लभेद्भुवे १० तिस्र्यर्थमस्मिन्नटनेना
थमैति श्रुति भवेत् चतुर्वर्गफलं तस्य शस्यत्करतले
भवेत् ११ तेष्टु सवर्णाया निपलायेते भयेन च भ
यानि वैवडः खानि वै न ते यमिवोरमाः १२ इति श्रीव
रुचिर्वर्तयर्मकृतं स्तोत्रं सौतिरुवाच आविवेभूव
कमेकायर्मस्यवानपाश्र्वतः मूर्तिर्मूर्तिमती सा ता
ताद्विचयुक्तमलालया १ आविवेभूव तमश्चान्त
खतः परमात्मनः एका देवी मुक्तवर्णा वीणा पुस्त
कधारिणी २ कोटिपूर्णा उमा भास्वाशारम्भकजनो
वना वह्निमुद्गा मुकाधानारत्नभूषणभूषिता ३ सस्मि
ता सेदती श्यामा संदरीणा वसंदरी श्रेष्ठा श्रुतीनां वि
उषां जननी जननी परा ४ रामा पिष्टा तदेवानो क
वीनां मिष्टदेवता शुद्धसत्त्वस्वरूपा च शान्तरूपा सर
स्वती ५ गोविंदपुरतः स्थिता जगः प्रथमतः सखित
नामगुणकीर्तिचुवीणाया सेनतर्तव ६ कृतानिया
निकर्माणि कल्पे कल्पे युगे युगे तानि सर्वाणि हरिभिः
तथा वसं पुटं जलिः ७ सरस्वती वाच रासमंडल
मध्यस्थं रासोत्तामसमुत्सकं रामाया सपरिश्रित

रासवासविहारिणो ६ रासोत्सुकानां गोपीनां को
 नेशो ते मनोहरं प्रणम्य च नमिसुक्ताप्रहृष्टवद
 नासती ५ उवाससाचकामाचरत्तसिंहासनेवरे
 इतिवाणीकृतं स्तोत्रं प्रातरुत्पाययः पठेत् १० बुद्धिवा
 न्यनवात्सोपिविशावात्सुत्रवान्सदा इति श्रीब्रह्मवे
 र्तेसरस्वतीकृतं स्तोत्रं सौतिरुवाच आनिर्वभूव
 मनसः क्लृप्तस्य परमात्मनः एकादेवी गौरवर्णा र
 त्तलंकारभूषिता १ पीतवस्त्रपरीधानसस्मितान
 वयोवना सर्वैश्वर्यापिसादेवी सर्वसंपत्सदा शुभा २
 स्वर्गेषु स्वर्गलक्ष्मीश्च राजलक्ष्मीश्च राजस साहरेः पु
 रतः स्थिता परमात्मानमीश्वरे ३ तृष्ठावप्रणता सा धी
 भक्तिनम्रात्मकं यथा महालक्ष्मीरुवाच सत्यस्वरूपं
 सत्पेशं सत्पवीजे सनातनं सत्पाथारं च सत्पतंसस
 मूलं नमाम्यहं इत्युक्त्वा श्रीहरिं नत्वा सा चोवासस
 त्वासने ५ तप्तकोचनवर्णा भाभासयेतीदृषस्तिष्ठा
 आनिर्वभूव तत्पद्मा बुद्धेः परमात्मनः ६ सर्वाधि
 शाह देवी सामूलप्रकृतिरीश्वरी तप्तकोचनवर्णा
 भासूर्यकोटिसमप्रभा ७ इषडास्पप्रसना सा शर
 त्पंकजलोचना रक्तवस्त्रपरीधानारक्ताभरणभू
 षिता निशालसात्तमिया सा दयाप्रदा तमादिकाः

ब्र.
स.ब्र.
५

तासंच सर्वशक्तीनामीशापिसाहदेवता ५ भयेक
रीशतभुजाउर्गाउर्गतिनाशिनी आत्मनःशक्तिरुया
साजगतोजननीयरा १० त्रिशूलशक्तिशार्ङ्गचयनुख
द्वशराणिव शोखचक्रगदापद्ममत्तमालाकमंडले ॥
वज्रमेकशपाशेचभुशुंडीदेउतोमरे नारायणासुव
लासुरौदेपासुयतेतथा ११ पार्जमेवारुणेवाङ्गे
पर्वविभ्रतीसती क्लृप्तस्यपुरतःस्थितातथावतमद
न्विता १२ प्रकृत्यवाच अहंप्रकृतिरीशानासर्वेषां स
र्वरूपिणी सर्वशक्तिस्वरूपावमयावशक्तिभेजग
त १३ तयाअष्टानस्वतेजातमेवजगतोपतिः गति
अपातासष्टावसंहरतावपुनर्विधिः १४ सष्टेसष्टाव
संहरतेसंहरतीदेयसाविधिः परमानेदनूपेतावेदेसा
नेदपूर्वकं चतुर्निमेषकालेनब्रह्मणाःरूपांभवे
त १५ तस्यप्रभावततलेवर्णितंकःतमाभवेत् ॐ
गलीलामात्रेणविस्तुकोटिस्तजेतयः १६ चराचराश्च
विशेषुदेवान्ब्रह्मपुरोगमान् वह्नियंकतिथादेवी
सुमंशक्तश्चलीलया १७ परिपूर्णतमंसीजेवेदेसा
नेदपूर्वकं महान्विराड्यत्कलांशोविष्णोसंख्या
अयोविभुः १८ वेदेसानेदपूर्वतेपरमानेदेमीश्वरं
पंचस्तोतमशक्तश्चब्रह्मविस्तुशिवादयः १९ वेदाश्च

हेचवाणीचवेदेतंप्रकृतेः परं वेदाश्च विदुषोऽप्ये
 ष्यस्योतंशक्ताश्च न तमः ११ निर्लोकः तमः स्रोते
 तेनमीहेनमास्यहे इत्यवमुक्तासाङ्गो रत्नसिंहास
 नेवरे ११ उवासनत्वा श्रीकृष्णं तद्वृत्तं सरोच्चराः
 इति उगां कृते स्तोत्रे कृष्णस्य परमात्मनः १५ यः पठेद
 र्चनाकाले मनयी सर्वतः सार्वी उगां तस्माद्देनैव स
 त्तायाति कथावन १५ भवाद्यो यशमाभा नेयासेते
 श्रीहरेः पदं १६ इति श्रीब्रह्मवैवर्ते महापुराणे सृष्टि
 निरूपणे ब्रह्मविंशे उगां कृते श्रीकृष्णस्तोत्रे नाम तृती
 योऽध्यायः १ सोतिरुवाच श्रविर्वभूवत तमश्चात्कृष्ण
 स्परसनायतः शुद्धस्फटिकसेकाशा देवीचैकामेता
 हरः १ शुक्लवस्त्रपरीधाना सर्वालंकारभूषिता वि
 भ्रती जयमालावसासा वित्री प्रकीर्तिता १ सा तष्टा
 वपुरःस्थिता परं ब्रह्मसनातने पुटोजलियरासाभी
 भक्तिनश्चात्मकेयराः १ सा विभुवाच नमामी सर्वदेवी
 जेतां ब्रह्मज्योतिःसनातने यदात्परतरं पणामेति वि
 कारंतिरेजने ५ इत्युक्तासातसदेवी वडसिंहासने
 वरे उवास श्रीहरिं नत्वा पुनरेव प्रकृतिः प्रसूः ५ श्रवि
 र्भूवत तमश्चात्कृष्णस्य परमात्मनः मनसा च पुमा
 ने कस्तमकाचनसनिभः मनोमया तिसर्वेषां पंच

ब्र-
ह्म-ब्र-

५

१

वाणेन कामिनां तन्नाममन्त्रयेतेन प्रवदेति मनी
षिणः तस्य प्रेसीवामपाश्चात्तामस्य कामिनीवरा
वभूवातीवललिता सर्वेषां मोहकारिणी ६ रतिर्व
भूवसर्वेषां तोट्टासस्मिनासती रतितितेन तन्नाम
प्रवदेति मनीषिणः ५ हरिस्तु तानयासाहे स उवा
सचः हरेः पुरः रत्नसिंहासने वोस्पयंचवाणेयनु
र्थरः १ मारणं स्नेयने वैवर्ज्ये भने शोषणं तथा ३
न्नादनं पंचवाणं पंचवाणं विभर्तिसः ११ वाणोश्चि
तेषां सर्वेषां कामवाणपरिच्छयाः सयसर्वसकामा
श्च वभूवरीश्वरेच्छया १२ रतिट्टाव्रलणश्चरेतया
तो वभूवरु तत्र तस्यौ महायोगी वसेणाच्छाद्यलज्जया
१३ वसेदग्धाममुनस्यौ ज्वलदग्निः सुरेश्वरः कोदित
लप्रमाणश्च सैमिावश्च समुज्वलन् १४ क्लृप्तदहं
नेट्टाससर्जायः स्वसीलया निस्वासवायुनासाहे
मुखविंडसमुद्गिरन् १५ विष्णोषं सावयामासमुखा
विंडजलं हि ज तत्र किंवित्तलकणं वह्निशोतेवका
रुह ततः प्रभूतितेनाप्रिस्नायातिर्वाणतां व्रजेत् आ
विभूते प्रेसां नैकस्ततस्सदधिदेवता १२ उत्तमोत्तज
लादेकप्रमान्स्वरुणः स्ततः जलाधिष्ठातृदेवेसौ
सर्वेषां पादसोपतिः १६ आ विवभूवकमेकातद

देवीमपार्थितः सास्त्रावद्विपत्नीतां प्रवदंति
 मनीषिणः १५ जलेशस्य वामपार्श्वकन्यैवेका
 वभूवसा वरुणानीति विख्याता वरुणस्य प्रिया
 सती २० वभूवपवनः श्रीमान् विभो निष्ठा सवायुना
 सच प्राणश्च सर्वे सोनिस्वा सस्तक्तलोद्भवः २१ तस्य वा
 योर्वा मपार्श्वकन्यैवेका वभूवह वायोः पत्नी सा च दे
 वी वायवी परिकीर्तिता २२ क्लृप्तस्य कामवारो नरेत
 पातो वभूवह जले तत्प्रेरणं चक्रेण जया सरसं स
 दि २३ सहस्रवत्पाराज्जनं विवर्णं वभूवह ततो म
 हान् विराटने विष्णो चाथारपवसः २४ यस्यैकलो
 मविवर्णो वैष्णो कस्य च वसिष्ठिः स्यात्तात्स्युलतमः सो
 पिमहान् न्यस्तन्यतः परः २५ स एव षोडशोऽंशोऽपि क्लृ
 ष्टस्य परमात्मनः महान् विष्णुः स विज्ञेयः सर्वाधारः
 सनातनः २६ महार्णवैशयानः सः पद्मपत्रं यथा ज
 ले वभूवतस्तो द्वौ देवौ तस्य कर्णमलोद्भवौ २७ तौ
 जलाक्षसस्य त्याय ब्रह्माणं देत सुयतो नारायणश्च
 भगवान् जघने तौ तथानह २८ वभूवमेदिनी क्लृ
 त्ना कार्त्तनमेदसा तयोः तत्रैव संति विष्णानि सा च
 देवी वसंथरा २९ इति श्री ब्रह्मवैवर्ते महापुराणे
 ब्रह्मविंशतिस्थितिर्ूपणोत्तरार्धे अष्टमोऽध्यायः ४ शो न क

ब्र-
ल-ब्र-
१-

उच्चाव गोगोपगोषोगोलोकेकिनिताकिमकलि
ताः समसेदेहभेदार्थेतन्मेव्याख्यातमहंसि १ सो
तिरुवाच सर्वादिसृष्टेतात्पर्यमाः प्रलयेप्रलयेस्थि
ताः सर्वादिसृष्टेकथितेयन्मयाकथितेहिज २ स
र्वादिसृष्टेऽहोऽहोचनारायणमतेष्वरो प्रलयेप्रल
येव्यक्तेऽस्मिन्तोऽनौप्रकृतियसा ३ सर्वादौब्रह्मकल्प
स्वरितंकथितेहिज वाराह्यामकल्पोऽहोऽहो
यिष्णामिष्णोऽसि ४ ब्रह्मवाराह्यामाश्वकल्पाश्च
त्रिविधामुते यथायुगानिचत्वारिक्रमेणकथिता
निच ५ सत्यत्रेताद्वापरंवकालिषेतिचतसृणो वि
शतेःषष्ट्यधिकैः पुनर्दिव्ययुगेसृते ६ सत्येतरंत
दिव्यानां युगानामेकसप्ततिः अष्टविंशत्समुत्तु
षुब्रह्मणोदितं ७ त्रिशतेःषष्ट्यधिकैर्दिनेर्वर्ष
चब्रह्मणः अष्टोत्तरं वर्षशतं विपेरापुर्निरूपितं ८
रातेर्निमेषकालंतत्कल्पस्यपरमात्मनः ब्रह्मण
श्चपुष्पाकल्पः कालविद्विविरूपितः ९ ब्रह्मवाराह
पाश्चाश्चयत्रकल्पानिरूपिताः यत्रकल्पेयथासु
ष्टिकथयामिनिशामय १० ब्रह्मिवमेदिनीरुष्टारु
ष्टारुष्टेवकारहा मधुर्केरभयोश्चैवमेदमाहाज
याप्रभोः ॥ वाराहेतोमसहृत्पलेमाभंगारसातलो

विस्मयो राह रूपस्य द्वावाचानि प्रयत्नतः ॥ कजेवि
 सोर्नाभियमे स्रष्टा सृष्टिं विनिर्ममे विलोकी ब्रह्म
 लोको तानि तल्लोकत्रये विना ॥ एतत्तत्कालं सखा
 नमुक्तं सृष्टिं निरूपिणो किंचिन्निरूपणं सृष्टेः किं भू
 यः श्रोतुमिच्छसि ॥ शौनक उवाच अतः परं तत्र
 लोके शोभन्महासुभुः एतान् स्रष्टा जगामासौ सरस्यं
 समं उल्ल ॥ एतैः समैर्तैर्महावानतीव कमनीयं क
 र्माणां कल्पवृक्षाणां मध्यतीरमनोहरं सविस्ती
 र्णं वसुसमं सस्त्रिंशं मे उल्लासकं चंदनागुरुकस्त
 रिकुंजं मे शसुसंस्कृतं ॥ दधितानुशुक्लपान्य उ
 वा पूर्णपरिप्लुतं पटिसूत्रं येषु कृतं नवचंदनप
 ल्लवे २५ संयुक्तं रंभास्तमातो समुद्रैः परिवेष्टितं
 श्रेणारं भोगवत्समसूहं परिवेष्टितैः ॥ अतीव ल
 लिता कल्पतल्पपुत्तैः सशोभितं तत्र गता चेतैः साई
 ससुवाससमुत्पत्तिः दृष्ट्वा वासं विस्मिता स्तेवभुवुर्मु
 निसत्तमः आ विर्वभूव कर्मका क्लृप्तस्य वा मया स
 तः २ याविता पुष्पमानीय ददावर्चं प्रभोः पदे रासो
 संभूय गोलोके सादधानं हरे पुरः २२ तेन राथा समा
 ख्याता पुरा विद्विर्दिजोत्तम प्राणाधिष्ठाते देवो मातु
 लस्य परमात्मनः २३ आविर्भूता वतः प्राणा प्राणेभ्यो

च.
ल.च.
११

पिगरीयसि देवीषोऽशवर्षायानवयोवनसंयुता
२४ वहिष्पुष्टोष्कायानाससितासमनोहरा शम्भा
वर्णकोटिदेशोभासुषुसशोभता २५ चारुसीमेति
नीवारुशरत्नकजलोचना त्वगेंद्रचेचुविजिताचा
रुनासामनोहरा स्वर्णगेंद्रकविजितेगेंद्रपुगेमचवि
भ्रती दधतीचारुकर्णवरत्नभूषणभूषिते २६ चेद
नाशुरुकस्तूरीयुताञ्जुमविडमिः सिंहविडसे
युक्तसकपोलमनोहरा २७ ससंस्कृतेश्वरामवक्त्रं
मालवीमाल्यभूषिते संगंधकवरीभारसंदरंदम
तीसती २८ स्थलयममवासुष्टुपादपुगेमचविभ्रती
गमनेर्ज्वतीसाचंद्रसंखजनगंजने २९ सद्वत्ससा
रनिर्मीणवनमालामनोरमो हारकीहीरकनिर्मा
णरत्नकेसरकंकण ३० सद्वत्ससारनिर्माणपाष
कंसमनोहरं प्रमूल्यरत्ननिर्माणकणत्नेत्रीरंजि
ते ३१ नानाप्रकारविशालसंदरं परिविभ्रती साच
सेस्तयगोविंदरत्नसिंहासनेनवरे उवासससिता
भर्तः पश्यतिमुखपंकजं तस्याश्चलोमकूपेभ्यः स
द्योगोयोगागणगणः ३२ आविवभूवर्णेषोने
वचतत्समः त्रिंशत्कोटिपरिमितः कमनीयमनोहरः
३३ सौख्याविदिष्टसौख्यातोवलवानांगणः श्रुती क

सस्यलोमकपेभ्यः सद्यश्चाविर्वभूवह ३६ नानाव
 र्णो गोगाणश्च शसुत्सस्थिरयौवनः वलीवर्दीसरभ्य
 श्ववत्सामानाविधाः शुभाः ३७ अतीवललिताश्या
 त्मावहश्चकामदेनवः तेषामेकं वलीवर्दीकोटि
 सिंभुसमेवली ३८ शिवायप्रदेदोक्तसोवाहनाय
 मनोहरे क्लृप्तोच्चिनावरं धेभ्यो हंसपंक्तिर्मनोहरा
 श्राविर्वभूवसहस्रसंशुवत्ससमन्विता तेषामेकं
 राजहंसं महावलपराक्रमं ४० वाहनायददोक्त
 सोवत्सलोवतस्त्रिनी वामकर्णस्य विवरात्कृष्ण
 स्य परमात्मनः गाणेषु तत्र रंगा नो माविर्भूतो मनो
 हरः तेषामेकं चक्षुःशायं यवाहनायवे ४२ द
 दोगोयोगाणेशसंश्रितासरसंसदि ४३ श्राविर्भू
 तासिंहपंक्तिमहावलपराक्रमाः तेषामेकं ददोक्त
 सः प्रकृतं परमादरात् ४४ अमूल्यरत्नमात्यचस्र
 रं पटभिवांछितं क्लृप्तोयोगीनयोगीन्द्रः चकारुरण्यं
 चक्रे ४५ सुदुरत्नेन निर्माणं मनोजवमनोहरे ल
 त्त्यो जनमूर्धे च शतप्रस्थे च योजने ४६ लल्लवक्त्रं
 वाशुवल्लल्लकीडाग्रहान्वितं शृंगारार्हभागवारं
 तत्प्राप्तं विषममन्वितं ४ रत्नप्रदीपलताणां वाजिभि
 श्च विराजितं नानाचित्रविचित्राणां सद्भक्तकलशोज्ज्वलं

३५

४६

अ.
स. ३.
१२

रत्नदर्पणभूषाङ्गशोभितेष्टतचामैरेः वह्निशुद्धो
शुकैश्चैर्मनोजालैर्विभूषिते ५५ मणीदमुक्तामणि
करीरहारविराजिते शरत्तवर्णरक्तैर्दंसारनिर्माण
विविते ५६ एकजानोसमायेष्टसदरैश्चसशोभिते
ददौनारायणायेकंतेषामभ्येद्विजोत्तमे ५७ एकदत्ता
राधिकोयैवगतशेषमात्मने आविर्बभूवकसस्यगु
सदेशादनः परं ५८ पिंगलं च पुमानेकः पिंगलैश्च
गणैः सह आविर्भूतो यतो गुप्ता तेनेत गुप्तकासरताः
यः पुमान्मरुवेरश्चयनेशो गुप्तकेचराः वभूवकस
कोचैकाजवेरवामपाशतः ५९ ऊर्वारपत्नीसादेवी
संदरीपुमनोरुरा भूतप्रेतपिशाचश्चकूष्माण्डाभेर
वादयः यत्तारताश्चवेतालाजंबकापवेतादयः य
ताक्वेरोजानेनपालनेकर्तुमर्हसि तत्सत्त्वानि
गतेवाक्करोमिनापुनेति च महाक्वचसवाक्वच
पालनेतकरिष्यसि १ गृहीत्वा प्रकृतिशोभोऽदिव्येव
षमहस्रकं सवित्तमत्प्रेगारेकरिष्यसि न संशयः
नेकेवलंतपस्वीतमीश्वरामत्समो महान् काले गृही
तपस्वी च योगीस्वेच्छाभयो हि सः २ उः त्वेवा दधिसेषो
गीयतया कथितेशिव ऊसीददाति उः त्वं च स्वामिने
नयति व्रता ५ ऊलेमहति याजाता ऊलजा ऊलपालि

का करोतिपालनेसेहोसतपुत्रसमपति ५ पतिव
 भुगतिभर्तादेवतेकलयोषितः पतितोपतितोवा
 पिकृपणसेसरोथवा ६ असत्कुलप्रसूतायाःपितरो
 दुःशीलमिश्रिता भवेत्सःपरभोग्यस्यपतिर्दितिसत
 ते ७ आवयोरनिरिक्तं चयापयतिपतिसती गोलोके
 स्वामिनासाहुंकोटिकल्पप्रमोदते ८ भवितासाशिवा
 वोषोवाप्रकृतिवैसवीशिव मदाज्ञयावतांसांधीग्रहि
 ष्यसिभवायव ९ प्रकृत्यायोनिसेपुक्तं तल्लिंगं तीर्थेषु
 कृते तीर्थे सरसं संपूज्य भक्त्या यंचोपसारतः १० सद्यति
 णं संयतो ययवित्रं च जितेन्द्रियः कारिकल्पं च भूलोके
 मोदते च मया सह ११ लसे तीर्थे पूजयेद्यो विधिवत्सा
 भुदत्तिं न च्युतिस्तस्य गोलोकात्स भवेदावयोः समः १२
 मद्रस्य गोसक्तमिडे स्तीर्थेषु वालनोपि वा कृत्वा लि
 गं सक्तं सत्यवसे कृत्या पुतेदिवि १३ प्रभावान्भूमिवान्
 विज्ञानपुत्रवान्यतनवास्तथा ज्ञानवान्भक्तिमात्मापुःशि
 वलिंगार्चनाद्देवत् १४ शिवलिंगार्चनं स्थानमतीर्थती
 र्थमेव तत् भवेत्तत्र स्तः पापी शिवलोके सगच्छति १५
 महादेवमहादेवमहादेवीति वा दिनः पश्चाद्यामिम
 समस्तो नाम प्रवणलोभतः १६ शिवेति शब्दमुच्चार्य प्रा
 णास्तेजितियो नरः कोटिजन्मार्जितायापान्मुक्तेः भक्ति

१२

५

अ-
सि. अ.
११

13

प्रयातिसः १३ शिवं कल्याणवचनं कल्याणमुक्तिवा
चकं यत्तत्तत्प्रभवेतेन सशिवः परिकीर्तितः १५ विष्णु
दयनं वेधूनो निमग्नः शोकसागरे शिवेति शब्दमुच्चार्य
तमेतत्सर्वशिवेनरः १५ पापघ्नो वर्तते मुक्तो शिवो भ
क्तिप्रदस्तथा पापघ्नो वर्तते मुक्तो शिवो भक्तिप्रदस्त
था पापघ्नो मोक्षदोत्तराणां शिवस्ते परिकीर्तितः २० शि
वेति वशिष्टेनामयसवाच प्रवर्तते कोटिजन्मार्जितं
पापं तस्मिन् नश्यति निश्चितं २१ इत्युक्त्वा मूर्तिने कृष्णो द
त्वा कल्पतरुं मनुं तत्तज्ज्ञानेन सज्जयमुवाच सिंहवा
हिनी २२ श्रीभगवाच्चवाच अमुना तिष्ठते सत्वे गतो
केममसन्निधौ काले मज्जिष्यसि शिवे शिवदेव शिवा
यने २३ तेजः स सर्वदेवानां माविर्भूय वरानेन सहस्र
देवानां सर्वोऽभविता सर्वपूजिता २४ ततः कल्पविशे
षे वससे सत्यं पुंगुसती भविता दत्तकस्या त्वं सती च
शोभुगेहिनी २५ ततः शरीरं संत्यज्य यज्ञे भर्तृश्रुतिं द
द्या मे नायां शैलभार्यायां भविता पार्वतीति व २६ दि
व्यं वर्षसहस्रं च विहरिष्यसि संभुना पूजितः सर्व
कालमभ्यदत्तं भविष्यसि २७ काले सर्वेषु विशेषेषु म
हापूजावपूजिते भविता प्रतिवर्षं च शारदीयासुरेण
री २८ ग्रामेषु नगरेषु च पूजिता ग्रामदेवता भवती

भवतीमेवनामभेदेनचारुणा २५ मदाज्ञयाशिव
 कृतैर्मन्त्रेनानाविधैरपि पूजाविधिविदास्यामिकव
 चस्तोत्रमुत्तमं १- भविष्यतिमहातन्त्रतैवेवपरिचा
 रकाः धर्मार्थकाममोक्षाणांसिद्धाश्चफलभागिनः ११
 येनामातर्भविष्यन्तिपुण्यतेवेवभारते तेषांयशश्च
 कीर्तिश्चधर्मैस्त्वयैववर्द्धते १२ ३सुक्ताप्रकृतितत्त्वैर्मन्त्र
 मेकादशाक्षरं दत्तासकामवीजेवमंत्रराजमनुत्तमं १
 चकारविधिनाथ्यानेभक्तंभक्तानुकंपया श्रीमाया
 कामवीजेवदेवैर्मन्त्रदशाक्षरं १५ स्तुत्यौपयोगिकीश
 त्सर्वसिद्धिचकामदं यद्विशिष्टोक्तस्तुतमेज्ञानेन
 स्मैदेवैविभुः १५ त्रयोदशाक्षरंमन्त्रं दत्तातस्मैजगत्प
 तिः कवचस्तोत्रसहितंशेकराययथाह्निजः १६ दत्ता
 धर्मायतेमन्त्रेसिद्धज्ञानेनतदेवच कामायवह्वैवैव
 रुवेरायचवाहरे १७ एवेरुवेरादिगाम्भोदत्तामन्त्र
 दिकंपरं विधिं चोवावस्तुत्यर्थंविधातर्विधरेवसः १८
 श्रीभगवानुवाच मदीयांचतपःकृत्वादिव्यवर्षसह
 स्रकं स्तुतिं कुरुमहाभागवियेनानावियोपरां १९ ३
 सुक्तात्रलोककृत्स्नोददौमालामनोरमां जगामगोपि
 पिभिः सांहुंगोपेद्वेदावनेवने ४० इतिश्रीब्रह्मवैवर्ते
 महाप्रणोत्रलक्षणोतिशोतनिकसंवादेस्तुतिरूप

व.
म.व.
१५

लोसष्टोऽध्यायः ६ सौतिरुवाच तदाब्रह्मातपःक
नासिद्धेप्राप्तयेथेसितो ससृजेपृथिवीमादौमयुर्केद
भमेदसा १ ससृजेपर्वतानष्टौप्रथानेसमनोहरा
न चक्षान्तेव्यात्किं ब्रह्माःप्रधानास्यानिशामय २ स
मेरुचेवकैलाशं मलयंनहिमालयं उदयंचतथास्त
वसवेलेगंधमादनं ३ समुद्रान्ससृजेसप्तनथान्क
तिविधानदीः हस्ताश्चग्रामनगरान्समुद्राव्यानिशा
मय ४ लवणोत्तसुरासुर्षिदपिंडगजलागवान् ल
तयोजनमानेनदिगुणोश्चपरात्परा ५ समुद्रीपाश्च
तद्भूमिमेतलेकमलाकृते उपहृष्टापास्तथासप्तसीमाः
सैलाश्चसप्तव ६ निबोधविप्रहृष्टापास्तथापुराणविधि
नाकृतो जंबुशाककुशसतक्रौंचंमृगेशथपुष्करान् ७
मेरारष्ट्रसंश्लेषुससृष्टौचपुराप्रभुः ससृष्टावलो
कपालानांविहारायमनोहरा ८ मूलेनंतस्यनगरी
निमीयजगतां पतिः उद्धसर्गाश्चसप्तैवेतेयामास्या
निशामय ९ भूलोकंचभुवोलोकस्वलोकंसमनोहरे
जनलोकंतपोलोकंसप्तलोकंचशौनक १० शृंगमूर्द्धि
ब्रह्मलोकंजरादियरिवर्जितं तद्देहं ब्रह्मलोकंचस
र्वतःसमनोहरे ११ तदधसप्तपातालान्निर्ममेजगदी
श्वरः स्वर्गातिरिक्तेशाभाह्वानाथोयःकमतामतेः १२

अतलेवितलेवैवसतलेचतलातले महातलेच
 पातालेरसातलमयस्यले ॥ सप्तदीपैः सप्तसमे
 सप्तपातालसंज्ञकैः एमिल्लोकेषु ब्रह्मांडे ब्रह्माधि
 कारमेवच ॥ एवेवासां ब्रह्मांडे सर्वकृत्रियमेवच
 मरुद्विस्त्रुस्रलोमाचविवरेत्तचशोनक ॥ प्रतिविसे
 षुदिकपाताब्रह्मविस्त्रुः महेष्वाः सगनरादयः स
 वैस्वतिक्रससमायया ॥ ब्रह्मांडगणनां कर्तनल
 सोजगतापतिः नशेकरोनयर्मश्चनचविस्त्रुः नकेस
 राः ॥ सखातमीश्वरः शक्तोनसखातेतथापिसः वि
 श्वाकाशदिशोवैवसर्वतोयययित्तसः ॥ कृत्रिमानिच
 विस्त्रानिविस्त्रानिवधानिव अनिस्त्रानिवविप्रेदस्व
 प्रवन्नश्वाणिच ॥ वैकुण्ठः शिवलोकश्चगोलोकश्च
 तयोः परः नित्योनिश्चवह्निर्भूताश्चात्माकाशदिशोय
 या २ रतिश्रीब्रह्मेवैवर्तेमहापुराणे ब्रह्मविदेमोति
 शौनिकसंवादेसृष्टिनिर्गुणे सप्तमः ॥ सोतिरुवाच
 ब्रह्माविसेविनिर्मायसाविश्रोवरयोधिति चकाररीषी
 थानेचकामुक्ताकामुकोयथा १ सादिवंशतवर्षेच
 धृत्वागर्भेसुडःसह सप्तसूताचससचेचतर्वेदानना
 हरान् २ विविधाशास्त्रसंज्ञासुतर्कवाकरणादिकान्
 सृष्टिशिखासांयकादिव्यागिनीः समनोहराः ३ सृष्टा

ब्र.
स.ब्र.
१५

गोमयसंदराश्चनानातालान्समन्वितात् सप्तत्रेताडा
परोश्चकलिचकलहृषियं ५ वर्षमासमृतं चैवति।
शिंदेउत्ताणादिके दिनेरात्रिश्चवारोहेचसंध्यामुखस
मेवच ५ पुष्टिचदेवसेनोचमेधोचविजयोजयो सट्
कृतिकोश्चयोगोश्चकराणाश्चतयोधने ६ देवसेनाम
हाषष्टीकार्तिकेयप्रियासती मातृकासप्रधानासावा
लानामिष्टदेवता ७ ब्राह्मिणामेववाराहेकल्पत्रयमि
दंस्मृतं तिस्रोनेमितिकेचैवद्विपरार्द्धेचशकृतं ८ चत
विधेप्रयं कालेचमस्तुकल्पको सर्वान्व्याधिग
णोश्चैवसाप्रसूयस्तनोददौ ९ अथथातष्टष्टदेशाद
धर्मःसमजायत अलस्मीस्तत्त्वामपार्थाहभूवतस्स
कामिनी १० नाभिदेशाद्विश्चकर्माचभूवशिल्पिनोऽगुरुः
महत्तोचसर्वोष्ठाचमहावलपराक्रमः अथथातश्चम
नसम्भाविर्भूताःकमारकाःचतारःयेचवर्षीयाज्वलं
तोव्रलतेजसा ११ सनकश्चसनंदश्चतृतीयश्चसनात
नः सनत्कुमारोभगवोश्चतर्थोज्ञानिनोवरः १२ ससी
कश्चमनुस्तस्योतदाज्ञायपरिपालकः स्वयंविधाताप्रो
चतामुवाचप्रहर्षितात् १५ रुष्टिकर्तृमहाभागोमहा
भागोमहाभागवतान्द्विजः जग्मुस्तेननहीतृक्तात
मेकच्छपरायणा १५ आविर्बभूवमुखितःकमारःकनक

प्रभः दिव्यरूपः यरः श्रीमान्मसीकसंक्षोपिवा २६
 तत्रियाणां वीजरूपो नामास्वायं भुवो मनुः यासीसा
 शतरूपाचरूपाद्या कमलाकला १७ बुकोपेहेतना
 तेन विधाता जगतां पतिः कोणाशक्तस्वविधेज्वले
 तो ब्रह्मतेजसा १८ अविर्भूता ललाटाश्च रुद्राश्चैकदशा
 स्मृताः कालाग्रिरुद्रः संहतीतेषां मेकः प्रकीर्तितः १
 सर्वेषां मेव विद्यानां स यवतामसस्मृताः राजसश्च
 यंत्राणां शिवो विष्णुश्च सात्विको २ गो लोकनाथः क
 ल्मश्च निर्गुणः प्रकृतेः परः परमजानिनो मूखी वदेती
 तामसे शिवे २१ शुद्धसत्त्वस्वरूपं च निर्मलं वै स वाग्रणी
 शृणु नामानि रुद्राणां वेदोक्तानि वयानि च २२ महात्मा
 हात्मा महिमा भीषणश्च भयंकरः अतथ जज्ञोर्द्विपिं
 गलात्तोरुविः शुविः २३ पुलस्त्यो दत्तकर्णाश्च पुलस्त्ये
 वामकर्णतः दत्तनेत्रा तथा त्रिश्च वामनेत्रात्स्वयं कृतः २४
 अतथ जज्ञोर्द्विपिं गलात्तोरुविः शुविः २३ पुलस्त्यो द
 त्तकर्णाश्च पुलस्त्ये वामकर्णतः दत्तनेत्रा तथा त्रिश्च
 वामनेत्रात्स्वयं कृतः २४ अरणीनां सिकारं प्रोदे गिरा
 श्च सुखाद्भुविः भृगुश्च वामपार्श्वे दत्तो दत्तिणपार्श्व
 तः २५ ह्यायाया कर्दमो जातो नाभं पंचशिखाः स्तथाः
 वदा संश्लेषवोऽश्च कंठदेशाच्च नारदः २६ मरीचिः स्तथा

ब्र-
ल्लव-
१६

देशाच्चवायोत्तरतमागतात् वसिष्ठो रसनाद्देशाप्रवे
ताप्रवेरोष्ठतः २० हे सञ्च वामकं हे श्वदत्तः ऊत्तेर्यनिः
स्वये स्तुष्टिविधाते च विधिश्चकारात्ता सतात्प्रति २१ पि
तर्वाक्यं समाकर्णितमवाच स नारदः नारद उवाच पूर्व
मानय मज्जेष्टान्न नकादीन् पितामह २२ कारयित्वा दा
रयुक्तान् स्मात्त्वदजगत्पतेः पित्राते तपसा पुक्ता संसार
यवयंकथं २३ अहो हतप्रभो बुद्धिर्विपरीताय कल्पते
कस्मै पुत्राय पीष्टात्परं दातुं तपोयना २४ कस्मै ददासि
विषयं विषमं च विनापिकं श्रुतीव निसेवोरे च भवन्ती
वपतेः पतेः निष्कृतिस्तस्य नास्तीति कोटिकल्पे गतेषु
च निस्तारवीजे सर्वेषां जीवे च पुरुषोत्तमं २५ सर्वदेभ
क्तिं देदास्य प्रदे सत्यकृपा मये भक्तैकशरणं भक्तवत्स
ले स्वच्छमेव च २६ भक्तप्रिये भक्तनाथे भक्तानुग्रहका
रकं भक्तागर्थं भक्तसाथं विहाय परमेश्वरं २७ मनो
दधाति को मूर्खो विषये नाशकारणे विहाय कृत्वा मे
वावपीष्टादथ के प्रिये २८ को मूर्खो विषमज्ञातिवि
षमं विषमाभियं स्वमवनश्यं तत्त्वमसत्तं नाशकार
णं २९ यथा दीपशीलाग्रं च कीटानां समनोहरं यथा
वडिशामां च मत्स्योपातसत्प्रदे ३० तथा विषयि
नां तावविषयं रसकारणं ३१ तत्त्वानारदस्तत्र चिरश

मविधेपुरः १५ तस्योतातेनमस्कृत्यज्वलदग्निशिखो
पमः ब्रह्माचकोपवीतश्चशशापतनयेद्विज ४० उवा
चकेपितोगश्चरत्तास्यः स्फुरिताथरः ब्रह्मावाच भवि
ताज्ञानलेभिस्तेमत्सायेनचनारद ४१ क्रीडासुगलेसा
थ्यस्ययोनितुल्यसुलेपटः स्थिरयोवनपुत्तानोरूपा
प्लानोमनोहरः ४२ पेचाशतकामिनीनांचभतीच
प्राणवह्नभः शृंगारशास्त्रवेताचमहाशृंगारलोलपः
नानाप्रकारशृंगारनिपुणानांगुरांगुरुः गंधर्वाणांच
प्रवरः सारस्वसगायनः वीणावादनसेदभनिष्ठा
तेःस्थिरःयोवनः प्राज्ञोमधुरवाक्श्रोतःसुशीलःसु
दरःसुधीः ४५ भविष्यसिन्सेदेहोनामतश्चोपवर्ह
णः तामिदिव्यंलक्षपुंगोनिहृत्यनिर्जतेवने ४६ पुन
र्मदीयशायेनदासीपुत्रश्चतवरः वत्सवैस्त्वसेसर्गा
तवैस्त्वोच्छिष्टभोजनात् ४७ पुनःकृत्स्नःप्रसादेनभ
विष्यसिममानुजः ज्ञानेदास्यामितेदिव्यपुनरेवपुरा
तने ४८ अथुनाभवनस्त्वस्त्वमत्सतोनियनोऽश्वं व
त्सेत्स्वत्सासंतविप्रविरगमजगत्पतिः रुद्रोदचनारद
स्यस्त्वामुवाचपुटंजलिः नारदउवाच क्रोधसंहारसे
हर्तस्माततो जगतसुरे ४९ सहस्रपक्षिन्यस्याहोको
थोयमत्यनाकरः शोषपरित्यजेद्विद्धासुत्रपुत्रपगोति

४१

ब्र.
ल. ब्र.
१७

ने ५२ तपस्मिने सतेशं भुक्थमर्हसि पंडित जनिर्भ
वत्तमेव तन्नया सता सच योनिषु ५२ न जहात हरेर्भ
क्तिमा मेवेदेहि मेवरं पुत्रस्ते जगतां नास्ति... भक्तिर्ह
रोपदे ५३ शुक्रादतिरिक्तश्च सोऽयमो भारते भुवि जा
तिस्मरो हरेर्भक्तिपुक्तः शूकरयोनिषु ५४ जनिर्लभेत्स
प्रवसे गोले केंयातिकर्मणा गोविंदचरणोभोजभ
क्तिसाथीकमीक्षितं ५५ पिवतां वै सवालीला स्पर्शपूना
वसंधरा तीर्थानि स्पर्शमिच्छेति वै सवानां पितामहाः ५६
पापानां पापदत्तानां लालनायात्मना मूर्ध्नि मेवोपदेश
मात्रेण न रामुक्ताश्च भारते परैश्च कोटिपुरुषैः पूर्वै
सादेहैरहो कोटिजन्मार्जितात्पातात्तत्र ग्रहणमात्रतः
५७ मुक्ताश्चैतियत्पूर्वकर्मनिर्मूलयेति च पुत्रद्वारे
अशिष्योऽस्य सेवकान्वापवास्तथा ५८ यो दर्शयति त
न्मार्गं स हतिस्ते लभेद्भुवं यो दर्शयति तन्मार्गं शिष्यो
विष्णुसितो गुरुः ६० कृमेपाके स्थितिस्तस्य यावच्चंद्रदिव
करो सकिं गुरुः सकिं तातः सकिं स्वामि सकिं सतः ६१ यः
श्रीकृष्णपदोभोजे भक्तिः दातुमुनीश्वरः समीभवत्तम
तृणापात्रतिविशेषु निरपराधेन तया हं च त्वरा नने
मप्यशमं त्वमुचितं... चेति संपेदिताः कवचस्तात्र
पूजाभिः सहितस्तेर्मनोर्मनोः ६२ लभोभवत्तम तृणा

पात्रतिविशेषु निश्चितं अष्टमो भवविशेषु यावत् १
ल्यत्र ये पितः ६४ गतेषु त्रिषु कलेषु अष्टमो भवि
ष्यति अथुना यज्ञभागस्ते वृतादिषु पितृवतः ६५
पूजाततोस्तु मेका वेध्या भवसु गदिभिः इत्युक्ता ता
रदस्तत्र विरराम पितः पुरः ६६ तस्यै सभायो सन्निधे
हृदयेन विटयता उपवर्हेण गोथर्वो नारदस्तनहे
तना ६७ दाशी पुत्रश्च शापेन पितरवचशोनक त
तः पुन नारदश्च सर्वभूतमहानृषिः ६८ ज्ञानेशय
यतः पश्चात् कथयिष्यामि नाथुना इति श्री ब्रह्मवैवर्ते
महापुराणे ब्रह्मविंशे शौतिके शोनक संवादे नारद
शापोपलम्भने नामाष्टमोऽध्यायः ८ सौतिरुवाच ॐ
अथ ब्रह्मास्व पुत्रोस्तान् आदिदेशे च सृष्टये सृष्टिं च
बुक्नुस्ते सर्वे विप्रैर्दत्ता रदं विना १ मरीचिर्मनसोज
ज्ञेकथयस्य प्रजापतिः अत्रेर्नेत्रमलाचन्द्रः सीरो देव
वभूवह २ प्रचेताश्चापिमनमोगोतमश्च वभूवह ३
लक्ष्मणमामसः पुत्रो मित्रावरुण एव च ४ मनाश्च शत
रूपा यो तिस्रकन्या प्रजज्ञिरे आकृतिर्देवहूतिश्च प्रसू
तिश्च पतिः वृता ५ धियवृत्तोत्तानपादोद्दौ च पुत्रो मनो
हरो उत्तानपादतनयोः भ्रुवः परमथार्मिकः ५ आ
कृतिरुचये प्रादात्तदत्तयव प्रसूतिको देवीहृत्तिक

ब्र.
ल.ब्र.
१९

14

देमाययसनः कपिलः स्वये ६ प्रसूतो दत्तवीजेन
षष्टिकन्याः प्रजसिरे श्रेष्ठो यर्मयप्रदो रुद्रो येका
दशसुताः ७ शिवायेका सती जातो कश्यपाय प्रयो
दशः सप्तविंशतिकन्याश्च दत्तस्य दत्तवान् ८
नामानि यर्मयपत्नीनां सती विषु निशामय शोतिः प्रजा
धृतिः स्तुष्टिमाश्च दत्तसि स्तुतिः ९ शोते पुत्रश्च से
तोषः पुष्टेः पुत्रमहानभूत् धृते धैर्यश्च पुष्टे च हर्ष
दयो सतो सुतो १० लमा पुत्रः सविस्त्रश्च दत्तपुत्र
अधार्मिकः सतेर्ज्ञानाभिधः पुत्रस्तु तेर्ज्ञातिस्मरे
महान् ११ पूर्वपत्न्या च मूर्त्यो च नरनारायणावपी
वभू उरे ते यर्मिष्टाय र्मपुत्राश्च शोतकः १२ नामानि
रुद्रपत्नीनां सावधाने निवोधय कलाकलावती
काष्ठाकालिका कलहप्रिया १३ कंदली भीषणा राक्ष
प्रलोका भूषणा शुकी पतासां वहवः पुत्रा वभूवुः शि
वपाषदा १४ सा सती स्वामितिं दियोतत्र तत्ता जयज
तः पुनर्भूतो शैलपुत्री निले मे शंकरे पति १५ कश्य
पस्य प्रियाणां च नामानि शृणु धार्मिका आदिति देव
मातायां देवमाता दिति स्तुथा १६ सर्पमाता तथा कं
इविनता यत्तस्तु स्तुथा सरभिश्च गवां माता महिषा
णां च निश्चिते सारमेयादि जेतृनां सवमा सवतषदां

दनुप्रसूदनवानो मन्माश्वेत्येवमादिकाः १५ इन्द्रश्च
 डादशादिन्या उपेन्द्रश्च सुशोभने कथिताश्चादिते पुत्रा
 महाबलपराक्रमाः १६ इन्द्रपुत्रो जयतश्च वसुन्तमा
 यत आदित्यस्य सुवर्णयोः कन्यायां विश्वकर्माणाः १-
 शोनेश्चरये मोपुत्रो कालिदी कन्यका तथा उपेन्द्रवीर्य
 र्यसृष्ट्या तमंगलाः समजायत १७ शोनक उवाच क
 थं सोते सवोपेन्द्रा नंगलः समजायतः वसुदरा यो व
 लवोस्तमेव्याख्यातुमर्हसि सोतिरुवाच उपेन्द्रतृप
 मा लोका कामार्ता वसंथरा विधाय संदरीवेशयत् १-
 नाशौक्यो वना ११ मलये निर्जने रमे वारुचंदनपल
 वे चंदनोत्तित सर्वांग रत्नभूषणभूषितं १४ ते सुशी
 लेशयानो च शोत सस्मितमीक्षिते सस्मिता तस्य तले
 वसद्दसा स सुपस्थिता १५ सुरम्यो मालती मालाद
 दौ तस्मै वरानना सुगंधचंदनं चारु कस्तूरी कुंकुमा
 न्वितं १६ उपेन्द्रस्तन्मनो तात्कामी मन्मथपीडिताः
 नाना प्रकारं शृंगारं चकार चतया सह १७ तदेगसंग
 संसक्तामूर्च्छां प्राप सती तदा स्तवविदिते वासो वी
 र्यपाने कृतर्हौ १८ तौ विलोक्य चो वसुप्राणी सुख
 संभोगमूर्च्छितौ हरन्मुक्त त्विते वाच सस्मिता विप्र
 लस्तनी १९ तं वत्स सिक्तताता तदोष्टं ववुर्मेव च

ब्र.
ल. ब्र.
१५

विहाय यत्र रहि सिजगाम पुरुषोत्तमः १० उर्वशीप
थिगच्छेतीवोथयामासतोमने सावयप्रच्छ्वताते
कथयामासभूषतो ११ वीर्यसंवरणंकर्तुं सचाश्रमा
चउर्वला प्रवालस्याकरे त्रस्ता वीर्यामा संवकारसा
तेन प्रवालवर्णश्चक्रमारः समपद्यत तेजसा सूर्यस
दृशो नारायण सुतोमहो १२ मंगस्य प्रिप्रिया मेधात
संचेटसरोमहात् त्रणादाताति तेजस्वी विस्रतलो
वभूवह १५ दिते हिरण्यकशिपु हिरण्योत्तमहाय
लो कमायो सिंहिका विप्रसो हिकेयश्च तत्सतः १५ नि
र्ऋतिः सिंहिका सावतेन रात्रश्च ते अस्ती शूकरेण हि
ताण्योत्तमपमोऽस्तो पुवा १६ हिरण्यकशिपोः
पुत्रः प्रज्ञादो वे सवाग्रणीः वीरोचनश्च तत्सुत्रः तस
श्च वलिः स्वये १७ वलेः पुत्रो महायोगी ज्ञानी शंक
रकिंकरः दितेर्वशश्च कथितः कटुवंशो निवोथने
अनेते वासकिंचैव कालीयं धने जय कर्कोटकं त
त्कंच पममैरावर्ततथा १८ महापद्मे च शंखे
शंखे संवरणं तथा धृतराष्ट्रं च उर्ध्वं दृजयं उर्ध्वं
खिवसे ४० गान्ते गोकासु विवैव विरूपाक्षं सुशो
नक एतेषां प्रवरं शैवयावसः सयं जातयः ४१ क
मकामनसा देवी कमलो फसमुद्रवा तथा सिनी

१२

१६

नोप्रवरमहातेजस्विनीसभा ४२ यत्पतिश्चजरत्कारु
 नीरायणकलेद्रवः आसीकतनयोयस्याविस्रत
 ल्यस्यतेजसा ४३ एषांस्मरणमात्रेणनास्तिनागभ
 योत्तणो कटुवेशोनिगदितोविनतायाश्चश्रूयतां
 वेनतेयारुणोपुत्रोविस्रतल्यपराक्रमो तावभूवुः
 क्रमेणोवयांवत्यःपत्तजातयः ४५ गावश्चमहिषा
 श्वेवसरभिप्रवरामुने तेसर्वसारमेयाश्चवभूवुःस
 रमाःस्तृताः दानवाश्चदनोर्वशापुत्याःसामात्यजा
 तयः उक्तःकषपयवेशश्चचेडाख्यानेनिबोधमे ४७
 नामानिवेद्रपत्नीनांसावधानेनिशामय अतएवंव
 वरितेपुराणेषुपुरातने ४८ अश्विनीभरणीचैव।
 कृतिकारोहिणीतथा मृगशिरास्तथाश्रावण्या
 साथीपुनर्वसुः ४९ पुष्याश्लेषामचापूर्वाफाल्गुण
 तरफाल्गुणी हस्ताचित्राचस्वातीचविशाखाचानुरा
 धिका ५० ज्येष्ठाश्रुतातथापूर्वाषाढाचैवोतरास्तथा
 प्रवणचयनिष्ठाचतथाशतभिषाशुभा ५१ पूर्वोत
 रभाद्रपदोरेवमेताविभुःप्रिया तासामध्येचशुभगा
 रोहिणीरसिकावरा ५२ सनंतरसभानेनचकार
 शशिनैवशो रोहिण्युपगतश्चेदोनयात्पन्माचकामि
 नी ५३ सर्वाभगीत्यःपितरंकषयामासुःस्विताःस

४५

व-
स्र-
२०

पत्नीकृतसंतापश्राणनाशकरं परं ५५ दत्तप्रकृ
तिपितं चंद्रेशशापमेव पूर्वकं उपितरं कथयामा
सुडः खिताः सपत्नीकृतसंतापश्राणनाशकरं ते
अपुरशापेन यत्स्य लोवभूवसः ५५ दिने दिने य
त्स्य च तीयमानश्चुडः खितः वपुष्यर्द्धतीयमाणे
शकरं शरणं ययो ५६ दृष्टुं चंद्रेशकरश्च क्लेशितेश
रणगतं करुणासागरस्तस्मै कृपया च भये ददौ ५
तिर्भुक्तिं यत्स्य कृतास्वकपोलस्य तं ददौ अमरोति
र्भयो भूत्वा संतस्यै शिवशेखरे ५६ तं शिवः शेखरे कृ
त्वा वभूव चंद्रेशवरः नास्ति देवेषु लोकेषु शिवान्
शरणं पंजरः ५५ दत्तिकन्याः पतिं मुक्तं दृष्टुं चरुं रुधुः
पुनः तौ दृजम्भुः शरणं ताते दत्तं ते न खितावरं उच्चै
श्चरुं रुधुः गता निहत्या गं पुनः पुनः न स्रुचुः कातरं दी
ना दीननाथं विधेयं ते दत्तकन्या उचुः स्वाभि सोभा
ग्यत्ताभाय तन्मुक्तोस्माभिरेव च सोभाग्यमस्तु न स्ता
तगतः स्वामी गुणान्वितः ५ स्थितं वत्तं विज्ञेता तदृ
ष्टुं तमयं जगत् विजीनमधुना स्त्रीणां व्रतं थर्मं
सनातनं सर्वकर्मवृथा तासां स्वामिनां विमुक्ताश्च य
स्ताने च सर्वतीर्थेषु सर्वयज्ञेषु प्रदत्तिणो सर्वदाना
निप्रणयानि व्रतानि नियमानि च ५६ देवार्चने चानश

नेसर्वाणि च तपोसिच स्वामिनः पादसेवायाः क
 लोनाहंतिषोऽंशी १५ सर्वेषां वायवानां च प्रियः
 पुत्रश्च योषितो सपत्न्यस्वामिनेः शश्वत्पुत्राधिकः
 पतिः १५ असत्तेशाप्रसूताया सा हेमिस्वामिने सदा
 यस्यामनश्चले उष्टं शतते परपुरु १६ पतिने रोगिणे
 उष्टं निर्दने गुणहीनके पुवाने वैवहृदे वा भजेन
 नेत्यजेत्सती १७ सगुणे निर्गुणे वा पियाडे हि सत्य
 जेत्यति पच्यते कालसूत्रे सा यावच्चंद्रदिवा चंद्रदि
 वा करौ १८ कीदृशः शक्रनतल्लेख्यभदिता सा दिवानि
 शं भुंक्ते सतवसामासं पिवेत्सूत्रे च तस्मिन् १९ त
 थः कोटि सहस्राणि कोटिजन्मानि सूकरः सा पदः
 शतजन्मानि सा भवेदहताततः २० ततो मेनवज
 न्मानि तमे चैत्सर्वकर्मणः विथवाय नहीना च सप्त
 जन्म भवेद्भुवं २१ देहिनः कोतदाने च कामसूरं वि
 थेः सुताः विथात्रा सदृशं च पुनः स्पृष्टं तमो जगत्
 कृत्वा नो वचने श्रुत्वा दत्तः शंकरसंनिधिं जगाम
 शंभुस्ते दृष्ट्वा समुत्थाय ननो मव २२ दत्तस्वभाशिषं
 कृत्वा समुवाच कृपानिधिं तत्प्राजकोप उर्ध्वं दृष्ट्वा
 च प्राणतेशिवे २५ दत्त उवाच देहि जामातरं शंभो
 मदीयं प्राणवल्लभे मत्सुजानो च प्राणानो परमे

ब्र.
स्त.ब्र.

२१

२१

वप्रियं पतिं १५ नैवेददासिजामातर्ममजामातरे
हरं दास्यामिदारुणं शोपेत्तभ्येत्केनमुच्यते १६ द
त्तस्यवचनेश्रुत्वा तमुवाच कृपानिधिः ससाधीकं
चवचनेब्रह्मन् शरणंजरः १७ शिव उवाच करोसि
भस्मसाधेत्कोददामिशापमेववा नाहंदातेसमर्थ
स्ववेदं च शरणागतं १८ शिवस्यवचनेश्रुत्वा दत्तले
शंतमुच्यतः शिवः सस्मारगोविंदं विपन्नात्तणकार
णं १९ पतस्मिन्नेतरेकस्योत्तद्वज्रास्त्राणरूपधक् स
माययोतयोर्मूलेतीतननमतः क्रमात् २० दत्ताशुभा
शिषेतीसब्रह्मणेतिः सनातनः उवाच शंकरेणैर्
तमः प्रधंसकोद्विजः २१ श्रीभगवानुवाच नचात्म
नः प्रियः कश्चिद्विषयसर्वेषु वेद्येषु आत्मानं रक्षदत्ताय
देहि चेंद्रं सरेण्वर २२ तपस्विनावरः शंतस्त्वमेव वै
सवाग्रणीः समः सर्वेषु जीवेषु हिंसाकोपविवर्जि
तः २३ दत्तकोधीच उर्ध्वं तेजस्वी ब्रह्मणा सतः शिष्टे
विमेति उर्ध्वं न उर्ध्वं च कश्चन २४ नारायणवेचः
श्रुत्वा प्रहस्य शंकरः स्वयं उवाच नीतिसारं च नीतिवी
जं परात्परं २५ शंकर उवाच तपोयस्यामितेजस्य सर्व
सिद्धिच संपदं आणास्य न समर्थो ह्येप्रथातं शरणाग
ते २६ तेचथर्मपरित्यज्यात्तु शशासदारुणं सर्वेस

केसमर्थो ह्येन स्वयमर्थे जगत्समो १० यः स्वयमर्थं वि
 र्मनश्च सर्वसर्ववह्निष्कृतः यश्च स्वयमर्थं सदा रक्षेत् स्वयमर्थं
 तेपरिरक्षति १६ धर्मवेदे सरस्वति किं मोक्षं हि वमा
 यथा ते सर्वशोता सृष्टा च ह्येतावपरिणामतः १७ त्व
 यिभक्तिदृष्ट्या यस्य कस्मादयं भवेत् शंकरस्य वचः
 श्रुता भगवान् सर्वभाववित् ४० चंद्रे चंद्राद्विनिर्गुण
 दवाय प्रदेदौ हरिः प्रतस्था वर्द्धे चंद्रश्च निर्वायिः शि
 वशोखरे ४१ निजग्राह्याय रं चंद्रे विस्तेदते प्रजापतिः
 यकप्रसेचते दृष्ट्या दत्तल्लष्टावमायवे ४२ पतेत्
 र्णितते पेतनचकार हरिः स्वये क्लृप्ते भोवरे द
 त्वा जगाम स्वालयं हि ज ४३ दत्तचंद्रं दृष्ट्वा त्वाचकं
 साच प्रदेदौ पुनः चंद्रस्वाश्च परिश्राप्य विजहार दि
 वा निशं ४४ समंददर्शिताः सर्वास्तत्प्रभृत्यैव के
 पित इत्येवं कथितं सर्वे किंचित्स्थितिं क्रमेण मुने ४५
 श्रुते च गुरुचक्रेण पुष्करे मुनिमंसदि इति श्री ब्र
 ह्मवैवर्ते महापुराणे ब्रह्मवैवर्ते नवमोऽध्यायः ५
 सौतिरुवाच भगो पुत्रश्चर्च्य वनपुत्रश्च ज्ञानिनो
 वरः कृतो रपि क्रियाभार्या वाली विल्यानसूयते १
 त्रयः पुत्राश्चागिरसोर्वभूवुर्मुनिसतमाः ब्रह्मसति
 रुतश्च संवरश्चातिशेनकः २ वशिष्ठस्य सतः शक्तिः

ब्र.
ल. ब्र.
२२

शक्तेः पुत्रेः पराशरः पराशरसुतः श्रीमान् कृष्णदे
पायनो हरिः १ व्यासः पुत्रः शिवो शम्भुः कृष्ण
निनांवरः विष्णुश्च वाः पुलस्त्यस्य यस्य पुत्रो यनेस
२ः ५ शौनक उवाच अहो पुराणविदुषामतीव उग्रा
मेव चः न बुद्धवचने किं विदितं शजन्म पूर्वकं ५
अधुना कथितं जन्म यनेश स्ववधीमतः पुनर्भित्तु
मेजन्म ब्रवीषि कथमेवमा ६ सौतिरुवाच वभूव
रेते दिक्पालाः पुराच परमेश्वरात् पुनश्च ब्रह्मणा
येन सच विष्णुश्च वः सुतः ७ गुरवे दत्तिनां दाते सुत
श्च यनेस्य मया देवैर्कोटि संघे च यत्नतश्च प्रवेत
सः ८ यनेसो विरशा भूता तस्मै दद्यात् सुयतः च
कारभस्मसादिप्रः पुनर्जन्म ललाभसः ९ तेन वि
शेषवाः पुत्ररुवरश्च यनापियः रावणः कुम्भकर्ण
श्च धार्मिकश्च विभीषणः १० पुलस्त्यस्य सुतो वात्स्यः शो
डित्यश्च रुचेः सुतः सावर्णे गोत्रमाजते सुनिप्रवरण
वसः ११ काश्यपाकश्यपाजातो भरद्वाजो बृहस्पतिः
स्वयेवात्स्यश्च पुलहात्सावर्णे गोत्रमस्तथा १२ शोडित्य
श्च रुचेः पुत्री मुनिस्तजस्विनांवरः वभूवः पंचगोत्रे
वेतेषां प्रवराभवे १३ वभूवुर्ब्रह्मणो वक्त्रादप्यात्रास्म
ण जायतः ताः स्थिता देशभेदेषु गोत्रस्यैव शौनकः

चंद्रादित्यममृतोचप्रवराः त्रिवियाः स्मृताः ब्रह्मरोषावा
 रुदेशाश्चैवात्माः त्रिविज्जातयः १५ उरुदेशाश्चैवेषाव
 पादतः शूद्रजातयः तासां शंकरजातेन वभूवुर्वर्णशं
 कराः तोषनापितभिन्नाश्च तथा मोदकपूकरौ तां
 ब्रूहीर्णकोरोच तथा वर्तिकजातयः १६ इमेव माया
 विप्रैश्च सतः शूद्रापरिकीर्तिताः शूद्राविश्वे स्मृकर्णः
 त्वष्टो वैश्याद्विजन्मनोः विप्रकर्माश्च चंद्रायां वीर्याया
 नेव कारसः ततो वभूवुः पुत्राश्च न वै तैश्चिल्पिकारिणः
 मालाकारः कर्मकारः शोचकारः ऊं विंडकः ऊं भकारः
 केसकारः षंडैतैश्चिल्लिनेतराः १७ सूत्रधारश्चित्रवाका
 रः स्वर्णकारस्तथैव च पतितास्ते ब्रह्मशावादजा माव
 र्णशंकराः १८ शोचक उवाच कथं देवो विष्णु कर्मावी
 र्याथानेव कारसः शूद्रायामथ मायाव कथं ते पतिता
 स्त्रियः १९ कथं तेषु ब्रह्मशायो वभूव केन कर्मणा हे
 पुराणविदं श्रेष्ठतत्रः संशितमहेति २० सौतिरुवाच
 ब्रह्मावी कामतः कामवेशं कृत्वा मनो हरे तां ददर्श वि
 ष्णु कर्मागच्छंति पुष्करे पथि २१ रत्नलेकारभूषाया
 सर्वावयवकामला यथा षोडशावर्षीयां शस्त्रास्थि
 रणो वना २२ ब्रह्मनितं वभागर्ता मुनितानममोहिणी
 अनिवलकठोत्तणालाला कामाग्निपीडितो २३ तत

१५

ब्र-
ल-ब्र-
१३

श्रोणीकटिनोट्टवापुनोष्मसंस्तुतां त्रुतीवोच्चैः
स्तनयुगकटिनेवर्तलाकृतिं १६ सस्मितेचारुवक्त्रं च
शरच्चंद्रविनिंदके पक्कविवफलाद्रक्तमोष्ठापरमनो
हरे १७ सिंहरविंडसंयुक्तं कस्तूरीविंडभिः सहः कपा
लसुज्वलं शश्वतकपीलं मणिमंडलं १८ ताम्रवाचप्रि
यांशोताकामशास्त्रविशारदः कामाग्निवर्द्धनो योगो
वचनेश्रुतिमंदरं १९ विष्णुर्कर्मवाच अपि क्लृप्तो गि
लिते मम प्राणपतिप्रिये मम प्राणोच्चापहृत्यस्यि
राभवत एणं शुभे २० तैवेवात्वेव संकृता भ्रमानिजत
तीतले स्वप्राणोत्पत्तिमिष्ये हं त्वानट्टाद्रताशने २१
तयासीति कामलोके कृत्वा रंभासुखे पुना आगच्छ मे
हमेवायवास्मित्वत्तं न्यवस्थिता २२ अहो सरस्वतीती
रेषुष्णाद्याने मनोहरे संगंधमाल्यसरे ते वायुना सर
भीकृते २३ रमको ते मया सांडं पूना को ते न शोभने
विदग्धाया विदग्धेन संगमो गुणवात्सवेत् स्थिरयो व
नसंयुक्ता त्वमेव चिरजीविने कासुकी कोमलो गी च
संदरीवरा २४ मत्संजयं वरेणो वस्तु कन्याजिता मया
ऊवेर भवने कृत्वा यने लवं ऊवेरतः रत्नमाला च
चरुणा द्यायो स्त्रिरत्नभूषणं वक्रिषु हं वस्त्रयुगं गंगे
प्राते च वेतनात् २५ कामशास्त्रं कामदेवार्था विदं ज

नककारणं शृंगारशिल्पयत्किंचिवंशचउद्दमं ५.
रत्नमालावसुयुगं सर्वाणिभूषणानिच तभ्यंदाते
एदिक्रमं प्राप्तेतत्ताणमेवच ५१ गृहेनामेवसेस्या
प्यशगतोत्तेषणेनव विरामेसखिसेमोचतभ्यंदास्या
मिसोप्रते ५२ कासुकस्यवचःश्रुत्वावृतावीसस्मिता
मुने ददौप्रसन्नतरंशीघ्रंतीतिपुक्तंमनोहरं ५३ वृता
चुवाच तयायउक्तंभद्रेतत्सरकालोभुनोतिच किं
तस्मात्मायिकेवाकोत्रवीमीतिस्मरातदा ५४ कामदे
वालयेयातिक्लृप्तावेशोचतत्कृते यदिनेयत्कृतेयामो
वर्धनेषोचयोषितः ५५ आयाहेकामपत्नीचगुरुपर
त्नीतवाधुना स्वयोक्तमायामधुनापठितेकामदेवतः
५६ विद्यादातामंत्रदातागुरुलत्तगुणोःपितुः मातुः
सहस्रगुणतोनास्त्यस्तत्समोगुरुः ५७ गुरोपात
गुणोः पूज्यगुरुपत्नीशुतोश्रुता पितुःशतगुणोः पूज्या
यथामाताविवत्तणाः मात्रसहितशृंगारेयावाहोषः
श्रुतौश्रुताः ततोत्तगुणोदोषोगुरुपत्नीसमागमे
माताविधौवशस्त्रेनयोचसेभाषतेनरः सामाहृतस्या
सत्येनयर्मःसातीसतामपि ५८ तयासहितशृंगारे
कालसूत्रप्रयातिसः तत्रचोरेवसत्येवयावचेद्रिवा
करो ५९ माशसहितशृंगारेततोदोषश्चतुर्गुणः सा

वे.
सि.वे.
२५

२५
हेचगुरुपत्माचतुस्तगुणयवच ५२ ऊंभेपाकेस
पच्यतेयावदेवब्रह्मणोवयः प्रायश्चित्तेपापिनश्चत
स्येनैवश्रुतौश्रुतः वक्राकारंकरालस्यतीक्ष्णधारं
वत्तद्वत् वषाष्ट्रेपुरीषेश्चपरिपूर्णसडस्तरंशू
लचतकूमिसंयुक्तंतममग्निसमेद्वं पापिनोतड
गहारंकपीपाकंप्रकीर्तितं ५५ यावत्सोषोहिपुंसां
वगुरुपत्नीसमागमे तावांश्चगुरुपत्माश्चतेत्रैवका
मुकीयदि ५६ अथयास्यामिकामस्यसंदिशतस्यका
मिनी वेशंक्रत्वागमिष्यामितेकतेतदिनांतरं ५७
हृतावीवचनेश्रुताविषकर्मरुचतो शशापशू
द्रयोर्निवज्जेतिजगतिंतले ५८ हृतावीतद्वचःश्रु
त्वातेशशापसदारुणं लभंजन्मभवेत्तेवस्वर्गदुष्ट
मवेतिव ५९ साहृतावीमेवसुक्ताजगामकामसंदि
रं कामेयसौरतेक्रत्वाकथयामासतां कथां ६० सा
भारत्येचकामोत्पागोयस्यमदनस्यव पत्नोप्रयाने
नगरेललाभजन्मशोभक ६१ जातिस्मरातत्प्रसूता
वभूववतपस्विनी वरंनवव्रेथर्मिष्ठातदस्यायाम
नोदयो ६२ तपश्चकारतपसातप्तकाचनसमिभा
दिव्यंचशतवर्षसागंगातीरेमनोरमे ६३ वीर्येणस
रकार्येचवांष्टोपुत्रात्प्रसूयसाः पुनःस्वलोकेगता

वसावतीवीवभूवह ६५ शौनकउवाच कथेवीर्य
 सादरमुककारेस्तपस्विनी पुत्रानेष्टोप्रससावऊत्र
 वाकतिवादिनो सौतिरुवाच विष्णुकर्मातततशा
 पंसमाकर्णरुषान्वितः जगामब्रह्मणः स्थानेशो
 केनहतेचेतनः ६६ नत्वास्तवाचब्राह्मणकथयामा
 सतांकथो ललाभजन्मब्रह्मणः स्थानेशोकेनहते
 चेतनः ६६ नत्वास्तवाचब्राह्मणकथयामासतांक
 थो ललाभजन्मब्रह्मणोष्टिद्यामाज्ञयावियेः ६७
 सपवब्राह्मणोभूताभुविकारुर्वभुवह त्पाणोच
 गृहस्थानोनानाशिल्पेवकारह ६८ शिल्पेवकारया
 माससर्वोष्ट्यसर्वतः सदा विचित्रेविविधेशिल्पमाष्ट्य
 र्यसमनोहरे एकदातप्रयोगेचशिल्पेकृतात्तपस्यच
 स्नातेजगामगंगांसेचदर्शितत्रकामिनी ७० वृताचीन
 ररूपेभवतीतातपस्विनी जातेस्मरतांबुबुधेसचज्ञा
 तिसरोहिजः दृष्ट्वासकामः सहसावभूवैक्षतेचेतनः
 उवाचमभुरेशोतः शोतांतांचतपस्विनी ७१ ब्राह्मणउ
 वाच अहोभुनात्वमेवैवज्ञतांचैसमनोहरे मांस्मर
 सिरेभोरुविष्णुकर्माहमेवच ७२ शापमोक्षकरिष्वा
 मिभजमातवसंदरी तत्कृतेमेरहस्येवमनोमेसच
 मन्मथः हिजस्यवचनेश्रुत्वाहताचीनररूपिणी उवा

३.
सि. ३.
२५

वमधुरंशंतानीतिपुक्तं परं वचः ॥ ५ ॥ गोपिकोवाच ।
तदिनेकामकर्ताहमधुनाचतपस्विनी कथंदास्या
मिश्रं गारंगंगातीरेवभारते ॥ ६ ॥ विष्णुकर्मनिदेषुण्य
कर्मक्षेत्रेवभारते अत्रयत्क्रियतेकर्मभोगोत्पन्नसु
भासुभं ॥ ७ ॥ धर्मीमोक्षकृतेजन्मसंतुल्यतपसःफ
लात् निवंधं कुरुतेकर्ममोहितोविष्णुमायया ॥ ८ ॥
मायानारायणीशानापरितृष्टाचयंभवेत् तस्मैद
दातिश्रीकृत्स्नाभक्तिंतंमंत्रमीक्षिते ॥ ९ ॥ योमूढोविष
यासक्तोत्सवाजन्मेवभारते विहायकृत्स्नं सर्वंशंस
मुणोविष्णुमायया ॥ १० ॥ समंस्मरामिदेवाहमहोजाति
सरापुरा हृतावीसुरवेश्णाहमधुनागोपकन्यका
॥ ११ ॥ तपोकरामिमोक्षार्थंगंगातीरेसुपुद्यते नात्रस्थते
चक्रीशयोस्थिरत्वंभवकाशुकः ॥ १२ ॥ अत्रकृतपापं
गंगायांचविनश्यति गंगातीरेकृतं पापं सघोलतय
गंभवेत् ॥ १३ ॥ तन्नारायणक्षेत्रे तपसानविनश्यति
यद्येवाकामतोक्तोतिहृतश्चभवेत्सुतः ॥ १४ ॥ हृतावी
र्वचनेंश्रुताविष्णुकर्मनराकृतिः जगामतां गृहीता
चमलयंचेदनाचले ॥ १५ ॥ रम्यायामलयाद्गोपापुष्प
तलेमनोहरे पुष्पंचेदनवादनसततं सुरभीकृते
चकाश्रवसेभोगंतयासहस्रनिर्जने पूर्णाद्वादश

वर्षचबुधपेशादिवानिशं ६० वभूवःगर्भकामि
 त्याःपरिपूर्णसुडर्वहः साससावचतेत्रैवपुत्रानष्टौ
 मनोहरान् ६६ कृतशितितशिल्पाचक्षानपुक्तामृशौ
 नक पूर्वशक्तनतोयोग्यात्तवलपुक्ताविचक्षणान् ६७
 मालाकारकर्मकारशालकाररुविंडकात् ऊंभकार
 सूत्रधारस्वर्णचित्रकर्मस्तथा ६८ तौचतेभ्यावरंदत्ता
 तात्संस्थाप्यमहीतले मानवीतनुमुत्तरजन्मनि
 जमेदरे ६९ स्वर्णकारःस्वर्णचौर्याद्वाभ्रणानोद्विजो
 तमः वभूवपतितःसद्योब्रह्मशापेनकर्मणा ७०
 त्रकारोद्विजानोवशापेनपतितोभुवि शीघ्रं वयनका
 ष्टं च न ददेतेनेहतना ७१ यतिक्रमेणचित्राणोसदा
 शिकरस्तथा पतितोब्रह्मशापेनब्राह्मणानोचुकोप
 तः ७२ कश्चिद्विणिकविशेषश्चसंसर्गात्स्वर्णकारिणः
 स्वर्णचौरादिदोषेणपतितोब्रह्मशापनः ७३ कुलदा
 योचपूजायोचित्रकार्यस्वीर्यतः वभूवादलिकाका
 रःपतितोजारदोषतः ७४ अटालिकाकारवीथीकुं
 भकारस्ययोषितः वभूवकोटिकःसद्यःपतितोय
 द्दकारकः ७५ ऊंभकारस्वीर्येणसद्यःकोटिकयो
 षिति वभूवतेलकोरेस्त्रुदिलःपतितोभुवि ७६ स
 द्यःतत्रियवीर्येणराजपुत्रस्ययोषिति वभूवतीवर

व
ल. व.
२६

26

स्यैव पतितो जारदोषताः ५५ तीवरस्य त्वीर्येण तेन
कारस्योर्विर्ति वभूव पतितो दस्यनटस्य परिकीर्तितः
१ नेटस्तीवरकन्यायोजनयामास सप्तवान् मातृम-
हो मातरेव भेङ्कोले कलेदरे १ ब्राह्मणं शूद्रवीर्येण
पतितो जारदोषतः सद्यो वभूव चो गूलः सर्वस्मादथ मो-
श्रुविः २ तेवरेण च चो डाल्य कर्म करो वभूव ह कर्म-
करो च चो डालानां सहे दीवभूव ह ३ मां सहे चो तीव-
रेण क्रोचो स्य परिकीर्तितः को वसियांत के वतां कांश-
रः परिकीर्तितः ४ सद्यः चो डाल कन्यायो नीटवीर्ये-
ण शो न क वभूव तस्यो द्वो पुष्टो ह हिं डि मो तथा ५ क्र-
मेण ह निकन्यायो सद्यः चो डाल वीर्यतः वभूवः यं च
पुत्राश्च उष्टाव न चराश्च ते ६ तेदा तीवरकन्यायोगेण
तीरे च शो न क वभूव सद्यो या वालो गंग पुत्रः प्रकीर्ति-
तः ७ गंग पुत्रस्य कन्यायो वीर्येण वेश थारिणः वभू-
व वेश थारी च पुत्रो पुं गी प्रकीर्तितः ८ वेश्पा तीवर-
कन्यायो सद्यः पुं दी वभूव ह सुडियो धीति वेश्पा तणे
इ कश्च वभूव ह ९ राज पुत्रांत करणां दागरीति प्रकी-
र्तितः तत्रा केण क कन्यायो राज पुत्रा वभूव ह राज पु-
त्रांत करणां दागरीति प्रकीर्तितः १० तत्र वीर्येण वेश-
पायो के दा लीति वभूव ह ११ ना पिता त गेय कन्या

यो सर्वस्वीतस्य योषितिः तत्राह भूवत्पाथश्च वलवा
 न्मगहिंसकः ११ तीवरात्सुन्दिकमायोवभूतः १२
 सप्तकाः ते कलौ हृदि संसर्गद्वभूतुर्दस्यवः सदा १३
 ब्राह्मणपट्टविधीयमाणस्तोत्रप्रथमवासरे ऊत्सितश्चो
 दरे जातः कोटरस्त्रीसकीर्तितः १४ तदशेषे च विप्रतसे
 पतितोऽतदोषतः सपः कोटकसंसर्गादयमेव जा
 तीतले १५ तत्र विधीयमाणेष्वप्यस्तोत्रप्रथमवासरे
 जातः पुत्रो महादस्य वलवाश्च यत्तुर्दरः १६ चकार वा
 गती तं च त्रीयो वारितस्त्रया न न जातः स पुत्रश्च वा
 गतीतः प्रकीर्तितः १७ तत्र विधीयमाणेष्वप्यस्तोत्रप्र
 थमवासरे जातः वलमोऽतरेण च वभूतुर्दस्यवः १८
 अविडकरणाक्राश्रयनिर्भयाण्डजयाः शोचावार
 विहीनाश्च उर्ध्वधर्मवर्जिताः १९ स्त्रियास्तु विडुकेमा
 यो जालाजातिर्वभूवह जालास्तु विडुकमायो शराकः
 परिकीर्तितः २० वर्णशंकरदोषेण बह्मस्य षट् जात
 यः तामोनामानि संख्याश्च कोवावक्तुं तमो हि ज २१ वे
 योः स्थितीकृमा रेण जातस्य विप्रयोषिति वैवरीयेण
 मूलायावभूतुर्वहवोजनाः २२ ते च ग्राम्यगणज्ञाश्च
 यंत्रोषधं परायणाः तेभ्यश्च जातमूलाणां ते वाला २३
 द्विणाभुवि २४ शौनक उवाच कथं ब्राह्मणप्रत्नातसू

वे.
सि. व.

२१

२७

यपुत्रोष्मिनीसताः अहो केन विषा केन वीर्यो धानं च
कारह २५ सौतिरुवाच गच्छेतीतीर्थयात्रायां ब्राह्म
णीरविनेदनः ददर्श काशुकीकोतः पुष्पोयनिचनि
र्जने २६ तयानिवारितायस्मात्स्मात्तात्सर्वैलेत्सरः
अतीवसंदरीदृष्ट्वापनवीर्यो धानं चकार सः २७ इते
तत्पाजगर्भं सापुष्पोयाने मनोरमे सयोवभूवपुत्रः
अतमकोचनसन्निभः सपुत्राः स्वामिनोर्गोहजगा
मञ्जीडीतातदा स्वामिने कथयामास यन्मार्गे देवकं
ठकं विशेषेण तत्पाजते च पुत्रं स्वकामिनी सरि
इभूवयोगेन सावगोदावरीसृताः पुत्रे च किन्ता
शास्त्रं च पाठयामास यत्ततः नानाशिल्पं च मंत्रं च स्व
यं सरविनिंदनः २८ विप्रश्च ज्योतिगणनात्वेतना
च निरंतरं वेदधर्मपरित्यक्तावभूवगणको भुवि
लोमी विप्रश्च मूद्राणां मये दानं गृहीतवान् ग्रहणे
स्तदा नाना मय दानीव भूवह २९ कश्चिस्मान्त्र
मय ज्ञेय जज्ञंतात्समुत्थितः ससूतो धर्मवक्त्रावस
महत्सुरुषः सृष्टः ३० पुराणं पाठयामास तं च ब्रह्मा
रूपानिधिः पुराणवक्ता सृताश्च यज्ञं कुं उं समुद्रवः
३१ वेश्पायोऽसूतवीर्येण प्रमानेको वभूवह सभहो
वासटकश्च सवैषां स्तुतिपाठकः ३२ पतते कथिते

२९

किंचित्स्थित्यंजातनिर्णयः वर्णशंकरदोषेणव
 द्योमासंतिजातयः ३६ संवेधेयेषुयेषांयःसर्वजा
 तिषुसर्वजः तेत्वां व्रीमिवेदात्तं ब्रह्मणा कथितं
 पुन पितातातस्तजनकोजमरातरिवर्तते श्रवा
 माताचजननीगर्भवाल्याप्रसूरसि ३५ पितोमहापि
 ता तत्तत्तत्पिताप्रपितामहः श्रुतदुर्धत्तातयश्च
 स्वगोत्रःपरिकीर्तिताः मातामहःपितामातुःप्रमा
 तामहायवच मातामहस्यजनकस्वतःपिताहृदय
 र्वकः ४० पितामहीपितृर्मातातत्तत्तत्प्रपिताम
 हीः मातामहीमातृमातामातृत्वावपूजिता ४१ प्र
 मातामहीतिविज्ञेयाप्रमातामहकामिनी हृदमाता
 महेज्ञेयातमिवःकामिनीतथा ४२ पितृभ्रातापितृ
 यश्चमातृभ्राताचमातलः पितृस्वसापितृभगिनीमा
 तृभगिनीचमासुरी ४३ स्वनुश्चतनयःपुत्रोदायादश्चा
 त्मजास्तथा ४४ तभाकवीयेतेष्वैवपुंसिजनेषुवर्तते
 जमायोडहिताकत्याकणीतिपरिकीर्तिता तस्यपत्नी
 वधूर्ज्ञेयाजामाताडहितःपतिः ४५ पतिप्रियश्चभर्ता
 चस्वामिकोतेववर्तते देवरःस्वामिनोभ्राताननेदास्वा
 मिनःस्वसा ४६ श्वपुत्रःस्वामिनस्तातःस्वस्वाचस्वामि
 नःप्रसूः भार्याजायाप्रियाकांतासीवपत्याववर्तते ४

ब्र.
ल.ब्र.
१६

पत्नीभ्राताण्यलकश्चस्तत्पिताश्चसुतःसुतः सगर्भः
सोदरभ्रातासगर्भीभगिनीसुताः ४६ भगिनीपुत्रोभा
गिनोयोभ्रातृपुत्रश्चभ्रातृजः श्यालस्तभगिनोकांतो
भगिनीपतिरेवच ४७ श्यालीपतिस्तुभ्रातृश्चपुत्रैक
श्चहेतुना स्वसुरस्तुपिताजेयोजन्मदातःसमोमुने ४८
अनदाताभयभ्रातायत्नीतातस्तथैवच विद्यादाताज
न्मदाताप्येवैतेपितरोत्तरां ४९ अनदातश्चयायत्नीभ
गिनीगुरुकामिनी मातावतस्तयत्नीवकन्यापुत्रप्रि
यातया ५० मातृर्मातापितृर्माताश्चक्रःपित्रोःस्वसास
तः पितृव्यानीमातृलानीमातरश्चवत्तदंशः ५१ पौत्र
स्तपुत्रपुत्रेवप्रपौत्रस्तुतेपिच तत्प्रायाश्चयेवे
शाकलजाश्चप्रकीर्तिता ५२ कन्यापुत्रश्चदौहित्रस्त
त्रायाश्चवांधवाः भगिनीयसतायाश्चपुरुषावांधवाः
सुताः ५३ भ्रातृपुत्रस्यपुत्रायातेपुनर्जीतयःसुताः
गुरुपुत्रस्तथाभ्रातायोष्यःपरमवांधवा गुरुकन्या
वभगिनीयोष्यामातृसमानुने पुत्रस्यचगुरुभ्राता
योष्यःसस्त्रिग्यवांधवः ५४ पुत्रस्यचपुत्रोभ्रातावेधु
र्वैवाहिकःसुतः कन्यायाश्चसुरेवतत्तंवेधिप्रकी
र्तितः ५५ गुरुश्चकन्यकायाश्चभ्रातासस्त्रिग्यवांधवः
गुरुस्वसुरभ्रातृणांगुरुतृत्यश्चएजितः ५६ वंधुतायेन

साईचतान्मित्रपरिकीर्तितं मित्रं सखप्रदेसेयंडुःख
 दोरिपुरुच्यते ६० बोधवोडुःखदोदेवान्निःसंवंधो
 सखप्रदः संवंधस्त्रिविधः पुंसोविप्रेद्रोजगतीतले
 ६१ विद्योजोयोनिजेष्वेवप्रीतिजश्चप्रकीर्तितः मित्रं त
 प्रीतिजसेयंसंवंधः सुकुलभः ६२ पित्रमातामित्रभा
 यीमात्तत्त्वनसंशयः मित्रभ्रातामित्रपितापितृभा
 त्समोत्तमः ६३ चतुर्थनामसंवंधमिमात्तकमलो
 दुवः जारश्चोपपत्तिर्वैधुष्ट्यासंभोगकर्तरि ६४ उपप
 त्तानवर्त्तचप्रयसीचितहारिणी स्वामित्वं च जार
 चनवर्त्तादहणीसमा ६५ संवंधोदेशभेदेवसर्वदेशो
 निगर्हिताः श्रैवेदिकानेदितस्तुविष्णुमित्रेणनिर्मितेः
 दुस्त्याजस्तुमहद्विष्टदेशभेदेवसंस्मरेत् अकीर्तिज
 नकः पुंसोपोषितोपविशेषतः ६७ तेजीयसोवदोषा
 यवियमानोयुपिरोयुगे इति श्रीब्रह्मवैवर्तमहापुरा
 णे ब्रह्मविंडे सौत्तिशौनकसंवादे संवंधजातिनिर्ण
 यो नाम दशमः १ शौनक उवाच द्विजः स्वभार्यास
 त्पत्य किंचकारचशेषतः अश्विनो वामभोगचकिं ना
 मकस्यवंशजः २ सौतिरुवाच द्विजस्तु वस्तुतपोना
 मभरद्वाजो महामुनिः तपश्चकार क्लृप्तस्य ततवर्ष
 द्विमास्ये २ महान्तपस्वीतेजस्वी प्रज्वलन् ब्रह्मतेजसा

६६

व.
ल. व.
२५

२९

ज्योतिददर्शकस्य गगने सहस्रतणं १ वरं न ववे
नीलिममात्मानं प्रकृतेः परं सा च मोक्षे यथा चेत्तदा
संभक्तिं च निश्चला ५ वभूवाकाशवानीति कुरुदा
रपरिग्रहं पश्चादासंप्रदास्यामि भक्तिभोगतये हि
जा ५ पितृणां मानसी कन्योददौ तस्मै विधिः स्वये तस्मा
कल्याणमित्रस्य वभूवमुनिपुंगवः ६ यस्य स्मरणमा
त्रेण न भये कलिशात्रये नष्टदृष्टे भूमिजानूत तस्मा
रणालभेत् ७ कल्याणमित्रजननी परिमज्जमहामु
निः शशापसूर्यपुत्रे च यज्ञभावनितो भवे ८ स सोद
रस्य वाष्ट्रज्योभवेति च सराधम व्याधिग्रस्तो जभाग्य
संभवते कीर्तिना निति ९ इत्युक्ता सुतया गेहे प्रत
स्थो मुनुना सह अग्निभ्यां सहितः सूर्यः प्रययौ च त
देतिकं १० पुत्राभ्यां व्याधिपुक्ताभ्यां यस्य स्त्रिजगतां प
तिः मुनीद्वे सुतसं वप्रतृष्टा वचशो न क ॥ सूर्यः ३
वाच तमस्य भगवन् विप्रविसृष्टपुत्रो युगे युगे मम पु
त्राय राये च भरहाज सुनीश्वरः १२ ब्रह्मविस्ममहे
पायाः सरा सर्वे स संति च भुंजंते विप्रदत्तं तजलपुष्प
फलादिकं १३ ब्राह्मणा वाहिता देवाः शस्यद्विष्टेषु
एजिताः न च विप्रात्परो देवा विप्ररूपी स्वयं हरिः १४
ब्राह्मणो परितो वतश्चानारायणः सदा नारायणो

च संतष्टो संतष्टा सर्वदेवताः १५ नास्ती गंगा स
 मे तीर्थं न च कृष्णात्परः श्वरः न शंकरो ह्येसा वच्चन
 वहिस्त्र्यंशपरा १६ न च सत्मात्परो यमो न साधीपाव
 तीपरा न दोवात्तलवात्कश्चिन्न च पुत्रात्परः प्रियः १७
 न पद्मायि समः शत्रुने च पूज्यो गुरुः परः नास्ति मातृ
 समो वै पुन च मित्रेयितः परे १८ एकादशी व्रतपरा
 तपो नानशानात्परे रत्ने सर्वेयने परविद्यारत्नात्परा
 यथा १९ मवीश्वरमयसे विप्रो नास्ति विप्रोत्परो गुरुः
 वेदे वेदो मसर्वाणि मिमांसा ह्यकमलोद्भवः २० सूर्यस्य
 वचने श्रुत्वा भारद्वाजानुनामने निरुजौ वपितस्यौ
 चकार यरसः फलात् २१ यस्याच्च तपपुत्रौ च यजभा
 चो भविष्यतः इत्युक्ता ते च स तथाः प्रणाम्य भास्करं सु
 निः २२ जगाम गंगा सुतष्टो हरिसेवनतत्परः पुत्राभ्यां
 सहितः सूर्यो जगाम तिजमेदिं २३ वभूव तच्छौ पूज्यौ
 च यजभा गोहिजा शिषा एतत्सूर्यकृते स्तोत्रे यो मान
 चः पठेत्सदा २४ विप्रयादप्रसादेन सर्वत्र विजयी भ
 वेत् ब्राह्मणेभ्यो नमस्ति प्रातरुत्थाय यः पठेत् २५ स
 स्नानः सर्व तीर्थेषु सर्व यज्ञेषु दीतितः पूषि व्योयानि
 तीर्थानि तानि तीर्थानि सागरे २६ सागरे यानि तीर्थानि
 पिपपादेषु तानि च विप्रयादोदकं पीत्वा यावतिष्ठति

ब्र-
ल-ब्र-
३-

मेदिनी १० नावत्करणात्रेषुपिवतीपितरोजलं
विप्रपादोदकं पुण्यं भक्ति युक्तं श्रयः पठेत् २८ स
स्नानः सर्वतीर्थेषु रामेयलेषु दीक्षितः महारोगीय
दिपिवेत् विप्रपादोदकं हिज २५ मुच्यते सर्वरोगा
वमासमेकं तभक्तिः अविधो वामविधो वा संस्था
नो द्विधो हिमः ३० स एव विष्णु सदृशो माहुरो विमुदा
यदि ज्ञेते वक्तुं शयने वान रुन्मात्रवने शयेत् १ एका
दशान भुंक्ते यो नित्यं कृष्णं समर्पयेत् न स्पृष्टो द
के क्लिप्ते स्पृष्टे तीर्थे भवेद्भवे ३२ यो भुंक्ते भोजने छि
ष्टं नित्यं नैवेद्य भोजितः कृष्णदेवस्य पूजोऽस्य जीवन्म
को महीतले ३३ अन्नं विष्टाय यो मूत्रं यद्विष्टार निवे
दितं हिजानां कुलजातीनां मिथ्या न कर्मसोद्भवः ३५
ब्रह्मा ब्रह्म पुत्राश्च सर्वे विष्णुः परायणाः ब्राह्मण
स्तत्कुले जातो विमुक्तः श्रीहरोः कथं ३५ पिबो माता
महादोनां संसर्गश्च गुरोश्च वाः दोषेण विमुक्ताः कृ
ष्णो वीणा जीवन्मृताश्च ये ३६ सकिं गुरुः सकिं तातः
सकिं पुत्रः सकिं मत्वाः सकिं राजा सकिं वंशुर्मरा
या घोहरो मति ३७ अवे सवात हिजा विशां जाला
वे सवानरः सुगणः स्पृष्टो मुक्तो ब्राह्मणो नरकं
व्रजेत् ३८ संस्थाहीनो मुच्यते नित्यं कृष्णं विमुक्तो हि

जः सपववाह्मणोभाषोविषहीनोयथोरगः १५ गु
 रुवक्रादिसुमंत्रोयस्यकर्णोप्रविशति तेवैसवेम
 हापूतंजीवन्मुक्तंवेदेद्विधिः ५० पुंसांमानामहादी
 नांशतेःसार्द्धंहेरःपदं प्रयानिहेस्मवाःपुंसांमात्मनः
 रुलकोदिभिः ५१ ब्राह्मणःतत्रविद्वद्भ्योःचनमोत्तान
 यस्तथा स्वतंत्रजातीरेकावविशेषुवैस्ववाभिषा ५२
 ध्यायेनीवैस्यःशस्त्रोविंदयादपेकजं ध्यायेतेता
 वृगोविंदःशस्त्रतेषांचकिंसमिथो ५३ सदृशेनसति
 योजंभक्त्यानारत्नणयच तथापिनहिनश्चितो नति
 हृदकिंसमिथो ५४ इति श्रीब्रह्मवैवर्तेमहापुराणेब्र
 ह्मवैवर्तेमोतिशो नकसंवादेविस्ववैस्ववब्राह्मणप्र
 संशानांमेकादशोऽध्यायः ११ शो नकउवाच ऋषि
 वंशप्रसंगेसर्वभूतसुर्विविधाःकथाः उपालेवेन
 प्रस्तावाकौतुकेनकृतामया १ प्रजायाससर्वकेवा
 उद्भूरेताश्चकश्चन पित्रासत्यविरोयेननारदाकिंच
 कारसः २ पितुःशयेनप्रउस्यकिंवभूवविरोयवः
 पितृवीप्रउशापेनसोतेतत्कण्यजंमुभे ३ सोतिरु
 वाच हीसीपतिश्चारुणिश्चवोहूःपंचशित्वस्तथा
 यानरतसांश्चेवसनकायाश्चशो नकः ४ पंतैर्वि
 नाचवरुवोब्रह्मप्रशस्त्वंसंतने संसारिकाःप्रजावे

ब्र.
लि. ब्र.
३१

तो गुरवाज्ञापरिवालकः अस्त्यः पुत्रशायेन स्पयेव
लाप्रजायतिः नैनेव वल्लोमं वनेनावासेने विपत्ति
तः ६ नारदो गुरुशायेन गंधवे श्ववभूवसः कथया
मिस्र विल्लीर्णेन ह्वते तौ तिशामय ७ गंधर्वराजः सर्वे
षां गंधवीर्णां वरो महान् परमैश्वर्यसंयुक्तः पुत्रहीनो
हिकर्मणा ८ गुरवाज्ञया पुष्करेष्वा परमेण समापिना
तयश्चकार शोभोश्च कृपालदीनमानसः ९ शिवस्य
कवचे स्तोत्रं मे व्रं च द्वादशाक्षरं ददौ गंधर्वराजाय वि
शिसश्च कृपानिधिः १० जजाय परमं मे व्रं दिव्यं वर्ष
शते मुने पुष्करी सनिसहारी पुत्रदुःखेन नापितः ११
विरामेशात वर्षे च ददर्श पुरतः शिवे भासयंते दशा
दिशो ज्वलंते वल्लते जसा १२ शाखितेजः सूर्ये च भ
गवते सनातने ईषर्ह्यस्य सनासंभक्तानुग्रहकात
रे १३ तपो नृपंतपो वीजंतयसां फलदं स्मृतं शरणा
गतभक्ताय दातारं सर्वसंयदां १४ त्रिशूलपादिश
परं त्वसभस्यां दिगं वरी शुडास्फटिकं सकाशं त्रिने
त्रं चेदं शाखरं १५ नमस्तर्णप्रभातं जटाजाले परं व
रं नीलकंठं च सर्वज्ञं नागयज्ञोपवीतिनं संहर्तारं
च सर्वेषां कालमृतं जये परं ग्रीष्ममथाह्ममार्तं उ
कोटिसेकाशमीश्वरं १६ तत्त्वज्ञानप्रदेशांते युक्तं च ह

रिभक्तिदे दृष्टाननामसहस्रगंधर्वोदेउवदुवि १५
 वशिष्टदत्तस्तोत्रेण शिष्टेण परमेश्वरं वरं ह्यप्येति
 शिवस्तु सुवाच कृपानिधिः १५ सुयया च हरिर्भक्तिं उ
 त्पश्यन्मैवैस्मवं गंधर्वस्य वचः श्रुत्वा जहास चेदृशो वि
 रः १० उवाच दीनदीने शो दीनवे पुः समातनः श्रीम
 हादेव उवाच कृतार्थस्त्ववगादेकादयश्च वित्तवर्वाण
 गंधर्वराज ह्यप्येको वा त्सेति मंगले यस्य भक्तिरु
 रोवत्सु च ह्यसर्वमंगला ११ समर्थः सर्वविषे
 फत्तं च कर्तुं वलीलया आत्मनः कुलकोटिं च शान्तेमा
 तामहस्य च १२ पुरुषाणां स सुहृत्सु गोलोकं यानिति
 स्थितं विविधानि च पापानि कोटिजन्मार्जितानि च १३
 निरुत्पण्णमोगे च हरिदासं लभेद्भुवं तावत्पत्नीरु
 तस्मात्वनता वेदेष्वयं मीक्षितं १४ सखि उः स्वरणात्ता
 वद्यावत्कस्मेन मानसं कस्मेन मनसि संजाते भक्तिरु
 द्गोडरन्ययः नराणां कर्मवृत्ताणां मूलच्छेदे करोत्य
 हो भवेद्येषां सकृत्तितां पुत्राः परमवैस्मवाः १५ कुल
 कोटिं च तेषां वै उदरं पवलीलया चरितार्थः प्रमाने
 का हरपि ह्यवसदहो १६ किं वरेण द्वितीयेन पुंसां
 तन्निर्नमं मले यत्नसं वित्तमस्माकं वैस्मवानां सुद
 र्वले १७ श्रीकस्मे भक्तिदासं च न वयेदात्तमुत्सकाः

२१

व.
मि.व.
३२

वरमम्वरंवत्सयतेमनसिवांसिते १ इन्द्रममरत्वं
वालभंजकंवडुर्लभं सर्वसिद्धिमहायोगज्ञानंमृतं
जवादिकं ११ सखितसर्वरास्यामिहरियस्यसज्जतमे
शंकरस्पवचः कृत्वापुष्पकंठोष्ठानुक्तः १२ उवाच
दीनोदीनेशंदाचारं सर्वसंपदा गंधर्व उवाच तच्चतुः
पतनेनैववत्सलायचनेभवेत् तद्वत्सलं सत्यतलं
कृष्णभक्तो नवेच्छति इन्द्रतममरत्वेवासिद्धयोगादि
कंशिव ज्ञानंमृतंजयायंवानहिभक्तस्यवांछितं सा
लोकासामीप्यं सा नृप्यं सा पुत्रं श्रीहरेरपि १५ तत्रनि
मीणमोक्षं च नहिवांछंति वेत्सवा शस्यततत्सदृशं
भक्तिहरेदीप्येसुडुर्लभं १६ स्वमेजागरणेभक्तावां
छंतेवेवंवरंवरं तदास्येवेत्सवः सनंदेहिकल्पतरोः
परं १७ त्वां प्राप्यलभतेतद्वेवंवरं सर्ववेशवरः नदास्या
चीदंवेत्तशंभोवरंउत्कृतिनेवमां १८ कृत्वाहिस्रशि
रच्छेदं प्रदास्यामिद्रुताशने गंधर्ववचनेप्रकृतातेसु
वाचकृपानिधिः भक्तं दीनेवभक्तेशोभक्तानुग्रहका
तरः श्रीशंकर उवाच हरिभक्तं हरेदीप्यं पुत्रं परम
वेत्सवं ४० विरायिषं च गुणितं शस्यत्सुस्थिरयौवनं
ज्ञानितं सेंदरवरं गुरुभक्तं जितेंद्रियं ४१ गंधर्वराजप्र
वरं वरेयं वलकनविदः इत्युक्त्वा शंकरस्तस्माजगा

मस्वालयं मुदा ४२ गंधर्वराजः संस्पृष्टाश्चाजगा
 मस्वमंदिरे प्रकुलमानसाः सर्वमानवासिद्धकर्मा
 णः ४३ नारदस्तस्य भार्यायां लभते जन्म च भारते
 स्वावापविष्टं सा हृद्वापर्वते गंधमादने ४४ गुरुर्व
 सिष्टो भगवान्नाम चक्रे यथा चितं बालकस्य च त्रै
 वमंगले मंगले दिने ४५ उपशब्दोदिकार्यश्च पू
 चवर्तते पुमान् पूत्मानानधिको बालस्तेनोपव
 र्त्तनाभिधः ४६ इति श्रीब्रह्मवैवर्ते महापुराणे ब्रह्म
 खंडे सोत्तिशौनकसंवादे नारदजन्मकथने नाम महा
 दशोऽध्यायः ११ सोतिरुवाच पुत्रास्तवे चरन्तानि य
 नातिविविधानि च गंधर्वराजप्रददौ ब्राह्मणेभ्यो
 मुदान्वितः १ उपवर्हेण स्त्रकालेन हरेर्मंत्रे सुड
 र्त्तमे वसिमाचारासं प्राप्य चकार उक्तरंतयः २ प
 कदा गंडकीतीर्थे तव संप्रामयो वने गंधर्वपत्न्यो
 ददर्शुर्मूर्च्छामापवतत्तल्लं नाश्रुतीश्रंतयः कृता प्रा
 णात्संत्यज्य योगतः पंचाशतावभूवुश्चकम्पाश्चित्र
 यस्तव ४ उपवर्हेण गंधर्वेताश्च ते वसिरेवरे मुदा
 मालादउल्लस्येका मुक्तापितराजया ५ गृहीता ता
 श्च गंधर्वो युवास्तस्यिरेयो वनः दिव्यविलतवर्षच
 रे मेरुहसिकामुकः ६ ततोऽपि स विरेराजं कृताता

ब्र-
ल-ब्र-
११

३३

भिः सहाविशं जगामवास्त्राणस्थाने हरिगाथोजगो
मुने ७ दृष्टा संभो हं भोरुनर्तने कठिनं स्तने वभू
वस्तदलं तस्य गंधर्वस्य महात्मनः दुर्ते तस्याजसं
गीते मूर्च्छा प्रायसभो तेल उच्चैः प्रजह्य सर्वदेवा ब्रह्मलो
का तशाययते ४ ब्रतरे मृदयो निचगंधर्वी तनुषु
त्सज कोले वै सवसं सगात्सु त्रस्तं भविष्यति ५ वि
नाविपते मेहि मां पुंसो नैव भवेत्सन सांवडः खिच
सर्वेषां क्रमेण प्रभवेदिति ११ इत्येवमुक्ता सविधिना
मामप्रकृतां हरे उपवहेण गंधर्वस्तस्याजतो तं तं
दा १२ मूलाधारं स्वाधिष्ठा प्रेमणि पूरमनारुते विष्णु
हमाज्ञां विवेति भित्ताषट्चक्रमेव च १३ इति सप्तमां
स्त्रामेधां च पिंगलो प्राणहारिणी सर्वज्ञानप्रदो वैवम
नः संयमिनी तथा १४ विष्णुश्च निरुद्धो च वायुश्च
रिणी तथा वेजः शुक्लकंदी चैव वलपृष्ठिकरी तथा
बुद्धिसेवारिणी चैव ज्ञानजिह्वनकारिणी सर्वप्राणर
णैवैव पुनर्जीवनकारिणी एषाः षोडशा धानारी भि
त्ता च हरे स मेव च मनसा सहितं ब्रह्मरंभमानीय यो
गतः १५ स्थिता तदूर्तमात्माने मात्मन्येव गृह्यते
जातिस्मरमयो गीदसंप्राप्तब्रह्मशैलक १६ कीर्णा वि
ते जीते जी उष्णाणां वामस्कंधे निपाय च शुद्धमार्तिक

१५

मालावविधुत्पदतिणोकरे १५ संजल्पपरमंत्रास्त्रवे
 दसारं परात्परं परं निस्सारवीजेव क्लृप्त इत्यत्र रद
 ये १० प्राच्या कृत्वा शिरःस्थानं पश्चिमे चरणद्वये निधा
 यदर्भशयने शयानः पुरुषो यथा ११ गंधर्वराजस्तं
 दृष्ट्वा भार्याया सह तत्तल्लेण योगेन ब्रह्मसंस्थाप्य श्री
 प्राप्पमनसा स्मरन् १२ पत्न्यस्य वाथवाः सर्वे विलम्ब
 रुरुधुर्भृशं जग्मुः क्रमेण शोकार्ता मोहिनी विसृमा
 यया १३ पंचाशत्तयो विनो मध्ये प्रधाना महिषी च
 या साधी मालावती नाम्ना परमाप्रेयसी चैव रुद्रो द
 साती त्रैकोते कृत्वा स्ववत्तसि इत्युवाचा ह शोकार्ता
 कोते संवोध्यतत्र च १४ मालावत्सवाच हे नाथ परम
 एषेष्टु विदग्धरसिके स्वर दर्शने देहि मां वंथेति
 मग्नो शोकसागरे १५ विस्मदेन स्रवसे तरम्येन दन
 कानने पुष्पभक्षनदीतीरे पुष्पोद्याने मनोहरे १६
 चंदनाचलसामिधे चारुचेदनकानने पुष्पचंदन
 तल्पे च चंदवानिलवासिते १७ गंधमादनशैले क
 देशे रम्येन दीपते पुष्पो किल नितोदचमालती
 जालशालिनी १८ श्रीशैले श्रीचनी दिव्ये श्रीनिवा
 सुनिषेविते श्रीपुत्ते श्रीयदाभोजने च्युतकृते शुभे
 पुरायाया कृत्वा कीशवसंतेरहमितया मया च उरु

ब्र.
स्र.ब्र.
१५

३५

दासां हं नया च ह्ययते मनः ११ सथा तस्येव च सा सि
त्ता हं च पुरा नया ह्ययते संततं तेन परमात्मा तदा
रुणं १२ तया तस हं संसर्गो वैकुंठादति उल्लभः अ
हो हितव विच्छेदो मरणादपि उच्छरः १३ तेषां तेषां च
विच्छेदो सायुशोककरः परः ततोऽपि वडविच्छेदाः
शोकः परमदारुणाः १४ ततोऽपि वियोगो हि मरणा
दपि विद्यते १५ सर्वस्मात्पतिभेदो हितत्परेनास्मि
शंकटे १५ शयने भोजने स्नाने जागरणे च स्वा
मि विच्छेदः १६ यवंच मूलं मूलं दिने दिने १६ सर्वशो
के विस्मरस्ती स्वामि संयोगमात्रतः वं पुमं न पश्या
मियं दष्टा विस्मरेत्यति १७ नातो विशिष्टं पश्यामि वा
यवं स्वामिना विना साधीनां कलजातानां मिताहक
मलोद्भवः १८ हे दिशी शश्वदिकपाला हे धर्म हे प्र
जायते गिरेशकमलाकांतपति दाने च देहि मे इ
त्तत्ता विरहाती स्या कमाचित्रयस्य च मूर्च्छा संश
य च देवदुर्गसेवा हने वने ४० विचिंतनांत तत्र तस्यो
कांतं कृत्वा स्ववत्समि परिपूर्णं दिवा नक्तं सर्वदेवै
श्चरतिता ४१ प्रभाते चेतवा प्राप्य विललाप भ्रंशं
हः इत्थवा वा पुनस्तत्र हरिं संवाप्य सासती ४२ मा
लावत्सवाव हे कृष्ण हे जगतां नाथ नाथ नार्हजगद्

हिः तमेवजगतोपातामोनयाहिकथेप्रभो ५१ अथ
 भर्तास्यभार्याहंममेतितवसयया तमेववास्तवो
 भर्तासर्वेषांसर्वकारणः गंधर्वः कर्मणाकोपंकातो
 ह्रमस्यकर्मणा कगतः कर्मभोगांतेऊत्रसेस्याप्यमो
 प्रियो ५५ कोवाकस्याः पतिः पुत्रः कावाकस्याप्रियाप्रसूः
 संपुनक्तिविदावाचविपुनक्तिचकर्मणा ५६ संयोगो
 परमानंदोवियोगोप्राणसंकटे शशजपतिमूर्विम्य
 नात्मारामस्यनिश्चितं नस्वरोविषयः सत्यंभोगस्यैव
 धवोभुवि स्वयंत्यक्तः सुखोयैवउः स्वायमाजितः प
 रैः तस्मात्संतः स्वयंत्यक्तापरमैश्वर्यमीक्षिते ध्यायंती
 संतंतं ह्रस्वपादपञ्चनिरागदः सर्वत्रज्ञानिनः सर्व
 कास्त्रीज्ञानवतीभुवि ततोमंसं समूहोयैदातमहं
 सिवांछितं ५७ नमोवांछापरात्वेवशक्तत्वेमात्तवर्त्तनि
 र्मंकातेवरेदेहिचतुर्वर्गवरं परं ५८ यावितीकामिनी
 जातिर्जगत्संजगदीश्वर कस्येचित्तद्दिदत्तस्यस्यतेन
 पात्रेदशः पतिः ५९ अस्मैदत्तागुणासर्वरूपाणिविवि
 धानि च सृणीलानि च सर्वाणि वामरत्ने विनाहरेः ५९
 रूपेण च गुणेनैव तेजसा विक्रमेण च ज्ञानेन शोभा
 संतस्या हरितलो प्रभुर्मम ५५ हरिभक्तो हरिसमो गो
 भैर्ये सागरीयथा दीप्तमान् सूर्यतत्पश्युडोवह्निममः

ब्र-
ल-ब्र-
३५

३५

सदा ५५ चेद्रतल्यसदशाश्चकंदर्पसमसंदरः बुद्ध्या
हृदस्पतिसमः कावेर्मोसमेसमत्रताधिकविसमः
सदा वाणीवसर्वशास्त्रज्ञमतिभार्योभृगोरिव ऊवे
रतलोथनवात्महादातामनोरिव धर्मधर्मसमो धर्मो
सत्येसमत्रताधिकः कुमारतल्यस्त्रयसावोरात्रल्य
शासमः ऐश्वर्येशक्रतल्यचसहिस्रः पृथिवीसमः प
वेभूतो मृतः कोतः प्राणमायोनिकेकये अयेसराय
जभासो हते भोगे लमाभुवि तणे नायजभाजश्चक
रिष्णामिवलीलया ६ नागयणजगत्कोतनाहमेव
जगद्गहिः शीघ्रेजीवयमः कोतमन्यथा तं शया महे
६ प्रजापतेः पुत्रपपाततम पूजो महीतले त्वामेवा
नाधिकारित्वं करिष्णामिभुनाभुवि ६ हे शो भोजानलो
पेते करिष्णामिशयेन च धर्मलो पेच धर्मस्य करिष्ण
मिवलीलया यमाधिकारं ठरे च करिष्णामिन संशया
सत्ये काले शयिष्णामि मृत्तक म्मे सुनिष्ठुरं ६५ शया
मिसर्वाते वैवजराद्याधि विना भुना व्याधिना जरया
मृतमर्त्तिरिभूताः पते मम इत्युक्ता कौशिकी तीरे जगा
मसममेवतान् मालावती मरुसाधी शवे कृत्वा स्व
वत्तसि तोस्वमुद्यतो दृष्ट्वा ब्रह्मा देवपुरोगमः जगा
मशरणो विस्मृतीरोतिरपयो नित्येः ६० तत्र स्नात्वा च

तद्वाचः परमात्मानमीश्वरं विसृज्य जगत्कान्तमि
 त्स्वाचसभीतवत् ६६ ब्रह्मोवाच उपवर्हेण पत्नी सा
 कमावित्रयस्य च कान्तहेतोश्च मोदेवान् शोपेतेर
 तमायव ६७ स्मरेति सायवः संतो जयेतियोगिवो मु
 दा स्वमेषाचरणौ चैव सर्वकार्येषु मायवे ७० शारणा
 गतदीनार्ता परिभ्रूणपरायण रत्नरत्नरूपी केशव
 मः शरणं वये ७१ पूजामि पुत्रशोपेन विहृता सो प्रते
 प्रभो अधिकारहन्ते मोचकरोति मालती सती ७२ स
 र्वाधिकारो ब्रह्मोऽत्र यादतः पुरा प्रभो संपदेतादृशी
 नाथयास्यते वा पुनामम ७३ श्रीमहादेव उवाच तथा
 दत्ते महाज्ञाने गुप्ते सर्वसुदर्शनं शतमन्त्रतरतपः फ
 लेन पुकरेण च ७४ येष्वर्थे वायने वापि विद्या वा विक्र
 मोऽथ वा ज्ञानस्य परमार्थस्य कलानाहंति षोडशो ७५
 सर्वज्ञाने सर्वगुप्तः मतीव सुदर्शनं परं मय तत्त्वज्ञानर
 त्तं शोपेन यातियोषितः ७६ अहो पतिव्रता तेजः सर्व
 षो तेजसो परं तेजो न लेन दग्धं मारुतरत्त हरे हरे ७७
 धर्म उवाच सर्वरत्नात्परं रत्नं धर्म एव सनातनः या
 स्यते वै विधो धर्मस्त्वया दत्तः पुरा विभो ७८ सप्तमन्त्रे
 तरतपः फलेन परमेश्वरः प्राप्तो धर्मो पुनायाति शा
 पेन योषितः प्रभो ७९ देवा उचुः यमभोगो ज्ञो हत

ब्र.
लि. ब्र.
३६

भुजोदयमेव तत्राकृताः योषितशापेन तत्सर्वम्
धनायातिमायव इत्युक्तामेयता सर्वे स्तस्कुस्तत्र भ
याकृताः एतस्मिन्नेतरेकस्माद्वाग्वभूवाशरीरिणी
पूयेगच्छततन्मूलेविप्रतूपीजनादनः पञ्चाशस्य
निशास्यमिति वारताणायव ६२ अत्रानहचनेदे
वाः प्रहृष्टमानसोन्मत्ताः जगमुर्मालावतीस्थानेको
शकेतिरमीश्वरः ६३ तामेव ददत्तुर्देवादेवीमालाव
तीसती रत्नसारेंद्रभूषाभिरुज्ज्वलाकमलाकला ६४
वह्निपुद्गोमुकाथानां सिंहविन्दभूषितो शरच्चन्द्रप्र
भाशानाद्योतयंतीदिशस्तिष्ठो ६५ पतिसेवामहर्द्धम
चिरसांचितेतेजसा ज्वलंतीसुप्रदीपंवशिखोपरम
मुद्यत्तमो योगासनेज्ज्वलंतीसावशववत्तः स्थलस्थितो
स्वरस्योस्वामिनारीणोविभ्रंतीदलितोकरे ६६ तज्जुमे
गुह्यकोरिभ्योस्वच्छस्फाटिकमालिको भक्त्यास्त्रेहेन
कोतस्य विभ्रंतीयोगमुद्रया चारुचंपकवर्णाभोवि
मौष्टीरत्नमालिनी यथाषोडशवर्षीयांशस्यसुस्थिर
योवनो ६७ हृदयितेवभारतीपीनस्योणीययोथरो
पपंतीपरमेशस्यसुभ्रट्टस्यापुनःपुनः ६८ एवंभूतो
चतोदृष्टोदेवास्तेविस्मयंययुः स्थकिताश्चतुरांगतत्र
धार्मिकाधर्मभीरवः ६९ इति श्रीब्रह्मवैवर्तेमहापुरा

६१

लो ब्रह्मविदे सोतिषो न क संवादे मालावति विलाये
 नाम त्रयोदशोऽध्यायः ॥ सोतिरुवाच तत्र स्थिता
 त एदेवा ब्रह्मेशान पुरोगमः य पुर्मा लावती मूले
 परं मंगलदायका १ मालावती सरा नृष्टा प्रणना
 मपतिः व्रताः रुद्रोदकांते संस्थाप्य देवानां सन्निधौ
 मुने २ एतस्मिन्नेतरे तत्र कश्चिद्वा एण वालिकः ३
 आजगाम सराणां च सभामति मनोहरः ४ देवीं च
 शुक्लवासा विभ्रती लक मुज्वले दीर्घपुस्तक रुस्तस्य
 सप्रसस्तस्य सस्मितः ५ वेद नोति त सर्वो गः प्रज्वा
 लत्वमतेजसा सरा तं भाष्य तत्रैव विस्मिता त्विसुमा
 यया ५ तत्रोवास सभामध्ये तारा मध्ये यथा शाशी ३
 वाच देवा त्सर्वे च मालनी च विवक्षणाः ब्राह्मण उवा
 च कथमत्र सराः सर्वे ब्रह्मेशान पुरोगमाः स्वयं विधा
 ता जगतां सृष्टा त्रके न कर्मणा ७ सर्वं ब्रह्मा उसेहर्ता
 शंभुरत्र स्वयं विभुः अहो त्रगतां साक्षी धर्मस्य सर्वक
 र्मणा ८ कथं रविकथं चंद्रः कथमत्र जगता शनः कथं
 कालो रसक त्या कथं वात्रय मादयः ९ हे मालावति
 तत्कीडेशवः कस्मैति शुक्तिः जीवतायाः कथं मू
 लेयो धिता च पुमाश्च शिवः १० इत्युक्ता तं श्रुतो विप्रो
 विरगाम सभा तले मालावती तं प्रणम्य स सुवाच वि

ब्र.
स. ब्र.
१७

तणं ॥ मालावसवाच आनेदपूर्वकं वेदे विश्वरूपे
जनार्दने तष्टा देवा हरि सृष्टो यस्य पुष्पजलेन च ॥
अवधाने कुरु विभो शोकार्ता याति वेदने समाकृष्टे
सतो शस्य देया योग्य कृपावतो ॥ उपवर्ह भार्या हंक
त्वा चित्ररणस्य च सर्वे मालावती कृत्वा वदेती विप्रं
गवः ॥ दिव्यं ललत पुंगं रम्ये स्थाने मनोहरे कृते श्री
उच स्वच्छे दमनो न स्वामिना ह ॥ प्रिये से हो हि स्वा
धीनां यावन् विप्रैर्द्रयो धितो सर्वे शास्त्रानुसरिण जा
नासितं विवर्तणं ॥ अकस्माद्भूतानां शापात् प्राणं
स्तथा जमयतिः देवानु विष्णु विलये यथा जीविति
मेयतिः ॥ स्वकार्यसाधने सर्वव्याप्त्य जगती तले
भावाभावेन जानाति केवलं स्वार्थं तत्पराः ॥ सति
उः विभेय शोकाः संतापः कर्मणा त्वाणं पश्यं पर
माने दो जन्म मृत्यु तत्तणं ॥ देवाश्च कर्मजन
काः दातारः कर्मणा फलं कर्तारः कर्मवृत्ताणां मू
लेच्छेदे च लीलया १० न हि देवा अपि देवाः परो वं धुर्न
हि देवाः परो वली दयावान् हि देवाश्च न च दाता ततः
परः ११ सर्वान् देवान् त्वरेया चेपि तिदानं ममेक्षितं य
मार्थं काममोक्षाणां फलदाश्च सुरदुमान् १२ यदि हा
स्येति देवा मेकां तदानं यथेक्षितं भद्रे तदा मया ते भो

दास्यामि स्त्रीवधुं भवं २१ प्रायिष्यामि च सर्वोच्चदारु
 णोऽर्तिवारकं इत्युक्त्वा मालती साधो शोकार्त्ता सरसं
 दरी २४ विरगमहि जघ्नेष्टु स्तामुवाच च शौनक ब्रा
 ह्मण उवाच कर्मणां फलदा तारो देवाः सत्यं च मालती
 २५ न सत्यः सुचरेणैव धान्यं कृशं करं नृणां गृही च
 दृषिक दारो ह्येव धान्यं वयेत्सती २६ तदा कुरो भवेत्का
 ले काले ह्येव पलात्पि काले सपत्नी भवति काले प्रा
 मोति तद्गृही २७ एवं सर्वे समुत्पन्ने धीचिरेण कर्मणाः फ
 ले सुष्ठिं च पति संसारे गृहस्यो विस्मया यया २८ का
 ले तदेकरो वृक्षः काले प्राप्नोति तत्फलं पुण्यवासुण
 भूमौ च करोति सुचिरं तपः २९ तेषां च वलदा तारो दे
 वानां ते च यस्तिकाः ब्राह्मणानां सुविज्ञे चैष्टे तु सुरप
 वच ३० यो यज्जहोति भक्त्या च स तस्या भोति निश्चितं
 न वलेन च सौंदर्यं नैष्ठ्यं न यनेन सतः ३१ नैव स्त्री न च
 सक्तोतः किं भवेत्तयसाविता सेवते प्रकृतियो हि भ
 क्त्वा जन्म निजन्मनि ३२ सलभेत्संदरी को जा विनीतो
 च पुगान्वितो श्रियं च निश्चिलो पुत्रे योत्र भूमिं धनं प्रजा
 ३३ प्रकृतेः सुवरेणैव लभेत्तु को वलीलया शिवं शि
 वस्वरूपं च शिवं देशिव कारणं ३४ जाना नंदं महा
 त्मानं परं मत्संजये वरं तमेषां सेवते यो हि भक्त्या ज

ब्र.
स.ब्र.
३८

नतिजन्मतिजन्मनि ३५ पुमात्प्राप्तो निसत्तांतां कामि
नीचापिसमतिं विद्यादाने सकविज्ञो पुत्रे यौत्रे परोक्षि
ये ३६ वलंथने विक्रमे चलभेदरवरेणमः ब्राह्मणं
भोजरेतेयो हिलभेत्सोपि प्रजीष्यो विद्यामैश्वर्यमा
नेदेवरेण ब्रह्मणो नरः यो नरो भजते भक्त्या दीनना
येदिनेसुरे ३६ विद्यामारोग्यमानेयेयने पुत्रेलेभेह
वे गणेश्वरेयो भजते देवदेवं सनातनं ३५ सर्वांग
एजं सर्वेशं भक्त्या जन्मनि जन्मनि विद्वनाणो भवेत्त
स्वस्वमजा गणो निशं ४० परमानंदमैश्वर्यं पुत्रेयो
त्रयन प्रजाः ज्ञाने विद्यां सकविज्ञो लभेत तद्वरेण च
४१ भजते यो हि विस्मंचलत्मीकांते सुरेश्वरं वराणीचे
तलभेत्सर्वे निर्वीणममया भवे ४२ सात्त्वितिवेद्यया
तात्वे सत्ये सत्ये लभेन्नरः सर्वतपः सर्वधर्मयशः कीर्ति
मनुजमे ४३ विस्मंतिषतव्य सर्वेशं यो मूढो लभते व
रे विद्वितो विधात्रा सोमो हि तो विस्नुमाद्यया ४४ मा
यानारायणीशाना सर्वप्रकृति श्रीसूरी साकृपो कुरुते
ये च विस्मंते ददाति ते ४५ धर्मयो भजते धर्मो सर्व
धर्मलभेद्देवदेवलोके सखिभुक्ता याति विष्णोः परं प
दे ४६ यो यं देवं भजेद्भक्त्या स वा दोलमते वंते काले य
श्चातिन साहं परं विष्णोः पदे लभेत् ४७ श्रीकृष्ण भजने

योहिनिर्गुणोप्रकृतेः परं ब्रह्मविष्णुशिवादीनां से
 व्यंवीजं परात्परं ४६ अक्षरं परमं ब्रह्म भगवन्तं सना
 तनं साकारं अनिराकारं ज्योतिः स्वच्छामयं विभु ४७
 सर्वाधारं च सर्वेशं परमात्मानमीश्वरं निर्लिप्तं साति
 रूपं च भक्त्या नुग्रहविग्रहं ५० जीवन्मुक्ताः सस्योहि
 नवरेलभेते सुधीः ससर्वं मन्यन्ते तच्छेसा लोकादि
 च तृष्टये ५१ ब्रह्म तममरत्नं वामोक्षं यत्सर्गमिच्छतिः
 ऐश्वर्यं लोष्टु त्वं च नृपं नैव मन्यते ५२ इदं त्वं
 मनु त्वं च विरजीवित्वं मेव च जलबुद्बुदावाति तच्छे
 तगम्यते ५३ स्वप्ने जागरणे सोपि शास्त्रे वा च वाञ्छ
 ति दास्यां विना नयाचेत श्रीकृष्ण स्वयंदे परं ५४ तस्मा
 दाज्जेट्फोभक्तिं लब्ध्वा पूर्णं निरंतरं परिपूर्णं तमं ब्र
 ह्म निषेव्य सुस्थिरसदा ५५ आत्मनः कुलकोटिं च श
 ते मातामहस्य च ससुरस्य शनैर्दृष्टुं मुहुरेव वलील
 या ५६ दासे दासी प्रसंभार्यो पुत्रापियं शनैर्दृष्टुं
 सभक्तस्य गोलाकेयांति निश्चितं ५७ तावद्भवेत्से
 कामी भवेत्तीयमया तना तावद्दही च भोगासभ
 कस्य गोलाकेयांति निश्चितं ५८ तावद्भवेत्से कामी
 भवेत्तीयमया तना शीया वत्कसनसेवते ५९ गुरुव
 क्रादिसुमंत्रो यस्य कर्णे प्रविशति यमस्तुलित्वने

39

© Dharmartha Trust J&K. Digitized by eGangotri

यतो न संवरेद्याधिं वीजं पुष्टं समंगलं तदुपाये वि
 जानामि शास्त्रतत्त्वानुसारतः ५ यो वर्योगेन विदेन
 देहसागे केशतिव तस्य ते जीवनापाये जानामि यो
 ग्यमैतः ६ ब्राह्मणस्य वचः सुखास्मीता ७ माला
 वती ८ सस्मितासि ग्य चिता सा तमुवाच प्रहर्षिता ९
 माला वत्सवाच अहो अतं किमाश्चर्यं वचने वालवक्र
 तः वयसाति शिशुर्दृष्टो ज्ञानयोगविदो वरं १० तया
 कृता प्रतिज्ञा च कांते जीवपितुं मम विपरीतं तत
 द्वाको तत्तत्त ए जीवितः पतिः ११ जीवपिष्यसि सत्कां
 ते यथा हे दविदो वरः यथा ह्यहमि सं देहात्तद्वा त्व
 क्मरुं सि १२ सभायां जीविते कांते तस्य तीव्रस्य मनि
 यो त्वो व प्रष्टुं न शक्ता हं विद्यमाने सदीप्ते १३ एते व
 त्मा देयो देवा विद्यमानाश्च संसदि त्वं च वेदविदो च
 ह्येन व कश्चिन्महीश्वरः १४ नारीरत्नतिभर्ती वेन को
 तो विडिते यमः शास्त्रिकरोति यदिसः न कोपिरस्ती
 ता भुवि १५ एवं चेत्तन का वीरेश के वा ब्रह्मरुद्रयोः
 स्त्रीपुंभावश्चैवाह्वयः स्वामी कर्ता च योषितो १६ स्वा
 मी कर्ता च हर्ता च हर्ता च शास्त्रागोपावरसिता श्री
 ष्टदेवः पूज्यश्च न गुरुः स्वामितः परः १७ कन्यासक्त
 लजाताया सा कांते वशावर्तिनी यास्वते जावसाउ

ब्र-
न-ब्र-
ध-

५०

शास्वभाकुलटाभ्रव १६ उष्ट्रापरप्रमोसश्रवनेतेया
नराधमाः सानिदतिशम्यदशह्वचप्रमृत्तिका १७ उ
पवर्हणभार्याहेकस्यावित्ररंशस्यच वेधुर्गंधर्वराज
स्यकांतभक्तासदाहिजा १८ सर्वकालयितंशक्तस्ते
चेहेदविदोवरः कालयमेसस्तकम्यमुदभ्यासेसमा
नय १९ मालावतीवचःपुत्राविशोदानविदोवरः स
भामयेसमाहृत्यतास्यतत्तचकारह २० ददर्शस्त
कम्यचप्रथमेमालतीसती क्लृप्तवर्णोचोररूपोर
क्तोवरयरावरे २१ सस्मितोवदुजोशोतादयोपुक्तो
महोसती कालस्यस्वामिनोवामेवतःषष्टिसतात्वि
तो २२ कालेनारायणोशोवददर्शपुरतःसती महो
ग्रहपेविकटेशीससूर्यसमप्रभं २३ सट्टकंषोडश
भुजेवतविशतिलोचने सट्टपादेकस्वर्णचरक्तो
वरयरावरे २४ देवस्यदेवेविकृतेसर्वेसेहाररूपिणे
कालाधिदेवंसर्वेशंभगावेतंसनातने २५ ईषडास्ये
प्रसन्नास्यमलमालाधरवरे जयतेपरमेवब्रह्म
समात्मानमीश्वरे २६ सतीददर्शपुरतोव्याधिसं
चान्दजयान वयसातिमहावृद्धान्स्ननधात्मा
त्रसंविथो २७ मलपादेकस्वर्णयर्मिष्टेसर्वमर्द
ने जयतेपरमेवब्रह्मसमात्मानमीश्वरे भगावेते

सनातने २८ धर्माधर्मविचारलेपरंधर्मस्वरूपिणो
पापिनामपिशास्त्रारंददशेशुरतोमयमे २५ तावदष्ट
वनिःशोकापप्रच्छाप्रथमेयमे मालावतीमहासाधी
प्रहृष्टवदनेतणा ३-मालावतवाच हेधर्मराजय
मिष्टधर्मशास्त्रविदारद कालव्यतिक्रमेकांतेकणेर
रसिमोविभो ३१ यमउवाच नप्राप्तकालेवप्रियतेत
कश्चिन्नगतीतले ईश्वराज्ञाविनासाधीनास्तेवाल
यास्यहे ३२ अहेकालास्तुकर्मोवाययस्यइजयाः
निषेकेनप्राप्तकालेकालेयेतीश्वराज्ञया ३३ मस्तु
कन्याविचारज्ञायैप्राप्नोतिनिषेकतः तमहेकालयामेष्ट
छतोकेनहेतुना ३४ मालावतवाच तमपिसीमस्तु
कन्याजानासिस्वामिवेदना कणेरसिमकोताजीवि
तानोमपिप्रिये ३५ मस्तुकन्यावाच पुराविसेस्तुजास
ष्टाप्यहमेवात्रकर्मणि नवतमापरित्यक्तंवदनात
पसासती सतीसतीनीमप्येवकाचितेजस्विनीवरा
मामेवमस्तुसाक्ततलमायदिभवेद्देव सर्वापच्छाति
रेशिवेशितिदाभवतिसंदरी पुत्राणास्वामिनःयस्याइतिनायइ
विष्यति कालस्येपरिताहेचमस्तुत्रावाययस्यैवे न
मस्तुतानोदोषश्चनचमस्तुएरनिश्चितं ३६ एवका
लेमहात्मानेधर्मज्ञेधर्मसंसदि तदायडचितंभेदत
करिष्यसिनिश्चितं ४-मालावतवाच हेकालकर्मणा

ब्र.
स्त्र. ब्र.
५१

सात्वीथर्मरूपसनातन नारायणोशभगवन्नमस्तु
भ्योपरायच ५१ कथंहरसिमकंतेजीवितायोमयः
प्रभो जानासि सर्वदः खंचत्वे सर्वज्ञः कृपानिधिः ५१
कालप्ररुषउवाच कोवाहेकोयमः कोचमस्तु कन्या
वव्याथयः ५२ वयेभ्रमामः सततेमीशाज्ञापरिपाल
काः यस्यस्त्वाचप्रकृतित्रैलुविसृदिवादयः ५५ सुरा
मुनीशमुनवोमानवाः सर्वज्ञेनवः ध्यायेतेतस्यदोभो
ज्ञेयोगिनश्चविचरणाः ५५ जपतिशस्त्रामानिगु
णानिपरमात्मनः यद्वयाहानिवातोयसूर्यस्तपनि
यद्वयात् ५६ स्त्रष्टाब्रह्माज्ञयायस्याता विसृयदाज्ञया
संहर्ताशंकरः संवेजगतायस्यशासनात् धर्मस्तु क
र्मिणोसात्वीथस्याज्ञापरिपालिकाः राशिवक्त्रेग्रहाः स
र्वभ्रमंति यस्याज्ञासनात् ५६ दिगीशास्त्रेवोदिकृपात्ता
यस्याज्ञापरिपालकाः यस्याज्ञयाचपृथिवीकंचिता
वभयेनव ५७ सहसामोहितामायामाययायस्यसंत
ने ५० यस्याज्ञयाचतरवः पुष्पाणिचफलानिच विभ्रमे
ववदेत्येवकालेमालावतीसती ५१ यस्याज्ञयजलाथा
रासर्वाथारावसंदरा तमावतीचपृथिवीकम्पिताच
भयेनव सहसामोहितामायामाययायस्यसंतने स
र्वप्रसूर्याप्रकृतिः साभीतायद्वयादेहा ५२ यस्याज्ञेन
विदः सर्वेवस्तुनोमारकामवाः पुराणानिचसर्वाणि

यस्मैवस्तुतिपाटकाः ५५ यस्मलोमविधिर्विस्तुः सेव
 तेषु महाविशुद्धोऽशोभो भगवतः स एव तेजसो
 विभो ५५ सर्वेश्वरः कालकालो मृतो मृतः परापरः
 सर्वविघ्नविनाशाय तं कृष्णं परिचिंतय ५६ सर्वाभी
 ष्टं चर्तारं प्रदास्यति कृष्णनिधिः इमे यत्से रिताः सर्वे
 सहाता सर्वसंयदो ५७ इत्युक्त्वा कालपुरुषो विरग
 मच शौनकः कथं कथितं मारेभे पुनरेव तत्रात्म
 नाः ५७ इति श्रीब्रह्मवैवर्ते महापुराणे ब्रह्मविदे मा
 लावती कालपुरुषसंवादे नाम पंचदशोऽध्यायः
 १५ ब्राह्मण उवाच एष्टः कालो यमो मृत्युकर्मायाणि
 गणाश्चै किं ते भुनाच संदेहे तत्प्रच्छ कर्मके शुभे
 ब्राह्मणम्यवचः श्रुत्वा हृष्टा मालावती सती यत्नो वि
 हितो प्रसंचकार दगदीश्वरं २ मालावती उवाच तया
 यत्कथितं व्याधि प्राणिनां वैरिरेव च तत्कारणं च वि
 वियं सर्ववेदनिरूपितं ३ दातानसंचरेयाधिर्न निवा
 रीः शुभावहः तदुपाये च सा कल्पत इवा त्वत्कर्महंसि
 ४ यद्यत् एष्टम एष्टं वा ज्ञातम ज्ञातमेव वा सर्वं कथय
 तद्भदे त्वे गुरुदीनवत्सलः ५ मालावती वचः श्रुत्वा
 विप्ररूपी जनार्दनः संहितो वत्स मारेभे संहितायै
 च वेदिकी ६ ब्राह्मण उवाच एष्टः कालो यमो वेदेते

ब्र.
स.ब्र.
धर

सर्वतत्त्वज्ञे सर्वकारणकारणं वेदवेदांगवीर्यस्पर्दी
 जे श्री कृष्णमीश्वरं ७ य ईशश्च तरो वेदान्ससृजे
 मंगलायनान् सर्वमंगलमंगल्यवीजरूपे सना
 तने ८ ऋग्यजुः सामाथर्वाख्यान् दृष्टुवेदात्प्रजा
 पतिः विवित्यतेषामर्थे वेदायुर्वेदचकारसः ९ कृ
 तातयेचमेवेदेभास्कराय ददौ विभुः स्वतेत्रसंहि
 तायस्माद्भास्करश्चकारसः १० भास्करश्च स्वशिष्ये
 भ्यादायुर्वेदे स्वसंहितो प्रददौ पाठयामास ते च कुः
 संहिताततः ११ तेषां नामानि विदुषां तेषां तत्त्व
 तानि च व्याधिप्राणां शर्वीजानि साधिमनो निशामय
 १२ यत्वेत रिदिवो दास काशिराजोऽश्विनी सुतो नकु
 लः सहदेवोऽके श्चाव नोजन क बुधाः १३ जावालो जा
 जलिः पेलः करण्योऽगस्त्ये मवच पते वेदांगविज्ञा
 ताषोऽश्व्यापि नाशनः १४ चिकित्सा च तत्त्वज्ञानेना
 मते त्रेमनारमं यत्वेत रिश्च भगवांश्चकार प्रथमे स
 ति १५ चिकित्सा दर्शनेनाम दिवो दासश्चकारसः चि
 कित्सा कौमुदे दिव्यो काशिराजश्चकारसः १६ चिकि
 त्सा परते त्रेच भ्रमश्च वाश्विनी सुतो त्रे वेद्यक सर्वसं
 नकुलश्चकारसः १७ चकार सहदेवश्च व्याधिनाश
 विमर्दने ज्ञानार्णवे मरुते त्रे यमराजश्चकारसः १८

व्यंवनो जीवदाने च चकार भगवत् ऋषिः चकार
 जनको योगी वेदसं देहभंजने १५ सर्वसारं ते त्रस
 ताजावलाखेत्राजके वेदांगसारं ते त्रचचकार जा
 जलिर्मुनिः २० येनो निदाने करत्वेन त्रसर्वधरं वरं
 देयनिर्माय तं त्रचचकार कुंभसंभवः २१ चिकित्सा
 शास्त्रवीजानि तं त्रपतानिषोऽश व्यापि प्राणोपारी
 वीजानि वलाधानकराणि व २२ मपित्तज्ञानमेतरेण
 प्रायुर्वेदपयोनिधिं तत्र स्रज्जगत्पुरुषं ते वनीतानि
 कोविदाः २३ एतानि क्रमशोऽष्टादिव्यभास्करसंदि
 तां आयुर्वेदे सर्ववीजं सर्वजानाति सुंदरी २४ व्यायेत्
 त्वपरिज्ञाने वेदनायाश्च निग्रह एते देयस्यैवेयं तेन
 वैद्यः प्रभुराद्युषः २५ आयुर्वेदस्य विज्ञाता चिकित्सा
 यथार्थकृत् धर्मिष्ठश्च दयालुश्च तेन वैद्यः प्रकीर्तितः
 २६ जनकः सर्वरोगाणां र्द्वारो दारुणो ज्वरः शिवभ
 कश्च योगिश्च निष्ठुरो विकृताकृतिः २७ भीमसीपाद
 विशिरासद्भुजो नवलोचन भस्मप्रहरणो रौद्रः कालो
 तकयमो यमः २८ मंदाग्निस्तस्य जनको मंदाग्नेर्जने
 कास्यः पित्तेश्च स भीरुश्च प्राणिनां दुःखदायकाः २
 वायुजः पित्तजश्चैव श्लेष्मजश्च ते शोथश्च ज्वरभेदाश्च वि
 विधाश्च तर्पणश्च विदोषजः ३० पांडुकः काकुलः कुष्ठः

त्रे-
मि-व-
धर

43

शोथः लीहाचसूलकः ज्वरानिसारग्रहणीकाश्वण
हलीमुखाः ११ मूत्रकृच्छ्रगुल्मश्चरुतदोषविकार
कः श्रेयोसोमेहनः कुजेसोदस्रगलेगोत्रकः भ्रमरी
सन्निपातसविश्ववीदारुणीसति एषांभेदोपेभेदेन
चतुःषष्टिरुजःस्रताः १२ मृत्स्रराजस्रताश्चैतेजरा
तस्यायकस्यका जराचभ्रातृभिः साईषस्यद्रुमतिभू
तले १५ पुनेवोयापवेतारंनगच्छेतिचसंयतं पला
यनेवतंरष्ट्रुवैनतेयमिवोरगाः १५ चतुर्जलेचव्या
यामापादादलेलसेवने कर्णतैलेमूर्धितैलेगव्या
थिविनाशने १६ वसेतेभ्रमनेवहिसेवास्वल्पकरोति
यः वालाचसेवतेकालेजराजंनोयगच्छति १७ स्वातः
शीतोदकः लापीसेवतेचेदनेद्रवे नोपयातिजराते
चनिदोषेतिलसेवने प्राह्वद्रसूक्ष्मादकस्वापीचनेतोये
नसेवते समयेचसमाहारीजराजंनोयगच्छति ४०
स्वातास्वापीचहेमैतेकालेवर्द्धिनिषेवते भुक्तेनवा
त्रसुस्नेचजरातेनोपगच्छति ४१ शिशिरःशूकवर्द्धि
चनरोष्माणेनसेवते यत्रवोसकस्वायीजरातेन
रोपगच्छति ४२ सद्योमासेनवानेचवालासीली
रभोजने हतंचसेवतेयोहिजरातेनोपगच्छ
ति ४३ भुक्तेसुटतेस्तत्कालेदस्वायीपीयतेजले

निम्भुक्तेव नो ब्रूते जराते नो पगच्छति ५५ दधि है ये
 गवीने च न वनीते तथा गुडे निम्भुक्ती यमे योजराते
 नो पगच्छति ५५ शुक्लमासे सिंघे द्रोवा लाके तरुणे
 दधिः ते सेवेते जरायाति प्रहृष्टा आत्मभिः सहः ५६ रा
 त्रौ ये दधि सेवेते शुष्कली सरजस्वलाः ता नृपे हि जरा
 त्पृष्टा आत्मभिः सह संदरी ५७ रजस्वला च कुलटा वा
 वीराजार हतिका शूद्रयाजक यत्नीया स तद्दीना वयास
 ति ५८ यो हिता मा मित्र भोजी ब्रह्म हत्या लभेत सः ते
 न पापेन सांई सा जरात मुपगच्छति ५९ पापानो व्या
 यिभिः सांई मित्रता तात्र संशयः पापे व्याधिः जरा वीजे
 विज्जे वीजे च निश्चितं ५० पापेन जायते व्याधिः पापेन जा
 यते जराः पापेन जायते दैन्येऽः विशेषेण भयं करं ५१
 तस्मात्पापं महावेरे दोष वीजे मम गले भारते सते सं
 तो नावरंति भयात्तवाः ५२ स्वयं धर्माचार गुणं च दी
 तितं कहरित्ये सेवकं गुरुदेवातिथीनो च शक्तेश
 कंतयः सच ५३ ब्रतोपवास गुणं च शील तीर्थ निसे
 वने पापाद्वेति ते दृष्टा वै न ते यामि वारणाः ५४ प
 तान् जरा न सेवेत व्याधिसं च श्व उर्जयः सर्व बोध्य मस
 मये काले सर्वं यद्दिष्यति ५५ ज्वरश्च सर्व रोगाणां जन
 कः कथितः सति पितृ श्लेष्म समीराश्च ज्वरस्य जनकाक्षयः

व.
न.व.
धध

५५

५६ पतेयथासंचरतिस्त्रयेयांतिचदेहिषु तमेववि
वियोयायंसाधिमत्तोनिशामयः ५७ त्रुथिजाज्वल्यता
यामामाहाराभावएवच प्राणिनोजायतेपित्तवक्त्रेच
मणिपूरके ५८ तालविवफलेभुक्ताजलपानेचतेत
तए ५९ तदेवततद्देवमित्तसयःप्राणहरंयरं ५९ तमा
दकंचशरदिभादेत्यक्तंविशसतः देवग्रस्तस्ययोभे
तेपित्ततस्यप्रजायते ६० सर्शकरंचयत्पाकपिष्टंपी
नोदकान्वितं चणकं सर्वगम्येचदधितकृदिवर्जितं
विल्वतालफलेपक्वं सर्वमैतवमेवव आर्द्रकंमुद्गए
ष्टेचतिलपिष्टसशर्करं ६२ पित्ततयकरंसयोवल्गु
ष्टिप्रदेयरंपित्तनाशंचतदीजेयुक्तमयेनिबोधमे ६३
भोजनानंतरस्नानेजलपानेविनाट्ठा तिलतेले
स्निग्धतेलेस्निग्धमामलकीद्वे ६४ पशुषित्तानेन
कंचपक्करंभाफलेदधि मीयावुशर्करांतार्यसिधि
पिखलसेवने ६५ नारिकेलोदकरुतस्नानेपशुषि
तेजले तरसुंजीपक्कफलेसपक्कककंटीफले एव
तस्नानेचवर्षासमूलकंश्लेसकारणं ब्रह्मरंभेचत
जन्ममहतीयविनाशने ६६ वहिस्वेदंट्टिभंगपक्क
तेलनिषेवने भ्रमाण्णुकुभंजचमुष्कपक्करिज
की ६६ पिंजरकमपक्कंचरंभाफलमपक्ककं केश

६१

वादः सिंधुवारमनाहारमयोनकं ६५ सत्तनरो
 चनाचूर्णसत्तनश्चुष्कशर्करं मरीचं पिप्पलं शुक्ल
 मार्दकं जीरकं मधु ७० इत्यामेतानि गोपनीयं चः
 श्रेष्ठं हराणि च वलपुष्टिकराण्येव वा सुवीजनि
 शामय २१ भोजनानंतरं सयोगमनेषावतंतथा
 छेदने ७२ हृद्गुलीगमेने चैव मनः संताप एव च
 अतिरुक्षमनाहारपुष्टकलहमेव च २३ कउवार्क
 भयं शोकः केवलं वायुकारणं आत्मा व्याचक्रेत ज
 न्मनिशामय देदोवर्थ ७४ पक्वभार्कैले चैव सभी
 जेशर्करोदकं नारिकेलोदकं चैव सयश्च कंसुपिष्ट
 कं ७५ माहिषंदधिमुष्टं च केवलं तासंशंकरं सयः
 पुषिताने च सोवीरं शीतलोदकं ७६ पक्वतेलविशे
 षं च तिलतेले च केवलं लोणलीतालवज्रं सुस्त
 मामलकी द्रवं ७७ शीतलोसादकस्त्रानं सस्त्रिग्य
 चंदनद्रवं स्त्रिग्यपयपत्रजलं मुस्त्रिग्यवजनानि च
 तानि व्याधिप्रयाणाय कृतानि सद्भिरेव च तंशानेता
 निसर्वाणि व्याधितयकराणि च रसायनादयो येषु
 वोपायास्तु सुउल्लभाः नशक्तः कथिते साधिमया
 षण्णवत्सरेण च ८० तेषां च सर्वतेशाणं कृतानां च वि
 चविचत्तणोः केन रोगेण त्वकीतो भूतः कथय शोभ

७५

ब्र.
मि. ब्र.
५५

५५

ने ६१ तउपायंक रिष्यामियेन जीवेदये सती सौतिरु
वाच ब्राह्मणस्पवचः शुताकन्याचित्ररथस्पव ६२ क
शोकथितमारेभेसार्गयवीप्रहर्षिता मातावसवाच
योगेन प्राणोस्तमाज ब्राह्मणः शापहेतुना ६३ सभा
यातजितकोतोममविप्रनिशामय सर्वेषु तमपूर्वेव
शुभाख्याने मनोहरं ६४ तद्वरः स्वामिना साहं पास्या
मिस्वाहं प्रति मातावतीवचः शुताविप्ररूपीजनार्द
नः ६५ सभाजगाम देवानां शीघ्रे विप्रतदेतिकात् ६६
शतिश्रीवर्त्मवेवर्त्ते महापु राणेवर्त्म विडे मातावतीवि
ससेवादेति किंत्सा प्रणयनेषोऽप्योऽप्यायः ६७ सौतिरु
वाच दृष्टाद्विजं देवसंच भुवती स्थाते चकार ह पर
स्परं सभायां च वक्रवतत्र संसदि १ माते बुबुधिरेदे
वासी हरिं विप्ररूपिणं पवीपये विस्तृता समोहिता
विस्समायया सुगन्धं बोध विधिवत्वाचामपुरया
द्विज उवाच संपरमेया लनाय सुखावहे १ ब्राह्म
ण उवाच उपवहेण भार्येयं कन्या चित्ररथस्पव य
यावे जीवमाने च स्वामिनः शोकक र्षिता ५ अथुना
किमनुष्ठानं मस्य कार्यं निश्चिने तत्सोऽक्रनस
गः सर्वे सत्यपत्समयो विने ५ शमुकामात्सुगन्धवीत्सा
धीतेन सिनीवस अहेते मायपुष्पाके मागतो विधितासंती

५

स्तुतिः कृता च पुष्पाभिः तर्जनी देवहरेरपि पुष्पाकमी
 शो विसृज्य कथमेवात्र नागतः ६ वक्रवाकाशवा
 णीति यस्माद्यास्यति केशवः विपरीते कथं भूते वाणी
 वाक्यमचंचले ७ ब्राह्मणस्य वचः शुभा स्वयं ब्रह्मज
 गद्गुरुं उवाच वचने समं हिते परममंगले ब्रह्मावा
 च मत्सुत्रो नारदः शक्तो गंधर्वश्चोपवर्हणः योगेन
 प्राणोस्तथा जपुनः शान्तात्ममेव हि ८ काले तत्तपु
 गं प्राप्य स्थिति रस्य महीतले शूद्रयो निततः प्राप्य भ
 वितामच्युतः पुनः ९ अस्मकालावशेषस्य किंचिद
 स्ति हि ज्योतमः तत्तु वर्षसहस्रे वैवापुरास्तिसाप्रते ११
 दास्यामी जीवदाने च स्वयं विस्रोः प्रसादतः यथा नेन
 स्पृशेत्तथा पले करिष्यामि निश्चितं १२ नागतो हरि र
 त्रीति त्रयाय कथितं हि ज हरिः सर्वत्र सर्वात्मा विग्र
 हः कुत आत्मनः १३ स्वेच्छामयः परं ब्रह्म भक्तानुग्रह
 विग्रहः सर्वेषां पति सर्वज्ञः सर्वशक्ति सनातनः १४
 विधिः स्याति वचनो नमश्च सर्वत्र वाचकः सर्वव्यापी
 च सर्वात्मा तेन विस्मः प्रकीर्तितः १५ अथ वित्रः पवित्रः
 पवित्रो वा सर्वावस्थागतः पुमान् भक्त्या च यः स्मरे वि
 सं सवासाभ्यंतरः शुचिः १६ कर्मरंभे च संधे वा शेषे
 विसृज्य यः स्मरेत् परिपूर्णतस्य कर्म वैदिकं वभवे हि ज

११

१२

ब्र-
स्म.ब्र-
५६

५६

अहं स एव भगवान् विधाता संहरो हरः धर्मश्च क
र्मणो मात्तीयस्याज्ञापरिपालकः १६ कालः संहरो ते
लोकान्यमः शास्त्राचपापिनोऽप्येति सत्सर्वेषु भि
द्याय स्यात्तया सदा १७ सर्वेषां यथा सर्वेषां प्रकृतिः स
र्वसूः यथा सा भीता यस्य पुरतो यस्याज्ञापरिपालकः १८
शिव उवाच पुत्राणां ब्रह्मणस्ते मां कस्य वेशो भवे भव
त वेदानधीत्य भवता ज्ञाता कः सार एव च १९ शिष्यः
कस्य मुनीन्द्रस्य कस्ते किं नाम ते हि जविभास्य कांतिरि
तश्च शिशुरूपोऽसि सोऽप्रते २० विडेव यमि देवाश्च वि
सुमस्माकमीश्वरे हृदि स्थे च न जानाति परमात्मान
मीश्वरे २१ यस्मिन्नाते पते दहो देहिनां परमात्मनि
प्रयात्य सर्वे तत्पञ्चानरे देवे बुगा इव जीवन्तस्मिन्नि
विदश्च मनो ज्ञानं च चेतना प्राणाश्चेन्द्रियवर्गश्च बु
द्धिर्मेधा धृतिः स्मृतिः निद्रा दया ते दश च तत्तत्तस्मात्पु
ष्टिरेव च अहं संतुष्टि रिक्षा वलमाल जादिकः सन्ताः
२२ प्रयातियत्सुरः शक्तिरीशरोगमनोऽनुवि पते सर्वे
च शक्तिश्च यस्याज्ञापरिपालकः २३ ईश्वरे च स्थिते दे
ही तमश्च सर्वकर्मसः ततोऽस्मृष्यः शवस्याप्यः क
स्त्वे देही न मन्यते २४ स्वये ब्रह्मा च जगतां विधाता स
र्वकारकः यादारविंदमनि सेषायते इष्टमः तमः २५

पुगल्लेनपल्लमेश्रीकृष्णस्यचवेदसा तदावभूवत्
 नीचजगत्सृष्टमस्तदा १० असंख्यकालेसुचिरंत
 पल्लमेश्वरेर्मया तमंजगाममनसस्त्वप्यतेकेतमेग
 ले ११ अथुनापेचवक्त्रेणयतामगुणकीर्तिने गाय
 त्रुमामिसर्वत्रनिस्सरः सर्वकर्मस १२ मत्तोयानिच
 स्तस्ययनामगुणकीर्तनात् शस्यजयतेतनामट
 ष्ठास्त्रःपलायते १३ सर्वत्रलोउसेहर्ताप्यहेस्मै
 जयामिभयः सुचिरंतयसायस्यगुणानामानुकीर्तना
 त् १४ कालोतत्रविलीनोहमाविभूतस्ततः पुनः तका
 लोममसंहर्ताकोस्तस्येत्तसादतः १५ गोलोकेयःसंचे
 कुंठेष्टतहीयेसपवच अशोसिनोनेभेदश्चत्रलविस्र
 श्चलिंगवत् १६ ईद्रापुष्टेवदिव्यानोगुणानामेकसम
 तिः अष्टाविंशतिमेशक्रेगतेचत्रलणेदिते १७ एत
 त्साव्याविशिष्टस्यशतवर्षापुनोविधेः पातेलोचनया
 तस्ययहिसोःपरमात्मनः १८ अहंकलानाम्बभःक
 सस्यपरमात्मनः पारंमहिम्नःकोगच्छेन्नजानामिच
 किंचन १९ इत्युक्ताशेकरुन्नेविरगमचशौनक ४
 र्मश्चवक्तुमारेभेयःसात्तीसर्वकर्मणा ४० धर्मउवाच
 यथाणिपादोसर्ववचस्तस्यसर्वदर्शने सर्वानरात्मा
 प्रपत्तोप्रपत्तश्चउरात्मनः ४१ अथुनापिसभोविसर्गो

ब्र-
ल-ब्र-
५७

यातिरितितद्वचः त्रयोक्तकथयावुञ्जासुनीनांचमति
भ्रमः ५२ महर्निदाभवयत्रेनैवसायुःशृणोतितो नि
दकःप्रादभिःसाहं कुंभेपाकंवसेयुगं ५३ सुतोदेवा
महर्निदोप्रीविसुस्मरणदुयः कच्यतेसर्वपापेभ्यः
प्राप्यप्राप्तेतिउर्लभं ५४ कामतोकामतोवापिविसं
निंदोर्करोतियः यःशृणोतिहसतिवासभःमध्येनरा
यमः ५५ कुंभीपाकेसपचतियावैद्वस्मलोवयः
स्यलेभवेदष्टतेवस्वरापात्रेयथाविज ५६ प्राणीचन
रकेयातिस्तसूत्रेवचेद्रुवे विसुनिंदावात्रेविधात्र
स्मणाकथितापुरा ५७ अष्टमस्तचकुरुतेकिंवातेवा
वमत्यते देवात्पसामेकुरुतेतानहीननरायमः ५८
सयातिकालसूत्रेचयावच्चंददिवाकरो विसुगुरुस
सर्वेषांजनकोजानदायकः ५९ पोष्टापाताभयत्राता
वरदाताजगत्रये पसाचवचनेशुतात्रयाणांविप्रयुग
वः ५० अहस्योवाचतान्देवान्वाचामपुरयापुनःवा
स्माउवाच काकृताविसुनिंदाहोहेदेवाधर्मशालि
नः ५१ नागतोहरितेत्रतितयाकाशर्वितितिव इतिवो
क्तमयाभदेवतयर्मायमीश्वराः ५२ सभायांयासिकाः
संतोर्हतिस्वशतशूरुषं स्पृचभावकाभूतविसुःस
र्वत्रसेतते ५३ इतिचैदोकाशयातद्दीपेदीपेवरायाच ५४

भ्रंशोसिनोर्नभेदश्चेदात्मनश्चेतिनिश्चिते ५५ क
 लोहितानिषेवेतेसेतपूर्णतमेकं कौटिजन्म
 गाराधमराधमसनामपि ५५ आशावतवतीपुं
 सांक्षसंसेवितमिच्छति किंत्तदाः किंमहंतस्यबोद्ध
 तिपरमं पदे ५६ लवुमिच्छतिचंद्रेचवाङ्गभावात्मनो
 यथा योविसुर्विषयीविषेष्टतद्दीपनिवासकृत ५७
 मृयेचेलिशयर्माश्चदिकालाश्चदिगीशुगः ब्रह्मविस
 शिवाशश्चसुरालोकश्चराचराः ५६ एवंकृतिविद्या
 संतिप्रतिविष्टेसतेनते विद्यानोचसुराणांचकः सं
 लोकर्त्तमीश्वर ५५ सर्वेषामीश्वरः क्लृप्तोभक्त्यानुहका
 रकः उद्भवसर्वब्रह्मादाहैकुंठेसत्तमीश्वरः ६० तस्मा
 हर्षेचगोलोकपंचाशकोटिजाजने चतुर्भुजश्चैकुं
 ठेत्तस्मीकांतः सनातनः ६१ सतेदेनेदकमुदपार्षदा
 दिभिर्गजैः गोलोकेहिभुजाकृत्साराधकांतः स
 नातनः गोपोगनादिभिर्गुक्तोहिभुजेगोपपार्षदैः
 परिपूर्णतमेवसत्सचात्मासर्वदेहिनां सेच्छामयस्य
 विहरेदामेहदावनेमदा तज्ज्योतिर्निर्मलाकारं सूर्य
 कोटिसमप्रमे ध्यायेतेयोगिनः सतेसेतनेचनिगम
 वाः नवीतनीरदस्मामहिभुजेपीतवाससं ६५ कोटि
 कंदर्पलावण्यलीलाधाममनोहरं किशोरवर्यशो

ब्र-
ल-ब्र-
धद

शशतशोतेसस्मितमीश्वरे ६६ ध्यायेतीवेस्मवाःशो
ताःसेवेतेसमविग्रहे पूर्वयेचैवेस्मवावृतकसवेशो
इवामहान् ६७ शिष्यःकस्यमुंतीदस्यमेवंमांघपुनः
पुनःयस्यवेशोइवोऽहंचयस्यशिष्यश्चवालकः ६८
तस्येदंवचनेश्रुत्वादेवसंचानिवोधता शीघ्रेजीवय
गंयवेदेवेस्येकसुरेश्वरः ६९ व्यक्तोविचारेजज्ञोवा
स्युहेकिंप्रयोजने इत्यक्तावालकस्तत्रविप्ररूपीज
नार्दनः ७० विरगामसभामप्येप्रजहासचशोनकः
इतिश्रीब्रह्मवैवर्तेमहापुराणेब्रह्मवैवर्तेविस्वप्रशो
साप्रणयनेसप्तदशोऽध्यायः ७१ सोतिरुवाच देवाःस
र्वेब्राह्मणेनमोहिताविसुमायया प्रयष्टुर्मातृनिमू
लेब्रह्मेशोमपुरोगमाः १ ब्रह्माकमेउल्लजलेददौ
गात्रेसवस्यच सवारंमनसस्तस्यचकारसंदरंवपुः २
ज्ञानदानेददौतस्मेज्ञानानेदशिवःस्वये धर्मज्ञाने
स्वयेधर्मेजीवदानेचब्राह्मणः ३ वह्निदर्शनेमात्रे
णवभूतजठरानलाः कामदर्शनेमात्रेणसर्वका
मस्यनिश्चितं ४ तस्यवायोरपिष्ठानाजगत्प्राणस्व
रूपिणः निःश्वासस्यचसंचारःप्राणानोचवभूव
ह ५ सूर्यापिष्ठानमात्रेणदृष्टिशक्तिर्वभूवह
वाकंवाणीदर्शनेनशोभाश्रीदर्शनेनच ६ ॥

शिवस्तथापिनो जस्यो यथाशेते जडस्तथा विशिष्ट
 बोधने प्रापवापिष्ठाने हिनात्मनः ब्रह्मणो वचनात्मा
 भीतघावपरमेश्वरी स्नात्वा शीघ्रे शरितो येष्टत्वाधौ
 जोचवाससी ८ मालावसवाच वेदेते परमात्माने स
 र्वकारणकारणं विना येन शवाः सर्वे प्राणो नो जग
 तीतले ९ निर्लिप्ते सातिरूपे च सर्वेषां सर्वकर्मसु
 वियमानमदृष्टं च सर्वैः सर्वत्र सर्वदा १० येन सृष्टाव
 प्रकृतिः सर्वा धारायरात्परा ब्रह्मविस्मृतिवादीनो
 प्रसूयात्रिगुणात्मिका ११ जगो सृष्टा स्वयं ब्रह्माविधा
 ता यस्य सेवया याता विस्मृजगतां सेहर्ता शंकरः स्व
 यं १२ ध्यायेते ये सुराः सर्वे मुनयो मनस्तथा सिद्धाश्च
 योगिनः सेतः सेतते प्रकृतेः परे १३ ध्यायेते ये सुराः
 सर्वे मुनयो मनस्तथा साकारं च निराकारं परं
 स्वेच्छामये विभुं वरेवरेण वरदेवराहं चरकारणं
 १४ तपः फले तपो वीजे तपसा च फलप्रदं स्वयेतयः
 स्वरूपे च सर्वरूपे च सर्वतः १५ सर्वा धारं सर्ववीजे
 कर्मतत्कर्मणा फले तेषां च फलदा तारं तद्दीजे च
 यकारणं १६ स्वयेते जः स्वरूपे च भक्तानुग्रहविग्रहे
 सेवाध्यानेन च दत्ते भक्तानो विग्रहे विनो तते जो मे उ
 लाकारे सूर्यकोटि समप्रभुं अतीव कमनीये च रूपेण

त्र.
नि.ब्र.
४५

५९
उमनोहरं नवीननीरदस्यामेशरत्नैकजलोचने
शरत्पार्वणचोदासमीषदास्यसमन्विते १५ को
दिकंदर्पलावण्यलीलाधाममनोहरं चंदनोत्तित
सर्वोंगरत्नभूषणभूषिते २० द्विभुजमुरलीहस्तपी
तकोशेयवामसे किशोरवयशोशांतं राधाकांतमने
तरं २१ गोपीगनापरिवृतकुत्रचिनिर्जनेवने गोलो
केविरजातीरेण रिजातवेनवने २२ वेणुक्कणंतेम
धुरंगोपीसंमोहकारणे निरामयेचवेकुंठकुत्र
चिच्चतुर्भुजे २३ ललीकोतेयाषंदेष्टसेवितेचच
तर्भुजैः कुत्रचित्स्वाशरूपेणजगतापालनायचषे
नहीयेविस्तरूपेययायापरिसेविते कुत्रचित्स्वाश
कलयात्रांलाडेवस्त्ररूपिणं २५ शिवस्वरूपेशिवदे
स्वाशेनशिवरूपिणं स्वात्मनःषोडशोशेनसर्वाधारं
परात्परं २६ स्वयंमहदिगाटरूपेविष्णोयंयस्यसू
तसु लीलयास्वाशकलयाजगतापालनायच २७
नानावतारंविभ्रतेवीजतेषांसनातने वसेतकुत्र
चित्सेतेयोगिनोहृदयेसते २८ प्राणरूपप्राणिनो
चपरमात्मानमीश्वरे तेचस्मोत्तमशक्ताहमवला
निर्गुणंविभुं २९ निर्लक्षेचनिरीक्षेचसारंवाद्युन
सोःपरं येस्मोतेनतमानेतोसहस्रवदनेनच ३०

पंचवक्त्राश्चतुर्वर्जौ गजवक्त्रसनातनः ये स्तोत्रेन त
 मा मायामोहिता विस्मया यथा ११ ये स्तोत्रेन तमा
 श्रीश्च जज्ञीभूता सरस्वती वेदानशक्त्या ये स्तोत्रं को
 वा विहंश्च वेदवित् १२ किं स्तोमि तमतश्च त्रुंशो का
 णसी परात्परं इत्युक्ता सा च गंधर्वी विरगमरुदोदव
 कृपातिथिं प्रणनामभयातीव पुनः पुनः कृष्णशक्ति
 भिः सार्द्धमपि घृते च कारुह १५ भर्तृरभ्यंतरे तस्याः पर
 मात्मानिराः कृतिः उत्थाय शीघ्रं वीणां च स्नाता प्रताप
 वासमी १५ प्रणेषुर्देवसंघे च ब्राह्मणं पुरतः स्थितं ते
 उर्दे उभयो देवाः सुष्ठु हृष्टिश्च कारुह १६ दृष्ट्वा शोषि
 दं पत्नोः प्रददः परमात्मनः गंधर्वो देवपुरतो न नर्त
 च जगौ तं १७ जीवितो पितरौ प्राप देवानां च वरेण च
 जगाम यत्प्रासादं च पित्रा माता च हृषितः १८ उपवर्ह
 ण गंधर्वो गंधर्वनगरं पुनः मालावती रत्नकोटिधना
 निविधियानि च ददौ ब्राह्मणं भक्ष्यभोजयामास तान्
 ती वेदांश्च पाठयामास कारयामास मंगलं ५० महोत्स
 वं च विविधं हरेर्नामैकमंगलं जग्मु देवाश्च स्वस्पाते
 विप्ररूपी जनार्दनः ५१ एतत्ते कथितं सर्वस्ववराजं
 च शौनक इदं स्तोत्रं पुण्यरूपं पूजाकोलचयः पठेत् ५
 हरिभक्तं हरेर्दास्यं लभते वै स्रवोत्तमः वरार्थी यः प

३३

२

ब्र.
लि.ब्र.
५.

50

ठेडत्पावास्थिकः परमास्पया धर धर्मार्थीकाममो
लाणोनिश्चितेनतेफले विद्यार्थीलभतेविद्योपनार्थी
लभतेयने ५५ भार्याथीलभतेभार्यापुत्रार्थीलभतेस
नेधर्मार्थीलभतेयर्मयशोर्थीलभतेयशः ५५ भ्रष्टरा
जालभेदाजं प्रजाभ्रष्टप्रजालभेत् रोगार्तोमुच्यतेरोगा
वंदोमुच्येतव्यनात् भयान्मुच्येतभीतस्तपनेनष्टप
नोलभेत् दस्युस्तोमहारणैर्हिंस्रजेतुसमन्वितः ५७
हावाग्निदग्धोमुच्येतनिमग्नस्रजलार्णवे इति श्रीब्रह्म
वैवर्ते महापुराणे ब्रह्मविदे गंधर्वजीवदाने महापु
रुषास्तोत्रे प्रणयने नामाष्टदशोऽध्यायः १६ सोतिरु
वाच मातावतीयनेदताव्रात्मणोभ्यः प्रहर्षिता चका
रविविधे वेशोस्तात्मनः स्वामितः कृते । भर्तृस्वकार
मुश्रुषो पूजावसमयोचितो तेन सार्द्धं सरसिकासा
रमे सविरेमुदा १ महापुरुषस्तोत्रे च पूजावकवचे
मने विस्मृतं वोययामास स्वयेरहसि स्रजं १ पुराद
नेव शिष्टेन स्तोत्रपूजादिके हरेः गंधर्वा यच्च माले ये मे
त्रमेकं च पुष्करे ५ विस्मृतः स्तोत्रकवचे वशिष्टमक
णानिधिः गंधर्वराजेरहसि वोययामास मूलितः ५
पंचवकारा मंचकृते रभव नोयमे स्वाश्रमेप
रमानेदो गंधर्वो वायवैः सह ६ :: १:

यथातथागताभिश्चस्त्रीभिरन्याभिरेवच आगताभिः
 स्वस्वामिसेप्राप्तेपरयामुदा ७ शौनकउवाच किंस्तौ
 त्रैकवचंविस्मर्मेत्रपूजाविधिःपुरा दत्तेविशिष्टस्तौ
 भ्यांचभगवान्वक्तुमर्हसि ८ द्वादशाक्षरमेत्रश्चशूलि
 नःकवचादिकं दत्तेगंधर्वराजायवशिष्टेनचकिंपुरा
 तदपिब्रूहिहेसौतीश्रोतुकोतूहसंलंमम शंकरस्तौ
 त्रैकवचंमेत्रउर्गविनाशने ९ सौतिरुवाच सुष्टौव
 येनस्तौत्रेणमालावतीपरमेश्वरं तदेवस्तौत्रेदत्तेच
 मेत्रैचकवचेश्च १० ओंनमोभगवतेरासमेउलेशा
 यस्वाहा इमेकल्पतरुंमेत्रेप्रददौषोऽशाक्षरं ११ पु
 रादत्तेकुमारायवत्सणापुंश्चरेहरैः पुरादत्तश्चक्रमे
 नगोलोकेरासमेउले १२ शंकरउवाच ध्यानेचवि
 स्मर्त्वेदोक्तं पूजितं सर्वसंमते मूलेन सर्वदेयं च नैवे
 पादिकमुत्तमं १३ श्रुतीतमुमेकवचंपितृवज्जान्म
 याश्रुतं पुत्रेदत्तेपुराविप्रगंगायोशशिनाम्नवे १४
 शूलिनेब्रह्मणेदत्तेगोलोकेरासमेउले धर्मायगोपी
 कोतायकृपयापरमाहुते १५ ओंनमः श्रीकृष्णाय ब्र
 ह्मिवाच राधाकांतमहाभागकवचंयत्प्रकाशितं ब्र
 ह्माउपावनेनामकृपयाकथयप्रभो १६ ममहेतेशच
 यमेवभक्तं च भक्तवत्सलं तत्प्रसादेन पुत्रेभ्योदास्या

ब्र-
सू-ब्र-
५१

मिभक्तिभावतः १६ श्रीकृष्णउवाच शृणु वत्सामि
ब्रह्मेशयर्मेदंकवचंपरं ब्रह्मदास्यामि पुष्पभोगोय
नीयेसुडर्लभं १७ यस्यैकस्मैतदातव्यं प्राणतत्सममे
वहि यत्तेजोममदेहेतितेजःकवचं पितृ २० कु
रुहर्षिमिदं हृत्वा पातात्रिजगतां भव संहर्ता भवेह
शोभोममत्तत्सो भवेभव २१ हे धर्मतमिदं हृत्वा भव
सातीचकर्मणो तपसाफलदाता च पूयं भवतमह
रात् २२ ब्रह्मा उवाच न स्यात्स्य कवचस्य हरिः स्वये
ऋषिच्छेदस्य गायत्री देवो हं जगदीश्वरः २३ धर्मायैका
ममोत्तेषु विनियोगः प्रकीर्तितः त्रिलतवारपठना
त्सिद्धेदंकवचं विधेः २४ यो भवेत्सिद्धकवचो ममत्त
त्सो भवेत्तसः तेव सासिद्धयोगेन ज्ञानं च विक्रमेण च २५
प्राणो वा मे शिरः पातनं मोरां सस्य राय च भालं पायात्रे
अशुभं न मोरां धस्य राय च २६ कृष्णः पाया श्रोत्रं पुग्मं हेह
रेचाणमेव च जिह्वां वाहिजायोतः कृष्णयेति च सर्वतः २७
श्रीकृष्णाय स्वाहेति च कंठं पातु मगलतरः ह्रीं कृष्णाय नमो
वक्त्रं क्लीं पूर्वेषु भुजद्वयं २८ नमो गोपांगोपायस्कंधा
वष्टातरोऽवत दंतं येक्ति मोहं पुग्मं नमो गोपीश्वराय
च गौ नमो भगवत रासमे उत्तोषाय स्वाहा स्वयं वत्सलोपा
तमं गोयेषोऽप्रातरः २९ कृष्णाय स्वाहेति च कर्णपुग्मं सदा वत्

२५

२७

ॐ विस्रवे स्वाहेति चक काले सर्वतो वतः १० ॐ हरये न
 मः इति एष्टे पादं सदा वत ॐ गोवर्द्धन पारिणे स्वाहा
 सर्वशरीरकं ११ प्रार्थामो पात श्री कृष्ण श्रेयो पात
 मायवः दक्षिणे पात गोपी शो नैऋते नैऋतं दनः १२
 वाहणे पात गोविंदो वायव्यं राधिके श्वरः उत्तरे पात
 रामे पात शान्तमच्युतः स्वयं १५ संततं सर्वतः पात प
 रो ना रायणः स्वयं इति ते कथिते ब्रह्म कवचं परमा
 दुते १५ मम जीवन तत्त्वं च पुष्प भेद ते मे वच अथ
 मेध सह साणि वा ज्ञेय यशतानि च १६ कलानां हेति
 तात्मेव कवचं सैव धारणात् गुरु स भर्ष्य विधिवत्
 वस्त्रालंकार चंदनैः १७ स्नात्वा तं वनमस्कृत्य कवचं
 धारयेत्सथीः कवचं प्रसादेन जीवन्मूर्त्ता भवेत्तरः १
 यदि स्नात्वा हि कवचो विस्रेव भवेद्विज १८ इति श्री
 ब्रह्म वेवर्ते महापुराणे ब्रह्म विंशति महापुराण पातनेना
 मकवचं समाप्तं शिवस्य कवचं स्तोत्रं श्रूयतामिति शौ
 नक वशिष्टेन च यदतो गंधर्वा यच यो मनुः ॐ नमो
 भगवते शिवाय स्वाहेति च मनुः दतो वशिष्टेन पुरा
 पुष्करे कृपया विभोः २ अयं मंत्रो रावणाय प्रदतो ब्र
 ह्मणा पुराः स्वयं शंभुश्च वाणो यवरोडगो मम पुरा ३
 मूले सर्व च देय च नैवेद्यादिकमुत्तमं ध्यायेत्तिमादि

ब्र-
ल.ब्र.
५२

कं ध्याने वेदोक्तं सर्वसंस्तुते ५ ॐ नमो महादेवाय वा
गोम्वर उवाच शृणु वक्ष्यामि हे वत्स कवचं परमाद्भुतं ।
अहेतुभ्यं प्रदास्यामि गोपनीयं सुदुर्लभं ५ पुरा उवाच
उसेदते त्रैलोक्यविजयाय च ममैवेदं कवचं भक्त्या
यो धारयेत्सुधी ६ जेतुं शक्नोति त्रैलोक्यं भगवन् वली
लया संसारपावनस्वाप्तकवचं स प्रजायतिः ७ अ
विच्छेदं स गायत्री देवो ह्येवमहेस्वरः धर्मार्थकाममो
क्षेषु विनियोगः प्रकीर्तितः ८ यच्च लज्जयेन्नैव सिद्धे
देकवचं भवेत् यो भवेत्सिद्धकवचं स मत्स्यो भवेद्भु
वि ९ तेजसा सिद्धियोगेन तपसा विक्रमेण च शोभेत्
मस्तकं रत्ने सुविधातुमहेस्वरः १० दंतं पंक्तिनीलकं
ठोऽप्यथं रोष्टुं हरिः स्वयं स्कंदे यातु चंद्रचूडः कंठे ह्य
भवाहनः वत्सः खले नीलकंठः पातुष्टुं तदिगं व
रः सर्वो गं पातु विमेषः सर्वदितु च सर्वदा स्वमजारा
रणैवैव स्यात्तर्मे पातु संततः इति ते कथितं वाणक
वचं परमाद्भुतं ११ यस्मै कस्मै न दातव्यं गोपनीयं प्रप
न्नतः यस्मै सर्वतीर्थानां स्नानेन लभते नरः १२ त
स्मै लभते नूनं कवचं सैव धारणात् इदं कवचं म
ज्जाता मज्जेत्ता सुयामुदधीः १३ शतं लज्जपि त्रायं
संमथः सिद्धिदायकः १४ इति श्री ब्रह्मवैवर्ते शंकरक

वचंसमाप्ते कवचे देवकथिते स्तोत्रे च मृणाले न क
 थिते स्तोत्रे च मृणाले न क, मंत्रराजे कल्पतरु वशिष्ठो दत्त
 वासुदा १ ओं नमः शिवाय वाणे चरुवाच वेदस
 राणां सारं च सुशेरी नीललोहिते योगीश्वरं योगवीजे
 योगिनो वगुरुगुरुं २ ज्ञानानन्दज्ञानरूपे ज्ञानवीजे
 सनातने तपसा फलदातारं दातारं सर्वसंपदो ३
 तपोरूपे तपोवीजे तपोधनधनेश्वरे वरे वरेण्यवरे
 दमीन्द्रासिद्धिगणे वरेः ४ कारणं भक्तिमुक्तीनां नर
 काणं वतारणं आशुतोषप्रसन्नासंकरुणामयसा
 गरं हिमं च दने कुंदे कुंदे कुमुदोभोजसन्निभे ब्रह्मज्ञा
 तिः स्वरूपे च भक्त्यानुग्रहविग्रहे ६ विषयाणां विभे
 देन विभुते वज्ररूपके जलरूपमग्निरूपमाकाश
 रूपमीश्वरे ७ वायुरूपे चंद्ररूपे सूर्यरूपे मरुदुते
 आत्मनः स्वपदे पातं समये मवली लया ८ भक्तजी
 वनजीशे च भक्त्यानुग्रहकातरे वेदानशास्त्रां स्तोत्रे
 किमहं स्तोमि ते प्रभु ९ अपरिच्छिन्नसीमानमनावा
 स्य नमोः परे व्याघ्रचर्मो वरधरं हृषभस्य दिगंबरं १०
 त्रिशूलपट्टिशधरे सस्मिते चंद्रशेखरे इत्युक्तास्तव
 राजेन नित्यं वाणः संपतः ११ प्राणमेच्छंकरं भक्त्या
 उर्वीसास्य मुनीश्वरः उदं दत्ते वशिष्ठानगं धर्वाय पु

ब्र.
स. ब्र.
५३

रामुने १२ कथितं च महास्रोत्रं मूलिनः परमाद्भुते ।
इदं स्रोत्रं महाप्राणं पठेद्भक्त्या च यो नरः १३ स्नानं सर्व
तीर्थानां फलमाप्नोति निश्चितं श्रुत्वा लभते पुत्रं वधमे
कं मृणालितयः १४ संपन्नश्च हविष्याशिप्रणम्य शंकरं गुरुं
गलत्कृष्टी महामूली वर्षमेकं मृणालितयः १५ अवपेपु
मृते रोगोद्या स वा कथं मिति श्रुते कारे गारे निवहेय स
तप्राप्नोति तिर्हते १६ स्रोत्रं मृत्ना मासमेकं मृत्त्यते वै
धवाद्भवे भृष्टराज्ये लभेद्भक्त्या मासं मृणालितयः
मासं मृत्वा संयतश्च लभेद्भृष्टयनो धनं तत्संयत्ता व
धमेकं मालिकोयः मृणालितयः १७ निश्चितं मृत्त्यते रोगो
गाहं करस्य प्रसादतः यः मृणालितसदा भक्त्या सत्वरं
मिमं ठिज तस्य साधो विभुवेन नास्ति किंचिच्च शौनक
कदाचिद्देवविच्छेदो न भवेत्तस्य भारते १८ अथ लेपर
मेष्यं लभते नात्र संशयः संपन्नोति भक्त्या च मास
मेकं मृणालितयः १९ अभायं लभते भार्यं सविनीतां स
तीवरो महामूर्खश्च उर्म्यो मासमेकं मृणालितयः २०
उद्वेगि च लभते गुरुपदेशमात्रतः कर्मदः खीदरिद
ममासं भक्त्या मृणालितयः २१ अवेचितं भवेत्तस्य शंकर
स्य प्रसादतः इह लोके सुखं भुक्ता ह्यनाकीर्तिं सुद
लं भा २४ नाना प्रकारं धर्मं च याप्यते शंकर गलेयं ।

षष्ठदप्रवरोभूतासवतेतत्रशेकरं २५ यःशृणो
 तिविसंभेचनित्यस्तोत्रमनुत्तमे इतिश्रीब्रह्मवैवर्ते
 महापुराणेब्रह्मवैवर्तेतिशोनकसेवादेस्तवरा
 जमिदेस्तनर्विशोष्यायः २५ मौनिरुवाच मुदामा
 लावतीसाहृंगंधर्वस्योपवर्हेणः रेमेकालोवशेषे
 चतामिष्यनिर्जनेवने १ गंधर्वराजोमुमुदेपुत्रदा
 राःदिभिःसह नानाविधंक्रतुवरंमहापुण्यवकार
 ह २ राजतेबुभुजेराजाकुवेरस्यमनोपमे रेमेसुशी
 लयासाहृंस्थिरयोवनयुक्तया १ गंधर्वराजःकाले
 चगंगातीरेमनोरमे पत्न्यासाहृंसंस्तुतावेकुंठे
 चदेदोमुदा ५ शैवःशिवप्रसादनपुत्रविस्मसाव
 या वभूवदासोवैकुंठेविस्मश्यामस्यतर्भुजः ५ कृ
 तापित्रोसुसकारेगंधर्वस्योपवर्हेणःब्राह्मणेभ्योद
 दौविप्रयनानिविविधानिव ६ कालेस्वयंव्रतप्रप
 णात्प्राणोत्पत्ताविवर्तणः सज्जेतुसलीगर्भेब्रह्म
 तीर्येणशोनक ७ मालावतीवह्निकुंडेपुष्करेभारते
 भुवि कृतातवोस्त्रितेकामंप्राणोत्पत्ताजसासती ८
 मृत्संजयस्ययत्नीचमनुवंशोद्भवस्यच यजेत्तपसा
 माधीसापुण्याजातिसरावरा ५ उपवर्हेणगंधर्व
 पतिर्मभवतीतिच इतिकामाकासुकेसासंदरीसे

ब्र-
ल-ब्र-
पध

54

दरीवरा १० शोनकउवाच ब्रह्मवीर्यात्तस्य दृष्टमागो
धर्वश्चापवर्हणः जातः केन प्रकारेण तद्वा त्वत्त
मर्हसि ॥ सोतिरुवाच कामकुञ्जवदेशे वहुमिलो
गोपराजकः कलावती तस्य पत्नी बुद्ध्या वापि पतिव्र
ता ॥ स्वामिदोषेण सा बुद्ध्या कालेव भर्तृगतया उप
तस्थेव न चोरेनारंकाशपपं मुनिं ॥ ध्यायमाने च श्री
कृष्णं च संज्वलं ते तत्र ब्रह्म ते जसा तिपती हरती धेवं स
मीपंगंतु मत्तमा ॥ तस्यो स्वविशोकृता सा ध्यानांते
च मुनेः पुरः ग्रीष्ममथाद्भुमार्ते उप्रभातत्येन ते जसा
ते पती हरती धेवं स मीपंगंतु मत्तमा ॥ ध्यानांते
ते च मुनिश्चेष्टाः परं कृत्स्नपरायणः ददर्श पुरतो ह
रे संदरां स्थिरयो वनां ॥ मोहितो मुनिरूपेण काम
वाणप्रपीडितो चारुचंयकवर्णाभाशारसंकजलो
चनो ॥ शतत्पावेण चोद्गम्यारत्नभूषितभूषितो
हृदयिते च भारार्तो पीनश्रीणि पयोधरां ॥ शोभि
तो पतवस्त्रेण सासितो च ऊलोचनो दशयंती स्तमश्री
लीमैशुनाशक्तचेतसो ॥ सिंह रवि उभूषाङ्गो सुवारु
कज्वलो ज्वलो यत्रा लककशोभायां रूपेणो वयथोर्व
शो २० मुनिप्रच्छन्ता दृष्ट्वा कामिनीं निर्जनेवने कस्य
पत्नी कथं वा न स संवृद्धिच पुंश्वली २१ मुनेश्च ववने

शुक्लाकथिताचकलावती उवाचविनेयेनेवकला
 चशीहृदि २१ कलावसुवाच गोपिकाहृदि
 श्रेष्ठमिलसचकामिनी युगार्थीभिवागताहेतु
 लेभर्तगजया २२ वीर्याथानेकुरुमपिसीनेपेतासुप
 स्थिता तेजीयसोनदोषायबुद्धसर्वभुजेयथा ह्य
 लीवचनेशुक्लाचकोपमुनिपुंगवः उवाचनीतंसं
 चकोपप्रस्फुरिताथरः २५ नारदउवाच यःखल
 ह्रीचभोगार्होपरायदातमिच्छति तंसमजतिमू
 ठचवेदवादमितिप्रवे २६ नतंडुमिलभोगार्होप
 नरेवभविष्यति विरक्तेनसंयत्तानुग्रहानिचतां
 पुनः २७ यःसुदृपतीगृह्णातिब्राह्मणोज्ञानउर्व
 लः सर्वागलोभवेत्सयो नकर्महोदिजातिषु २८ पि
 तृश्रीदेवयज्ञेचशिलास्पर्शसुगर्वने नाधिकारश्च
 तस्यैवमिताहकमलाद्भवः २९ कुंभीपाकंस्वयेया
 तियातयितापुरुषायमान् मातामहेस्वात्मनश्चद
 शपूर्वादशपरान् तेनपेणमूत्रमेवपिउःसद्यःपुरी
 षकं शालग्रामस्यतत्पुत्रीचोपवासंविगत्रकं ३०
 तदिष्टेद्वोगृह्णातितनैवेद्यंनतजले संयासीना
 ब्राह्मणानां तदनेचपुरीषवत् ३१ कुंभीपाकंयद्य
 तेसशोकोतेयावदेवहि एकविंशतिपुरुषैःसाहै

ब्र-
ल ब्र-
५५

५५

सत्यं वपुं च स्त्री ११ यात्रोच्छिष्टं च यो भुक्ते शूद्रास्मां वा
स्त्रिणाथमः ते तस्योवरभोजी वै च योगिरसभाषिते ३५
शूद्रो वा यदि दृष्ट्वा तिज्वास्त्राणी जानुर्वलः स पच्यते
कालसूत्रेण वदिंशश्च तद्देशः अष्टादशौ द्वावच्छिमेका
लं च कालसूत्रके ब्राह्मणी पच्यते तत्र भक्तिः कृमि
भिर्भवति ततश्चां डालयो नौ चलवान्मव ब्राह्मणी शू
द्रश्च कुष्टी भवति सातिभिः परिवर्जितः १० इत्युक्ता
वमुनिश्रेष्ठे विरामवशेन क हृषली तत्तुरस्त्रस्यै
शुष्कं कौष्ठालका १५ एतस्मिन्नेतरे तेन यथाति
मेनका तस्या उरुं स्नने दृष्ट्वा मुनिवीर्यं पपात ह १५
यते स्नाता च हृषली कृत्वा तद्दलं मुदा मुनिप्रण
म्य प्रहृष्टा प्रययौ भर्तुरतिके ५० गत्वा प्राणम्य उमि
ले कोना कोत मनोहरं सर्वं निवेदयामासे हतो ते
गर्भहेतुकं ५१ इमिल उवाच विप्रस्ववीर्यं तद्गर्भं
वै सवस्य महात्मनः वै सवो भविता वालस्ते च भा
ग्यवती सती ५२ यद्गर्भं वै सवो जातो यस्य वीर्येण
ससा तयो र्याति वं वै कुंठे पुरुषाणी शतेशाते ५३ तौ च
विस्रविमानेन सदृते निर्मितेन च यातौ वै कुंठनग
रो जन्मसु जराहरो ५४ कस्य चिद्बालो सौवरो ह ग
च्छ सभानने पश्चान्नमोती के भद्रे याससीति हरे पुं ५

३५

५

इत्युक्तागोपराजश्चस्नातचतर्पणे संप्रज्याभीष्टदेवं
 चब्राह्मणेभ्योदिदौर्यने ४६ अश्वा नोचवतर्लत्तगजो
 नोलत्तमेवव शतेमगजैश्चाणोब्राह्मणेभ्योददौमु
 दा ४७ उच्चैःसर्वशापेचलत्तरणानोचसहस्रकं शक
 दानां विलत्तंचब्राह्मणेभ्योददौमुदा ४८ गव्यं द्वादशा
 लत्तंचमहिषाणो विलत्तकं विलत्तंचदासदासीनां
 ब्राह्मणेभ्योददौमुदा ४९ पाशवतानोलत्तंचपृकानां
 वशतंमुने लत्तंचदासदासीनांब्राह्मणेभ्योददौमुदा ५०
 ग्रामाणां तसहस्रं च नगरानां च शतं शतं धाम्यत इल
 शे लत्तंचब्राह्मणेभ्योददौमुदा ५१ शतकोटिसवर्णानां
 रत्नानां च सहस्रकं मुद्राणां कोटिकलशं ब्राह्मणेभ्यो
 ददौमुदा ५२ ददौ तैजसायात्राणां भूषणां सौख्यकं समं
 तां सियं रत्नभूषाणां ब्राह्मणेभ्योददौमुदा ५३ राज्ञोद
 त्तामहाराजोप्यतर्वासे हरिस्सरत्नजगाम वदवरीगो
 पोमनोयापीमुदा तितः ५४ तत्रमासेतपः कृत्वा गंगा
 तीरे मनोहरे प्राणां स्नानाजयोगेन सघोदष्टमहर्षि
 भिः ५५ सचविस्मर्त्तमानेनेरत्नैर्दनिर्मितेन च संपु
 कोविस्मरत्तैश्चैकुंठे च जगाम ह ५६ तत्र प्राप हरे
 र्दाम्प्यं हरिदासो वभूव ह हतातं वकलावत्मा श्रूयता
 मिति शो न कः ५७ कलावती गतेनाथ उच्चैश्च प्ररुसेद

ब्र.
ल.ब्र.
५६

56

वहो प्राणो ल्पक कामाज्ञा लो नै वरतिता ५६ ब्राह्म
लो मातरि सक्तानां गृहीता मुदा तितः जगाम रत्न
पूर्णं च स्वर्गो हे च तलो न च ५७ सा विप्रगो हे स्वाधी च स
आवत नयं वरं तम को च न वर्णा भाज्वले तं वस्ते जसा
तत्र स्या यो धितः सर्वा ददृशुर्वा लके शुभे श्री काम मथा
ह्रमा तं उं नित तं वस्ते जसा ६१ काम देवा धिके रूपे वं
सा धिक सशो भते शरमा र्वण चेद्रा स्पेश रमे कजलो
चने ६२ हस्त पादा दित लिते सक यो ले मनो हरे पय
वको किते या दया दयं यत्तु मुजले ६३ कर पुग मचा तले
च रुदे ते वस्तु नार्थिने यो धितो वाल के दृष्टा प्रययुः स्वा
ग्रम मुदा ६४ पुत्र दार पुतो विप्र प्रहृष्ट सत न तं च
सवा ले व ह्ये तत्र शुक्ल पते यथा शशि ६५ पुयोषत्रा
ल्लणा स्ना च स पुत्रो च यथा सतो ३ निष्पी च स्ने वे व तं म
हा पुरो ण च स्ना वं उं सो ति शो न क सं वा दे उ य व हं ण ज
म क थ ने नाम विंश ति सो ध्या यः २० सो ति रु वा च स्ने
उं सो ति शो न क सं वा दे उ य व हं ण ज जा ति स्म रा ज्ञान
पुक्तः पूर्व मे उः स्मृतः सदा २१ गी य ते स ते ते कृ स य
शो ना म गु णा धिकं सा णो रो द ति ल्पे न पु ल को किं त
वि प्र हे २२ कृ सः सं वे धि नी गा षो णो ति य त्र त त्र वे त
सं वे धि पु रा णो च त त्र ति ष्ट नि वा ल कः २३ धृ ति भू सर

६-

सौतिरुवाच कृष्णदेतेगोलोकेकृपयाब्रह्मणेपुरा
 द्वाविंशत्पत्तरोमेत्रोवेदेषुचसुडलेभे २५ तचब्रह्मा
 ददौभक्त्याकुमारायचथीमते कुमारैणचदत्तसमं
 ब्रह्मशिषावेद्विज २५ ओंनमोभगवतेरासमंडलेस
 राय श्रीकृष्णायस्वाहेतिचमंत्रोयंकल्पादयः १-म
 हापुरुषस्तोत्रंचपूर्वाक्तेववचंचयत् अस्मोययोगि
 केध्यानंसामवेदोक्तंमवच ११ तेजोमंडलरूपेच
 सूर्यकोटिसमप्रभे योगिभिर्वीक्षितेध्यानयोगेसि
 द्दगणैःसुरैः १२ ध्यायेतेवैस्वचारूपेतदभ्यंतरस
 त्रिभे अतीवकमनीयानिर्वचनीयेमनोहरं १३ न
 वीतनीरदस्यामंशरत्नैकजलोचने शरत्पार्वणावे
 द्यस्यपक्षचिंवायिकाथरं १४ मुक्तापंक्तिविनियेक
 देतपंक्तिमनोहरं सस्मितेसुरलीहस्तेयस्तावलव
 नेनच १५ कोटिकंदर्पलावापत्तीलायाममनोह
 रं चंदलतप्रभाज्जपुष्टश्रीयुक्तिविग्रहं १६ विभेगि
 भेगिमायुक्तेहिभुजंणीतवाससं रत्नकेयूरवल्लय
 रत्ननूपुरभूषितं १७ रत्नकुंडलपुष्पेनगंडस्य
 लविगजितं मसूरपुच्छचूडेचरत्नमालाविभूषि
 तंशोभितंजानुपयंतंमालतीवनमालया चेदेना
 तितसर्वांगभक्तानुग्रहकातरं १८ मणिनाकेभूभे

व.
स.व.
५६

56

देवाचलस्थलसमुज्जले वीक्षिते गोपिकाभिश्च शशु
द्वे किमलोचनेः ५० स्थिरयो वनयुक्ताभिर्वेष्टिताभिश्च
संतते भूषणे भूषिताभिश्च राधावत्तस्थलस्थिते ५१
ब्रह्मविस्मृतिवाद्यैश्च भूषितेर्वदितैः स्तुते किशोरं रा
धिकाकांतेशां तरुणं परात्परं ५२ निर्लिप्तं स्तुत रूपं च
निर्गुणं प्रकृतेः परं ध्यायेत् सर्वेश्वरं ते च परमात्मानमी
श्वरं ५३ इदं ते कथितं ध्याने स्तोत्रे च कवचं मुने मेव
पयोगिकं सत्यं मेव शक्यं कल्याणदयः ५४ सो प्रतवा ल
कस्तस्यो ध्यानस्य स्तनकदिव्यं वर्षे सहस्रं च निराह
रः कृपेण दत्तः ५५ ददर्श वालकं ध्याने दिव्यं लोकं च
वालकं रत्नसिंहासनं स्वां चरत्त भूषणभूषितं ५६
किशोरवयसं शोते गोपे वेशे च सस्मितं गोपे गोपा
लिकाभिश्च वेष्टिते पीतवाससे ५७ हि भुजे सुरलीह
स्ते वेदनेन विचर्चितं ब्रह्मविस्मृतिवाद्यैश्च स्तुतमानं
परात्परं ५८ दृष्ट्वा च सचिरं शोभत गोपिकास्ततः वि
रराम वशो कार्ता यदा तद् दृष्टुं मत्तमः ५९ करोदस्य
स्य मूले च न दृष्ट्वा वालकं शिशुः शक्तिमात्परिष्टुम्
असिद्धं मेव प्रभावतः ५० वभूवा काशवाणीति रुदं
ते वालकं प्रति सत्यं प्रवोथ युक्तं च हितमेव हितात्तरं
सक्त्यदर्शितं रूपं ते देवना भुना पुनः अविपक्वं क

सर्वो गोपुलिने वेद्यमीसिते पुलिषु प्रतिर्माकृताध
 लिनाएजयेद्वरिं पुत्रमाहूयते माता प्रातराशायवे
 न्मने हरिं संपूजयामीतीमातरं सर्वदेवनः ५ शौ
 नक उवाच किं नाम बालकस्यास्य जन्मतत्र वभूव ह
 युमत्प्रासं जयावापित इवान्वक्तुमर्हसि ६ सौतिरुवा
 च अनाहृष्टावशेषे च काले बालो वभूव ह नारदो
 जन्मकाले तेनारुहं नारदाभिः ७ ददाति नारुहं तेन
 बालकेभ्यश्च बालकः जातिस्मरो मरुता नीतेनारु
 हं नारदाभिः ८ वीर्येण नारदस्यैव वभूव बालको मुने
 मुनीन्द्रस्य वैरोल्लेखेनारुहं नारदाभिः ९ शौनक उवा
 च शिशुनाम च विज्ञाते युमत्प्रासं यथोचितं मुनीन्द्रस्य
 वैरोल्लेखेनाम नारदस्येति मंगले १० सौतिरुवाच
 अष्टपुत्रकाय विप्राय धर्मपुत्रो नरो मुनिः ददौ पुत्रका
 श्पयाय तेनारुहं नारदाभिः ११ शौनक उवाच अष्ट
 नानाम्युत्पत्तिः श्रुता सौते शिशोरपि मूढयो नो ब्र
 ह्मपुत्रः कथं स नारदाभिः १२ सौतिरुवाच कल्पा
 तरे ब्रह्मकेठाह भूवर्ब्रह्मवोनराः नरान् ददौ तत्
 कंठं च ते च तेनारुहं स्रुते १३ ततो वभूव बालो नार
 दकंठदेशतः श्रुतो ब्रह्मनाम च कंठेनारदस्येति मंग
 ले १४ सोऽप्रतिशिशुव्रजो ते सावधाने निशामय उवा

ब्र.
स. ब्र.
५७

लेभरस्येन विशिष्टं किं प्रयोजनं ॥ बह्वेहे गोपि
कावालो विप्रगेहे दिने दिने अयुत्रां वा लने च केवा
ल्लागः स्वसतो यथा १६ एतस्मिन् तरे विप्रा आ ययुर्वि
प्रमेदिरे शिषवपंचवर्षीयामहातेजसिनो यथा १७
प्रह्वं कृतवर्जं यथोक्तमथाह भास्करं मधुपर्का
दिके दत्ताजानुनामाट्हीतद्विज १८ फलमूलदिके
काले च तारो मुनिपुंगवः विप्रदत्तां बुभुजिरे ततश्च
षे बुभुजे शिशुः १९ वतर्ह्येको मुनिस्समेकस्समेत्रं
देदौ मुदा ते वेदासः सर्वभूतद्विजस्य मातरास्तथा २०
एकदा शिशुमाता च गच्छति निशिवर्त्मनि ममारस
पदं दृष्ट्वा च तत्तलां स्मृती हरि २१ स योजगाम वै ऊं
दं विस्मयानेन सासती विस्मया धिदसंयुक्ता सद्गते
निर्मितेन च २२ प्रातर्वीलो द्विजेः साहं प्रयया विप्रमेदि
रे तत्तजाने दडस्तस्मै ब्राह्मणाश्च कृपालव २३ ब्रह्मपु
त्रे शिष्ये तत्तास्य स्थाने प्रययौ किलः महाजानी शिष्य
स्संयोगात्तातीरे मनोहरे २४ तत्र स्नात्वा विस्ममंत्रं विप्र
दत्ते जगा यमः क्षमिणा सारोगशोक हरं वेदेषु दुर्लभं
महारणे च चोरे चैवाद्यस्य मूलसन्निधौ कृताया गासने
तस्योस विरंतत्र वालकः २५ शौनकः केमरे वालकः प्राण
कुमारेण च यमता दत्ते परं श्रीहरेस्तत्र दत्ता तत्कर्म हं सि

२३

षाणानोउर्दशंचसयोगिनी ५२ एतस्मिन्निग्रहेःती
 तेमंप्राप्तेदिव्यविग्रहे पुनर्देहसिगोविंदेजनास
 सुकरंदरिं ५३ इतिश्रुत्वात्कलकश्चविरराममुदा
 न्वितः कालेतत्ताजतीर्थेचसुंक्तसंस्तुदिसरन् ५४
 नेउर्देउभयोस्वर्गेषुसहस्रिर्वभूवह वभूवशाप
 मुक्तिश्चनारदस्यमहामुने ५५ तनुंत्वासासजीव
 सुविलीनोब्रह्मविग्रहे वभूवप्राक्तनानित्यःकाले
 भेदेतिरोहितः ५६ अविर्भावोतिरोभावःस्वच्छाया
 निमिदेहिना जन्मस्यरायाधिभक्तानोनास्तिशौन
 क ५७ इतिश्रीब्रह्मवैवर्तेमहापुराणेब्रह्मविंडेनारद
 शापविमोचनेनामैकविंशतिमोऽध्यायः २१ सौतिरु
 वाच कतिकल्पांतरेतीरेसष्टेसष्टिविधेषुपुनःमरी
 चिमिश्रेःसुनिभिःसार्द्धकंठाहभूवसः १ वियेनीर
 दनाम्नश्चकंठदेशाहभूवसः नारदश्चेतिविख्यातो
 मुनीदस्तेनहेतुना २ यःपुत्रेभ्यस्तसोधातवर्भूवमु
 निषुंगवः तेनप्रचेताइतितमामचक्रेपित्रामहः ३
 वभूवधातव्यःपुत्रसहसादत्तयाश्चतः सर्वकर्मणि
 दत्तस्यतेनदत्तःप्रकीर्तितः ४ देवेषुकर्दमःशत्रुः
 श्यायायोवर्ततेःस्फुटे वभूवकर्दमाह्वलःकर्दमस्तेन
 कीर्तितः ५ तेजोभेदेमरीचिष्वेदेषुवर्ततेःस्फुटे १

ज्ञातः सज्जोतते जस्वीमरी विलेन कीर्तितः ६ कृतसेव
 सवालन कुतो जन्मोत्तरेः पुना ब्रह्मपुत्रे पितृनाम
 कृतवित्त्यभिधीयते ७ प्रथानां गं मुखात्तस्मिन् ज्ञात
 सवालकः इरसेजसिचचनोप्यंगिरास्तेन कीर्तितः ८
 श्रुतिने जस्वीति भृगुर्वर्तते सासि शौनके ज्ञातः सज्जोति
 तेजसि भृगुस्तेन प्रकीर्तितः ९ वशीभूतश्च शिष्टश्च जा
 तः सज्जोति वालकः श्रुतः प्रियश्च थापुश्च वशिष्ठस्तेन की
 र्तितः १० सततं यस्य यत्ने च तयः सुवालकस्य च प्रकी
 र्तिनो यतिस्तेन संयतः सर्वकर्मसु ११ पुनस्तपःसवेदे
 पुर्वर्तते अस्मृतेऽपि च तपःसंचक्षरूपश्च पुलस्त्यस्तेन
 वालकः १२ त्रिगुणायां प्रक्रमो विविस्तारश्च प्रकीर्तितः
 तपो भक्तिसमायस्य तेन वालो विरुच्यते १३ जटाशोरो
 शिवा रूपाः पंचसंति च मस्तके तपस्ते जा भवायस्य सच
 ये च शिवा स्मृतः १४ अथामन्वतरतमे तपस्ते पेति ज
 नानि अथोत्तरतमानान शिषोस्तेन प्रकीर्तिते १५ स्व
 ये तपःसमाप्नोति वा ह्येत्प्रापयेत्परां जडः समर्थ
 स्वपसिदो रुस्तेन प्रकीर्तितः १६ तपसस्ते जसा वा
 लो दीप्तिमात्सततं सुने तपःस्वराचते चितं रुचिस्ते
 न प्रकीर्तितः १७ तपसस्ते जसा वालो दीप्तिमात्सत
 तं सुकोपका लो वभूवुस्ते सष्टैरेकादश स्मृताः १८

गेदनादेवकेदृश्यकोपितातेनहेतुना १६ शौनकुवा
 च रुद्रस्यैकतमोवालोमहेशनिमेषमः भवासु
 राणातवतः संदेहेच्छेत्तर्महेशि १७ सौतिरुवाच वि
 स्रः सत्वगुणः पाताब्रह्मासृष्टारजोगुणः तमोगुणा
 स्तेरुद्राश्चतुर्निवाराभयंकराः १८ कातानिरुद्रः सं
 हर्ता तेवेकः शंकरांशकः शुद्धसत्वसुरूपश्चशि
 वश्चशिवदः सतां १९ अमेकस्मस्यचकणार्त्तावशो
 विस्मशंकरौ संमोसत्वसुरूपौ द्वौ परिपूर्णतमस्य
 च २० उक्तेरुद्रोद्भवेकालेकथं विस्मरसिद्धिज मा
 ययाः मोहिताः सर्वमुनीनां चमतिभ्रमः २१ सनक
 श्वसनंदश्चतृतीयश्चसनातनः सनत्कुमारोभग
 वान्चतुर्थो ब्रह्मणस्ततः २२ ब्रह्मासृष्टेर्भूतानुवा
 चतेनमेतिरे तेन प्रकोपितोयातारुद्रः कोपोद्भ
 वासुने २३ सनकश्चसनंदश्चतौ हवा नंदवाचको
 श्रानेदितौ चवालो द्वौ भक्तिपूर्णतमौ सदा २४ सना
 तनश्चशंकरौ स्मो नित्यः पृथितमः स्वयं तद्रूपसत्तमः
 संपतेनवालः सनातनः सनेत्रनित्यवचनः कु
 मारः शिशुवाचकः सनत्कुमारेतेनैवमुवाचक
 मलोद्भवः २५ ब्रह्मणोवालकानां चयुगतिः कथि
 तासुने सोप्रतेनारदाख्याने श्रूयतां चयथाक्रमे २६

ब्र-
ल-ब्र-
६-

इति श्री ब्रह्मवेवर्ते महापुराणे ब्रह्मविदे सोमतिशो
नकसेवादे ब्रह्मपुत्रयुमतिः कथने द्वाविंशतिमोऽ
ध्यायः ११ सोमतिरुवाच सष्टासष्टिविधातेन नियोज्य
सर्ववालकान् नारदं प्रेरयामास सष्टिकर्ता च शो
नक १ हितं सत्यं वेदसारे परिणामसत्त्वावहे उवाच
नारदं ब्रह्मा वेदवेदंगपारंगं १ ब्रह्मोवाच परित्व
त्सकलसेष्टनारदप्राणवलभा ज्ञानदीपशिखा
ज्ञानतिमिरलयकारकः १ सर्वेषामपि वेद्यानां जन
कः परमो गुरुः विद्यादाता मेत्रदाता ह्यसौ भो वपितः
परो ५ तवाहं जनकः पुत्रविद्यादाता च पालकः स
माजयाचमस्त्रीमाकुरुदारपरिग्रहः सवशिष्यः सो
पि पुत्रो यश्चाजोयाचयेद्भुरोः न तैमेतस्य मूर्खस्य योग
रोरवचस्करः ६ सपेडितः सच ज्ञानी सतमी सच
पुण्यवान् गुणैश्च स्फुरो यो हितैमेतस्य पदे पदे ७
सर्वेषामोष्माणं च प्रधानः पुण्यवानट्टही स्त्रीपुत्र
पौत्रयुक्तश्च मेदिरंतपतः फलं ८ पितरः सर्वका
ले च तिथिकाले च देवता सर्वगृहस्य मार्यातिनि
पातसि वयेनवः ९ नित्यं ते मितिके काम्यकुर्वेति गृ
हीणः सदा इह पत्न्या विपुण्यवस्वर्गभोगपरत्र च १०
जीवन्मृतो गृहस्य स्वस्थमपरिपालकः यशसीकी

निमानयो हि सतो जीवति सतते ॥ यशः कीर्तिविहीनो
 हि जीवन्नपि सतो हिंसः ब्रह्मणो वचने सुत्तानां रदो मु-
 निसत्तमः ॥ उवाच विनये भीतः शुष्क कंदौष्ट तालकः
 नारद उवाच एकदा वाग्विशयेन चोभयोस्तात प्रभयोः
 हातिर्वधूवे देवेन न हाने वा यशस्करी मया समेतत्
 त्प्राणां हं ध्वंशो दमेव च जन्म कर्म च मत्प्राणात्मस-
 मूहो भवे भव ॥ वभूव प्राणमुक्तो मे काले ते भवि-
 ता विधे देवाय कल्पं तेषां त्विरोधी न गुणाय च ॥
 सपिता सगुरोर्वेधुः सपुत्रः ससुदीक्षरयः श्रीकृष्ण
 दयये भक्तिद्वंद्वं चकार येत ॥ असहर्षं निवात्तानां
 हृष्टे तीयदिवा लकीः निवर्तयति तामेव सपिता क-
 रुणानियः कारयित्वा कृष्णपादे भक्तिपादौ च यः पि-
 ताः अत्यसित्विषये पुत्रे स किं हेतु प्रवर्तते ॥ दारग्रहो
 हि उः स्वायवने केन स स्वाय च तपः स्वर्गभक्तिमुक्ति
 कर्मणो व्यवधायकः ॥ योषितस्त्रिविधा ब्रह्म नारदी
 णो मूर्खचेतसो साधी भोग्या च कुलटाः स्त्राः सर्वाः स्वा-
 र्थतत्पराः १० परलोकाभया साधी तथे ह्यशसत्तनः
 यावत्प्रभोति सा भोग्याः तावच्च वशा प्राप्तिः ११ कुलो-
 गारसमाना रीकुलटा कुलनाशिनी कपटा कुरुते से-
 वास्वामिनो न च भक्तिनः १२ सदा युगो गमांशं सर्मनसा

ब्र.
ल. ब्र.
६९

61

मदनात्मा आधारादधिके ज्ञारे प्रार्थयेतीतवेनवे ११
जागर्षे स्वयतितातरेतमिच्छति पुंश्चलि तस्यायोविश्व
मेकस्ते जीवनेतस्य निष्कले १५ कथितायोषिताः सर्वा
उत्तमाथममथमः स्वात्मागमाविजानेति मनस्तासोन
पंडिताः १५ हृदये स्वरथागभंशरमयोत्सर्वसुखे स
थोयमंसधुरंवचने स्थायसिद्धये १६ प्रकोपे विषतले
तदनुहंशीलकुत्सित उर्जेयेतदभिप्रायेति गूढं कर्म
केवले १७ मदातासामविनये प्रलये साहसं परे दोषो
कार्यं स्वताकार्यं शस्यन्माया इत्यया १८ पुंसः साष्टगु
णः कामः शस्यत्कामातजगद्भेदः आहारे हि गुणो निमं
नेष्ट्ये च वतगुणं १९ कोपः पुंसः बहुगुणश्च वसायश्च
निश्चितं यत्र मेदोषनिवहाः कास्यातत्र पितामह १० का
रीशकिं सखि पुंसो विष्णुत्रयपवेशमनि तेजः प्रनष्टं स
भोगो दिवो लोये यशः सये ११ धनतयमति प्रीतो चात्मा
शक्तौ वपुः सये साहित्येणोरुषेनष्टं कलहे मायनाश
ने १२ सर्वनाशश्च विष्णुसेवत्तशरीरुकिं सखि यावद्व
नीवते जस्वी स श्रीको योग्यतापरः १३ पुमान्नारीचशी
कर्तममर्थस्त्रावदेव हि रोगिणं निर्गुणं हृदये योषि
ताये लते प्रिये १४ लोकावारभयाते सेददात्मा हार
मत्यकं इत्येवं कथितं सर्वत्र तन्नात्मगमेयया १५

सर्वज्ञानासि सर्वज्ञ स्वात्मारामे स्वरो भवान् अनुग्रहे कृ
 रुविभो विदाये देहि साम्प्रतं १६ कृष्णभक्तिप्रार्थयार्थ
 यामित्रयिकल्पतरोः परेः ३३ कान्तोरदस्तव धृताता
 तमदो बुजे ३७ आर्जययाचे पितरंगते तपसि मे गले
 पुटोजलिपुतो भूत्वा भक्तिनम्रात्मकं धरः १९ कृत्वा प्रद
 क्षिणं नत्वा ब्रह्माणं गंतुमुद्यतः गच्छते तनये दृष्ट्वा वि
 थाता जगतां मुने १५ कुरो दोषैर्मुक्तकंठं महासंसारि
 को यथा करे धत्वा समा लिङ्गं बुबुधं पुनः पुनः ४०
 चिरंचनसि कृत्वा च वामया मा सज्जानि स्वात्मारामे
 स्वरो ब्रह्मायो गिं द्राणां गुरुर्गुरुः ४१ भेदं सोऽहं न शशां
 कविच्छेदोऽः सहोऽहं कातरपुत्रभेदेन सोऽहितो
 विस्मया यथा ४२ शोकार्तो वक्तुमारो भेसते संवाध
 शोनक ४३ इति श्री ब्रह्मचैवर्तपुराणे ब्रह्मविदे ब्रह्म
 नारदसंवादे त्रयोविंशतिमाध्यायः २२ ब्रह्म उवाच ।
 त्वं वत्स तपसे गच्छ संसारग्रहकर्मणि श्रद्धया स्पृष्टि
 गोलोकविज्ञाते कृष्णमीश्वरे सनकश्च सनेदश्च तृती
 यश्च सनातनः सनत्कुमारो वैरागी चतुर्थो पुत्र एव
 च २ यती हे सीवार्कणी च वोढुः पंचशिवस्तथा पुत्रा
 सप्तसिनः सर्वे किं मे संसारकर्मणि ३ वचस्करो मरी
 चिर्भेद्यगिराश्च भृगुस्तथा रुचिरत्रिः कर्दमश्च प्रचेताश्च क

न.
स. ३.
६२

तर्मुनेः ५ वशिष्ठो मत्सरः शस्त्रसर्वेषु सरतेषु च अन्ये
विवेकिनोः साध्याः किं मे संसारकर्मणि ५ निबोध व
त्सवत्यामिवेदोक्तं वचनं सखं पारंपर्यकर्म परंचतर्व
गफलप्रदे ६ धर्मार्थकाममोक्षांश्च सर्वेषां च्छेति पंडि
ताः वेदप्रणिहिताने तानसुभासुचप्रशंसितान् ७ वेद
प्रणिहितो धर्मो मयमस्तद्विपर्ययः आदौ विप्रो यज्ञसू
त्रं परिधाय सखि मत्वे ८ समुदीत्यततो वेदान् ददाति गु
रुदत्तिणो ततः प्रहृष्टजलजां सविनीतां समुद्धरीत्
सासाधीं जलजाया च पतिसेवां सततं स हंशोऽविनी
ता च प्रभवेन कदाचनः ९ आगरे यश्च गगणो जन्मका
ले मनोऽकृतः असहंशप्रसूताया पित्रो दीप्तेण नारद ११
उविनीता सा च उद्यतेऽसर्वं कर्मसु न वत्स उष्टाः स
वीश्वयोषितः कमलाकला १२ सर्वेषां शास्त्रकूलादा
असहंशसमुद्भवाः निर्गुणैस्वामिने साधीमेव ते च प्रशं
सति १३ न सेवेते च जलदा प्रियं निंदति सद्गुणं साधु
सहंशानां कल्याणं प्रयत्नेन परिग्रहे १४ तस्यां पुत्रं समु
त्पाद्य स ह्यतपसे व्रजेत् वरं ह तव हे वासः स परं वक्त्रं
वक्त्रं वक्त्रं १५ एतेभ्योऽऽवेदा वासः सिंघा उमुत्पयास
तमधीतो मया देवो मयं च गुरुदत्तिणो १६
पुत्रदेही दमेवे जिह्वरुदारपरिग्रहम्

नैव सत्कुलजातो च पूर्वपत्नीमालती १७ विवाहेऽ
 रुकल्याणकल्याने च दिने तणे मनुवंशोद्भवस्य ह
 रजयस्य गृहे सति १८ तत्कृते जन्मलयाचक्ररुते
 भारते तपः ग्रहणं कुरुतारत्नमालाचक्रमलांकला
 भारते न भवेद्यथे जनानां तपसः फले आदौ भवेद्गृही
 लोको वा न प्रस्यस्ततः परं २० ततस्तपस्वी मोक्षाय क
 मप्यश्रुतौ श्रुतः वैश्वानो हरे रक्षीतपसा च पुतौ श्रु
 ताः २१ वैश्वस्व गृहे तिष्ठ कुरु कस्य दाचने अंतर्वा
 सह रियस्य तस्य किं तपसा सतः २२ नांतर्वासे हरे र्यस्य
 तस्य किं तपसा वृथा तपसा हरिणो नाप्यकश्चन वि
 यते २३ यत्र तत्र कृते कस्य सेवनं परमं तपः वत्सम
 द्रुचने नैव गृहे स्थित्वा हरिं भजे गृही भव मुनि श्रेष्ठ
 गृहिणो सर्वदा सखं कामिनां सखि संभोगः २४ भोगा
 त्सु दुर्लभः २५ तदर्शनमुपसर्शं वाच्छ मेव सुसुखं वः
 सर्वस्पर्शसखासीणो मुपसर्शं सखि वरं २६ ततः सखि
 तमः पुत्रदर्शने स्पर्शने सुने सर्वभ्यः प्रियसीकां ता प्रि
 यातेन प्रकीर्तिता २७ पुत्रप्रयोजना कोता शतको जा
 परः सतः नास्ति पुत्राये गवे पुर्नास्ति पुत्रापरः प्रियः
 सर्वभोजयमन्त्रिच्छे पुत्रादेकात्पराजये न चात्मनः प्रि
 योर्थं सतस्मादपि प्रियः सतः अतः प्रियतमे पुत्रमसे

१५

ब्र-
ल-ब्र-
६३

दाव्यपरं यत्ने इत्येवमुक्तासु ब्रह्माविरामवशौ न क
उवाच वचनेनातेनारदाज्ञातिनो वरः नारद उवाच
स्वयं विज्ञाय सर्वार्थं संसारमिति न चरे ११ जले रेखा
यथा मिथ्या तथैव ब्रह्म न जगत्त्रये विहाय हरिदासस्य
विषये न मनः चले १२ इति भं मानवे जन्मवभूवतः
स्य निष्फले कावाकस्य प्रिया पुत्रो वपुः को वा भवार्ण
वे १३ कर्मोर्मिभिर्भोजनाच्चतदपाये वियोजना सक
र्मकारो यथोहितनीत्रे स पिता गुरुः १४ विबुद्धिं कार
ये यो हि स पुत्रश्च कथं पिता इत्येवं कथितेनाते वेदवी
जे यथाक्रमे भवेत्तथापि कर्तव्ये तवाज्ञापरिपालने
आदौ यास्यामि भगवन्नरनारायणाश्रमे १५ नारायण
कथं कृत्वा करिष्ये दारसं ग्रहे इत्येवमुक्तासु सुनिर्वि
रामपितुः पुरः १६ पुष्पहृष्टिस्त उपरिततलणेन व
भूवह तलणे पितुः पुरः स्थितानारदो मुनिसत्तमः १७
उवाच पुनरेवेदं वचने मंगले प्रदे नारद उवाच देहि
मे कुरु मे च यत्नमनोवाञ्छितं मम ४० तत्संवेद्यं च
यत्तज्ज्ञानं यत्र यद्गुणवर्णने तदा यथा कुरिष्यामि
तत्प्रादादारसं ग्रहे ४१ मानसे परिपूर्णं च कार्यं क
र्तुं प्रमान्तात्मी नारदस्य वचः कृत्वा प्रहृष्टाकमर
लोद्भवः ४२ उवाच पुनरेवेदं पुत्रे वेदविदा वरः ।

ब्रह्मोवाच इत्यर्मेवेपितर्मेवेन गृह्योपादिवत्तणः ५१
 विविक्ताप्रमिणोचैव न पुत्रसत्त्वदायकः ५२ निषेका
 लभ्यते मंत्रो गुरुभर्ता च कामिनी विद्यासर्वभयं उः खे
 पुरुषः स्वेच्छयान च ५५ महेश्वरस्तव गुरुः प्राकृतायः
 पुरातनः गच्छ वत्स शिवं शोते शिवदेस्तानि न गुरुं त
 वैव भगवत्तं वेत्ताने लब्ध्वा पुरातनात् नारायणक
 थां श्रुत्वा शीघ्रमागच्छ मद्गृहे इत्युक्ता जगतां धाता
 विरगाम च शौनक प्रणम्य पितरं भक्त्या शिवे लोकं
 येयो मुनि ५७ इति श्री ब्रह्मवैवर्ते महापुराणे ब्रह्म
 विन्दे सोति शो न क संवादे चतुर्विंशति सोऽध्यायः २५
 सोतिरुवाच तर्णेन विप्रवरो मुदान्वितो जगाम शोभोः
 शदने मनोहरं उद्धृष्टवायो जनलत्त मीमिते रत्नेन
 निर्माणकृते च मूलिवा १ निरायुधयोगावलेन शंभु
 नाभूते विवित्रं विविधालया न्विते दृष्टं सुपुण्यशय
 सायकैर्वैरुं नीदसां केवलितं दिवानिशं २ मयूखि
 न्यरविचंद्रयो मुने हताशना वै दितमेव केवले प्राका
 ररूपैरतिरिक्तवर्हितैरुच्चैरसाद्य प्रमितैः शिखिज
 लैः परे वरे योजनलत्त विस्तृते त्रिकोटिरत्ने द्रुक्ते
 गृहा न्विते विराजिते हीरकसारनिर्मिते शिखेर्विचि
 त्रे विविधैर्मनोहरेः ५ माणिक्यमुक्तामणिदर्पणैर्गु

ब्र-
स-ब्र-
६५

तनस्वप्रदृष्टेद्विजविष्णुकर्मणः आकल्पमेकैः शि
वसेवितैर्जनेर्निषेविते संततमेव शौनक ५ सिद्धे
निष्कंशतकोटिलतकैः त्रिकोटिलतैश्च सुते सपा
र्षदेः शुक्तं विलज्जैर्विकटैश्च भैरवैः तत्रैश्च तलतश
ते च वेदिते ६ सरदुर्मेर्वेदितमेव सततं मेदारहत
प्रवरः सप्रथितैः विराजिते संदरकामये च भिर्यथा
वकाशं शतकैर्नमूलं ७ हरे सभामे उलमध्यगोशि
वेददर्शनांते शिवदे मनो हरे पयविनेत्रे विप्रपंच
वक्त्रे गंगाधरो नर्मलचेदशो वरे प्रतप्ते हेमाभजदा
धरे विभुं दिगं वरे शुद्धमने तमत्तरं मेदाकिने प्रक
रवीजमालया क्लृप्तेतिना मेकमुदाजयेते ८ सुनी
लकंठे भुजंगे द्रुमं डिते योगीन्द्र सुनीद्रसिद्धे दवेदिते
सिद्धे सूरसिद्धे विधानकारणे सत्सु जये कालयमोत
कांतके ९ प्रसन्नहास्या समनो हरे हरे विप्रोद्गतीनां
शिवदे चरप्रदे मदा सुतो संभववो यवर्जिते भक्तप्रि
ये भक्तजने कवे भु १० गत्वा समीपं मुनिरेव मूलिने
ननाम मूर्त्युपलकां कविग्रहः वीणां वितंती कृष्ण
यन् पुनर्जनौ क्लृप्ते च तर्वा फले सकंठः ११ दृष्ट्वा
सुनीद्रप्रवरं च सस्मिते विधेः सतं वेदविदो वरिष्ठे या
गेन्द्रसिद्धे दमहर्षिभिः सह जवेन पीडादतिष्ठदीप्यरः

ददौ च तस्मै मुनये स संभ्रमं मालिङ्गने चाशिषमासना
 दिकं पप्रच्छ भद्रं गमनप्रयोजने तपो यने ते तपसं च
 शौनक १५ सदत्त सिंह सन संदरे वरे चो वा सशं भुवं
 रणार्घदेः सह नो वा सस्त्रष्टनयः पुटाजलिस्त्रिंशच्च
 भक्त्या प्रणतप्रभुं हि ज १५ गंधर्वराजेन कृते न नारदो
 कस्माच्चेण सुभप्रदेन स्तुत्वा प्राणं संपुनरेव कृत्वा भ
 वात्तया वा सभवस्य वामतः १६ चकार तत्रैव निवेदने
 शिवे मनो भित्ताशं भवकामहरके अकृता मुने सहवने
 कृपानिधिर्दुते प्रतिज्ञां प्रचकार वो मिति १७ इति श्री ब्र
 ह्मवैवर्ते पुराणे ब्रह्मविंशे शंभु नारदसेलने नाम पंच
 विंशतिमोऽध्यायः २५ सौतिरुवाच हरेः स्तोत्रं च कवचं च
 मंत्रं पूजाविधिं परं हरे यया चेदेव विधिं ध्याने च स्नानमेव
 च १ स्तोत्रं च कवचं मंत्रं ध्याने पूजाविधानकं तस्मात्तनी
 ते ज्ञाने च ददौ तस्मै महेश्वरः २ मंत्रं प्राप्य मुनिश्रेष्ठाः प
 रिपूर्णमनोरथाः उवाच प्रणतो भक्त्या गुरुं प्रणतवत्स
 ले ३ श्री नारद उवाच आह्निकं ब्राह्मणानां च वैदेवे दौ
 विदो वर स्वयं मया लने नित्यं यतो भवति निमग्नः ४
 श्री महादेव उवाच उभ्या यत्रास्मि मोहर्ते ब्रह्मरंभस्य
 पेकजे सुभ्रे सहस्रपत्रे च निर्मले स्नाने वर्जिते ५ रा
 त्रिवासं परित्यज्य गुरुं तत्रैव चिंतयेत् व्याख्यामुदाकरं

ब्र-
स्र-
६५

65

प्रीते सस्मिते शिष्यवत्सले ६ प्रसन्नवदने शोते परित
ह्येतिरेतरे सात्ताद्वलस्वरूपे वशिष्ठाणां चितयेत्सदा
प्राप्तातदाज्ञामादाय ह्यसंमेलिते सिते सहस्रपुत्रवि
स्तीर्णे देवमिष्टं विचितयेत् ८ यश्चेदवश्यं यस्याने यद्
यंतहि चितयेत् गृहीत्वा तदनुज्ञोक्तं कर्तव्यं समयो वि
ते ५ आदौ प्राप्ता गुरुं नत्वा संपूज्य विधिपूर्वकं पश्चात्
दाज्ञामादाय प्रायेदिष्टं पूजयेत् ९ गुरुप्रदर्शितो दे
वो मेव पूजाविधिर्ज्ञेयः न वेदाद्यगुरुदृष्टस्तस्मादेवो
रुः परः गुरुब्रह्मा गुरुविष्णुर्गुरुदेवो मेहं सरः गुरुः
प्रकृतिरीशाया गुरुश्चेदोः नित्यो रविः १० गुरुर्वायुश्च
वरुणो गुरुर्माता पिता सूर्यः गुरुरेव परंब्रह्मनास्ति
पूज्यो गुरोः परः ११ अभीष्टदेवरूपं च समर्थो ब्राह्म
णो गुरुः न समर्थो गुरोर्गृहे रत्नो सर्वदेवताः १२ य
स्य तद्योगुरुशस्य तजयस्तस्य पदे पदे यस्य रुष्टो गुरुस्त
स्य सर्वनाशश्च सर्वदा १३ न संपूज्य गुरुं देवे यो मूढः
पूजयेद्भुमात् ब्रह्महत्याशते पापं स तमेवात्र संशयः
१४ सासवेदे च भगवानिन्द्रवाचस्वये हरिः तस्माद
भीष्टदेवाश्च गुरुः पूज्यतमः परः १५ गुरुमिष्टं
सुरं प्राप्ता नत्वा वसाय कोमुने वेदोक्तं स्थल
मासाद्य विष्णुं त्रैविष्टं जेनदा १६ १ः

जलं जलसमीपे च सरं धे प्राणसे निधिं देवालयसमी
 पे च वृत्तमूलं च वर्त्म च १५ हलाकषले चैव सम्पत्ते
 त्रैव गोष्ठके नदीकंदरगर्भे च पुष्पाद्याने च पंकिले
 ग्रामाद्यभ्यंतरे चैव तृणोदहसमीपके हवीस्थाने क
 शास्थाने वल्मीकस्थाने मेव च १६ वृक्षारोपणाय भूमिं
 च कार्याय परि संस्कृता एतत्सर्वं परित्यज्य सूर्यात् प
 विवर्जिते १७ कृत्वा गते पुरीषे च मूत्रे च परिवर्जयेत्
 पुरीषमूत्रोत्सर्गं च दिवा कुर्यात् उदन्मूत्रः १८ पश्चिमा
 भिसुखो रात्रौ संध्यायां दक्षिणां सुखः मोक्षी भूत्वा च निः
 स्वासे यथा गेधेन सेचयेत् १९ तत्कामता समाह्वये शौ
 चे कुर्याद् दिवत्तणः कृत्वा तलोद्देशौ चैव जलशौच त
 तः परं २० मृत्तकं तजले चैव तत्प्रमाणं निशाम्य प
 कालिं गोमूत्रं देद्या वामहस्ते मृतः त्रये २१ उभयोर्हस्त
 योर्देत मूत्रशौचे प्रकीर्तितं मूत्रशौचे च द्विगुणं मेषु
 नाने तरे सति २२ मेषु नाने तरे शौचे मूत्रशौचे च त्रयं
 णं पकालिं गुदेति सस्नया वामकरीदश २३ उभ
 योः समदातव्याः पादौ पृष्ठं न स्पृश्यत पुरीषशौचे वि
 प्राणोदहीना मिदमेव च २४ विधवानो च द्विगुणं मेषु
 नाने तरे सति स्नाने कृत्वा त्रिविधं शौचमेव प्रकी
 र्तितं पत्नीनो वै सवानो च त्रयं त्रयं च त्रिचारिणो २५ चत

66

© Dharmartha Trust J&K. Digitized by eGangotri

ऊलेचोडुपलाशंसुशस्तके अशोकमार्जनेचैव
 तीरहस्तकदेवके ४४ बदरीपारिभङ्गेचमेदारश
 ल्मलितया हस्तकं टकयुक्तं चलतादिपरिवर्जितं ४५
 पिप्पलं च पिपालं च त्रिनिरीकं च तालकं त्वङ्गरेना
 रिकीलं च तालं च परिवर्जितं ४६ हस्तशौचविहीन
 स्य सर्वशौचविहीनकः शौचहीनोऽप्युचिर्निर्ममन
 हः सर्वकर्मसु ४७ कृताशौचं सुचिर्विप्रोऽप्युच्यते
 च वाससी हस्ताल्पयादमाचम्य प्रातः संध्या समाचरेत्
 ४८ एवं त्रिसंध्यां संध्यां च कुरुते कलजो हिजः सस्नातः
 सर्वतीर्थेषु त्रिसंध्यायः समाचरेत् ४९ त्रिसंध्याहीनोऽप्य
 सुचिरनहः सर्वकर्मसु यदद्वाकुरुते कर्मन तस्य फ
 लभागभवेत् ५० नोपनिष्टतियः पूर्वो नोपास्ते यस्य
 श्चिमां समुद्रवद्वह्निष्कार्यः सर्वस्मादिजकर्मणः ५१
 पूर्वो संध्यापरित्यज्य मध्यमोऽप्यश्चिमांतया ब्रह्महत्या
 मात्महत्यां प्रत्यहं लभते हिजः ५२ एकादशीविहीनो
 नो संध्याहीनसमो हिजः कल्पे ब्रजे कालमूत्रे यथा हि
 ह्रस्वसलीपतिः ५३ विधाय प्रातः संध्यां च गुरुमिष्टं स
 रे रविं ब्रह्माणामीशं विसेच मायां पद्मां सरस्वतीं ५४
 प्राणम्य गायमां जेच दर्पाणं मधुकां च न दृष्ट्वा स्नानात्
 धिकं कालं कुर्यात्मायकसतमः ५५ षष्ठविणोचवा

ब्र.
स.ब्र.
६७

पञ्चयदास्नानं समाचरेत् समुद्रतटे पंचपिंडानां दौध
मौ विचक्षणः ५६ नदी नदे कंदरे वानी र्थे वा स्नानमा
चरेत् कुर्यात् स्नात्वा तु संकल्पे ततः स्नानं पुनर्मुने ५७
श्रीकृष्णप्रीतिकामश्च वै सवानां महामुने संकल्पो गृ
हीणामेव कृतपातकनाशनं ५८ विप्रकृत्वा तु संकल्पं
सदंगोत्रे मले पयेत् वेदोक्तं मंत्रेणानेन देहमुद्धिं कृते
न च ५९ अश्वक्रांते रथक्रांते विसुक्रांते वसंथरे स्ति
के हरमे पापं यन्मया डः कृतं कृतं ६० आरुसममगा
त्राणि सर्वपापं प्रमोचय पुण्ड्रं देहि महाभागे स्नानात्
स्तोकुरु शुभं ६१ इत्युक्ता च जलेनाभिप्रमाणे मंत्रपूर्वकं
चतुर्हस्तप्रमाणं च कृत्वा मंडिलिको शुभं ६२ तीर्थामा
चोद्दयेत वस्त्रं दत्वा ततः पोयनाः यानियानि च तीर्थानि
सर्वाणि कथयामि ते ६३ गंगे च यमुने चैव गोदावरिस
रस्वती नर्मदे सिंधुकावेरिजले सिक्तं निपिं कुरु ६४
नलिनी नदिनी सीता मलिनी च महायथा विस्मयादाय
संभूते गंगे त्रेय्यगामिनी ६५ यमावती भोगवती स्व
र्णरेखा कौशिकी दत्ताष्टी च विहगा विष्णुकाया शि
वामृता ६६ विद्याधरी सप्रसन्नानां लोकप्रसा
दनी तेमा च वै सवीशांताणां तिदा गोमती सती
६७ विज्रीतलसी डगां महालक्ष्मी सरस्वती ।

कृष्णप्रणयिकाराधालोपासुद्रादिनीरती ६८ अ
 ल्यावादितिः संध्यासंसास्वाहापरुंयती प्रातरूपा
 देवहूतीमेवमाशासरेत्सुधीः ६९ स्रतास्वाताम
 हापूतः कुर्यात्तिलकंबुधः बाह्ये मूले ललाटे च
 कंठे दोषोच वक्षसि ७० स्नाने दाने तपो होमे दैवे च
 पितृकर्मसु तत्सर्वे निष्कुले या तिललाटे तिल
 कं विना ७१ ब्राह्मणस्तिलकं कृत्वा कुर्यात्संध्यं च त
 ष्यणं नमस्कृत्य स गन्तव्यं गच्छेत्सदा त्विता
 ब्राह्मणस्तिलकं कृत्वा कुर्यात्संध्यं च तर्पणं प्रसात्
 पादं यत्नेन धृत्वा पोते च वाससी मेदिरे प्रविशेत्सा
 ज्ञा इत्याह हरिरेव च ७२ विना पादौ च प्रसात् स्नात्वा
 विशाति मेदिरे तस्मिन् स्नानादिकं नष्टं न परो मे च पंचमे
 परिधा यस्मिन् पवस्ते गृहे चैव विशेष इह रूपा ल
 क्ष्मी गेहा याति शापं दत्वा सदा रुणं ७५ दुर्दमे चैव
 यो विप्राः पादौ प्रसात् लेय यदि तावद्भवति चोशलो
 यावद्दंगान पश्यति ७६ उपविश्या मने ब्रह्म ब्राह्म
 सायकः शुचिः पूजां कुर्यात्तदेदोक्तं भक्ति युक्ति सं
 यतः ७७ शालग्रामे मणौ ये त्रे प्रतिमा ये जले स्थिते रो
 ए एवागुणौ विशेषे प्रशस्तं मे च नेहरेः सर्वेषु शोभा
 पूजा च शालग्रामे च नारव ७८ सगणामेव सर्वेषां यथा

ब्र.
स. ब्र.
६६

68

विष्टानमेवच सञ्जातः सर्वतीर्थेषु सर्वयज्ञेषु दी-
क्षित ६० शालग्रामादिकैर्नैवयोभिषेकं समाचरेत् ६०
शालग्रामजले भक्त्या नित्यमञ्जातियो नरः जीवन्म-
क्ताः सवभवेद्यामेते विस्रमेदिरे ६१ शालग्रामशिला
चक्रं यत्र तिष्ठति नारद सवको भगवांस्तत्र सर्वती-
र्थानि निश्चिते ६२ तत्र यो हि स्मृतो देही ज्ञाने दाने मेदे-
वतः रत्ननिर्माणायानेन स योतिः श्रीहरेः पदे शा-
लग्रामं विना न्यत्र सायकपूजयेद्भक्तिं कृत्वा तत्र हरेः
पूजोपरि पूर्णफलं लभेत् ६३ पूजाधारश्च कथिताः
श्रूयतां पूजनक्रमः हरे पूजावद्भक्तमतां कथयामि य-
थागमे कश्चिददाति हरे येषोपचाराणि सोऽपि संद-
राणि पवित्राणि नित्यं भक्त्या च वैश्रवः ६४ कश्चिद्वा द-
शद्व्याणि पंचवस्तुनिकाश्चन येषोमचयशाशक्ति-
भक्तिमूले च पूजने ६५ आसने च सने पायमर्चमाच-
मनीके पुष्पचंदनधूपे च दीपे नैवेद्यमुत्तमं ६६ गं-
धमांसे च शय्याचललितो स विलक्षणो जलमंत्रे च
तांबूलसाधारं दीयमेवच ६७ गंधानुत्तमं तांबूलं
साधारं दीयमेवच ६८ सर्वाण्येतानि मूलेन दद्यात्
त्सायकसत्तमः गुरुपदिष्टं मूलं च प्रशस्तं सर्वक-
र्मसु श्रोतुं कृत्वा भूतपुष्टिप्रणायामे ततः परं ६९

वर्णमासेविनिर्वसचाख्यपात्रेविनिर्दिशेत् १३ त्रिको
 णमेउलंकृत्वातत्रकूर्मप्रपूजयेत् जलनापूयशास्त्र
 चतत्रसंस्थापयेत्सनः १४ ततो गृहीत्वा पुष्पचक्रता
 योगासनं शुचिः ध्यानेन गुरुयत्नेन ध्यायेत्कृत्स्नमन
 सधीः १५ ध्यात्वा पादादिकं सर्वं दद्यान्मूलेन साथ
 कः श्रेष्ठप्रसंगे देवचतुष्टोतं पूजयेत् भवं १५ मूलेन
 सायणाशक्तिदेवमेवं समर्पयेत् दत्त्वा पदहारे विवि
 ये स्तुत्वा च कवचं पठेत् १६ ततः कृत्वा परीहारे मू
 ङा च प्रणामे दुवि कृत्वा च देवपूजा च यज्ञं कुर्याद्दि
 चक्षणाः श्रातस्सार्ताग्निपुक्तं च वलिं दद्यात्ततो मुने
 नित्यं श्राद्धं यथाशक्ति दानं वितातु रूपकं १६ कृत्वा
 कृते च विहारे त्रिमयः श्रुतोऽमुतः इत्येकं यि
 ते सर्वे वेदोक्तसूत्रमुत्तमं १७ आह्निकं स्पृच विप्रा
 णं किंभूयः श्रातमिच्छसि १८ इति श्रावस्त्रैववर्ते
 महाप्राणो ब्रह्मविंशेशिव नारदसेवा देविप्रादिक
 प्रकथनं नाम द्विंशति सोप्यायः २९ नारद उवाच
 मित्यकिंवापि भस्मं च द्विजानां गृहिणां प्रभो यती
 नां वै सवानां च विधवां ब्रह्मचारिणो १ किं कर्तव्यम
 कर्तव्यमभोग्यभोग्यमेव वा सर्वं कथय सर्वज्ञस
 र्वेश सर्वकारे २ श्रीमहादेव उवाच कश्चित्तपस्वी

ब्र-
ल-ब्र-
६५

69

विप्रश्ननिराहारीचिरेमुनिः कश्चित्समीरणहारी
पलाहारीचकश्चन १ अत्राहारीयथाकालेगृहीचर
हिणीप्रतः येषामिच्छावयात्रस्तुरुचीनोविविधयोग-
निः हनिष्यान्नेत्रात्मणानोप्रशस्तेगृहीणोसदा नारा
यणोहिष्टमिष्टमनिवेदमभक्तके ५ अत्रेविष्टजले
मूत्रेयद्विस्मोरत्रेवदिते विष्णुत्रेसर्वपापकर्मत्रेचह
रिवासरे ६ ब्राह्मणः कामतोत्रेचयोभुक्तेहरिवासरे
त्रेलोकजमितेपापेसोपिभुक्तेनसेषायः ७ नभोक्तये
नभोक्तयेचनारद विष्णुत्रभक्तोक्तत्वायावदिन्द्रश्च
तर्देश ८ जन्माष्टमीदिनेरामनवमीदिवसेहरेः शि
वरात्रौचयोभुक्तेसोपिद्विगुणपातकी ९ गृहीभि
त्रीलोणोरत्नेसेप्राप्तेहरिवासरे गृहीशैवश्चशक्तश्च
ब्राह्मणोत्तनड्वेत्ता १० प्रयातिकालमूत्रेचभुक्ताच
हरिवासरे कृमिभिः शालमोनेश्चभक्तितस्तत्रतिष्ठ-
ति ११ विष्णुत्रभक्तोक्तत्वायावदिन्द्राश्चतर्देश उपवा
ससमर्थश्चफलमूलजलेपिवेत् १२ नचेत्तृणरीरसभ
वेदयथावात्सयातकः सकुडुंकेहविष्णान्नविष्णान्न
वेद्यमेवच १३ नभवीत्यतवायीसचोपवासफलं
भेत् एकादश्यामनाहारीग्रहीविप्रश्नभारते सच
तिष्ठतिवैकुण्ठेयावदैवब्रह्मणोवयः गृहीणोशैवश

कानामिदमुक्तश्चनारद १५ विशेषतो वै सवानां य
 तीनो ब्रह्मचारिणो नित्येनैवेयभोग्रीकस्य च वै सवः
 १६ नित्ये सतोपवासानां जीवन्मुक्तफलं लभेत् वाञ्छ
 तितस्य संस्पृशतीर्था निसर्वदेवताः १७ आत्मापेक्ष
 नैवैव सर्वपापप्रनाशने हिः विन्नमने प्रभुके सुहृदे
 षा विशेषके १८ नामे तशस्त्रे विप्राणां भक्तो च निवेद
 ने अभक्तं च यतीनां च विधवा ब्रह्मचारिणा १९ तां ब्रूते
 च यथा ब्रह्मसंयते च सनां भवे तां ब्रूते विधवासी
 णां यतीनां ब्रह्मचारिणां २० तपस्विनां च विप्रेन्द्राणामा
 ससदृशं भवे सर्वेषां ब्राह्मणानां चैवा भक्त्युपायानार
 द २१ यदुक्तं सामवेदे च हरिणा चाद्विकं क्रमे तां सपत्रे
 पयः पाने उच्छिष्टे सतभोजने २२ हर्यं लवणासाहं
 च सयोगो मासभक्तो नारके लोदके कासे तां प्रपा
 त्रे स्थिते मधुः २३ रोक्षवेतां प्रपात्रस्य स रात्रये नशं
 सयः उत्थाय वामहस्तेन यस्त्रोये पिवते हिजः २४ स
 गपीति स विज्ञेयः सर्वथर्मवहिस्रतः अनिवेद्यं हरे
 रने भक्त्योषे च नित्यशः २५ पीतशेषे जले चैव गोमा
 ससदृशं मुने वातिगाणफलं चैव गोमासकार्तिके स
 ते २६ मावेव मूलकं चैव कलवीशयने तथा चैतवर्षे
 च ताले च मसूरमत्स्यमेव च २७ सर्वेषां ब्राह्मणानां च

ब्र-
ल-ब्र-
७-

70

त्याज्यं च सर्वदेशतः मत्स्याश्च कामतो भुक्ता चोपवासं
अहेवसेन १५ प्रायश्चित्ते ततः कृत्वा बुद्धिमाप्नोति वा
ल्लणः प्रतिपद्या स च व्रत्तोऽमभक्ष्यमर्थनाशने २५
द्वितीयायां च व्रत्तं भोजको न स्मरेद्द्विं अभक्ष्यं च पक्षे
ले च शत्रुहृदिकरं परं १- तृतीयायां च तृष्यो च मूलकं
धननाशने कलेककारणं चैव पंचमं विल्वभक्षणं १
तिर्यस्योति प्रापयेत्तुषष्ट्या च निवभक्षणं रोगहृदिकरं
जेयेन राणां तालभक्षणं १२ नारके लफले भक्ष्यं मष्ट्यं
बुद्धिनाशने चतुर्दश्यामासं भक्ष्यं महापापकरं परं पं
चदश्यां तथा मासं भक्ष्यं गृहीणां पुने गृहीणां प्रीति
ते मासं भक्ष्यं मन्दिने दिने प्रातस्नाने तथा आडे पार
णे व्रतवासरे प्रशस्ते साषप्यं तैलपक्वतैले च नारदः
क्रूरशर्मानं संक्रांति चतुर्दश्यामासं भक्ष्यं रवौ श्रोत्रं
तारे च उष्ट्रं सीतिलं तैलकं मासं च रक्तशाकं च काण
पात्रे च भोजनं निषिद्धं शपायकं चैव कर्म मासं च प्रीति
ते १० निषिद्धं सर्ववर्णानां दिवा स्वसी निषेवने रात्रौ च
दधिभक्ष्यं च शयनं संध्यादिने १६ रजस्वला स्त्री रा
मने पतत्ररक्तकारणं रजस्वला च वीरात्रे पुंश्चल्य
नमभक्ष्यकम् शूराणां याजकानां च शूद्राणां ह्य
उमेव च ॥

अभ्यासमेव विप्रर्षयदत्तं ह्यवलीयते ५० ब्रह्मनवा
 दुष्पीकानेच कणकानमभ्यस्य कं अग्रदानी हि ज्ञाने
 च विकिर्त्ताकारकस्य च ५१ हस्ताविशहरींते लघुग
 र्णमत्रमभ्यस्य कं मूले ह्यगोभादपदे मासे गोमोसतस्य
 के ५२ मवायां कृत्तिकायां च हि जैः तैरेविवर्जितं क
 तावमेषु न तैरेयो देवास्तर्पयेत्पितृन् ५३ रुधिरं त
 द्रवेतो ये दाता च नरके व्रजेत् यत्कर्त्तव्यमकर्त्तव्यं य
 दभोज्यं च भोज्यं के ५४ सर्वतभं निगदितं किं भूयः
 श्रोतुमिच्छसि ५५ इति श्री ब्रह्मवैवर्ते महापुराणे ब्र
 ह्मविंशे शिवनारदसंवादे कर्त्तव्याकर्त्तव्यप्रकरणे ना
 म सप्तविंशतिमोऽध्यायः २० नारद उवाच सुते सर्व
 जगताय तत्प्रसादा जह्नुरोः भवान्ब्रह्मस्वरूपस्य व
 दब्रह्मनिरूपिणं १ प्रभो किं ब्रह्मस्वाकारं किं निरा
 कारमीश्वरं किं तद्विशेषणं किं वाच्यविशेषणमेव
 च २ किं वादृश्यमदृश्यं बालिभेदे हि पु किं न वा किं
 वा तत्तत्क्षणं सत्त्वं वेद वा किं निरूपणं ३ ब्रह्मातिरि
 क्ता प्रकृति किं वा ब्रह्मस्वरूपिणं प्रकृतेर्लक्षणं य
 त्सर्वभूतेषु तैः शुते ४ कस्य ह्येव च प्राधान्ये ह्योर्म
 ये वरेण्यं विचार्य मनसा सर्वं सर्वजवदमां प्रवे ५
 नारदस्य वचः श्रुत्वा पंचवक्त्रः प्रहस्य च भगवान्ब्रह्म

ब्र-
ल-ब्र-
७१

आरेभेपरं ब्रह्मनिरूपणं ६ श्रीमहादेव उवाच य
यस्मिन्नेतयावत्सनिगूढं ज्ञानमुत्तमं सडलं भवेदे
षुप्राणेषु च नारद अहं ब्रह्मा च विस्मयशेषो यमो
महाविगट् सर्वनिरूपिते ब्रह्मनस्माभिर्भुतिर्नवा
यद्विशेषाण्युक्तं चटुशेषप्रत्यक्षमेव च तन्निरूपित
मस्माभिर्वेदे वेदे विदो वरः ॥ वैकुण्ठे च प्राप्यो ध
मेण ब्रह्मणामया यद्वाच हरि किंचिन्निबोधकथ
यामिते १ सारभूते च तत्त्वानामज्ञाना यकलोचने हे
य प्रमते मोक्षसप्तप्रकृष्टप्रदीपकं ॥ परमात्मस्व
रूपं च परं ब्रह्म सनातनं सर्वदेवस्थितं साक्षिस्वरूपं
देहिकर्मणो ॥ प्राणापचस्वयं विस्मयमनो ब्रह्मा प्रजा
पतिः सर्वज्ञानस्वरूपो हेशक्तिप्रकृतिरीश्वरी ॥ आ
त्माधीना त्वयं सर्वो स्थितेस्तस्मिंश्च संस्थिताः गते गता
श्च परमेनरदेवमिवानुगाः ॥ जीवस्तत्त्वतिविंश
सचाभोगी च कर्मणो यथार्कचंदयोर्विषो जलपूर्ण
चटेषु च ॥ विंशो चटेषु भग्नेषु प्रलीनसंदसूर्ययोः
तथा सृष्टे न मग्ना यो जीवो ब्रह्मज्ञानलीयते ॥ एक
मेव परं ब्रह्म शेषवत्समवत्तये च यं प्रलीनास्तैरेव
जगदेतच्चराचरं ॥ तच्च ज्योतिः स्वरूपं च मे इलाका
रमेव च श्रीसमयाद्भुमार्ते उकोटिकोटिसमप्रभं ॥

आकाशमिव विस्तीर्णं सर्वव्यापकमतये सत्त्वदृश्यं
 यथा चेद्विवेयोगिभिरेव च १५ वदेति योगिनस्तेन
 रं ब्रह्मसनातनं दिवानिशं च ध्यायेत् स तेन तत्सर्वमे-
 गले १० निरीहे च निराकारं परमात्मानमीश्वरं स्वेच्छा
 मये सततं च सर्वकारणकारणं ११ परमानंदरूपं च
 परमानंदकारणं परंप्रधानं पुरुषं निर्गुणं प्रकृतैः
 परंतत्रैव लीला प्रकृतिः सर्वबीजस्वरूपिणी यथा
 ग्रीवाहंकाशक्तिः प्रभासूर्यं यथासुते १२ यथा दृग्धेव
 धावलं जले शैत्ये तथैव च यथा प्रादुर्भूतं गगने यथा ग-
 गाति तौ सदा १५ तथा हि निर्गुणं ब्रह्म निर्गुणं प्रकृति-
 स्तथा सृष्टन्मविवृतं दुल्लवोशेन पुरुषः सतः १५ स प-
 वसगुणो वत्स प्राकृतो विषयी सतः सा च तत्रैव विग-
 णा पराच्छायामयी सता १६ यथा मृदु कुलालस्य वदेक-
 जितमः सदा यथा प्रकृत्या तदुल्लसृष्टिं सृष्टे तमो मुने
 स्वर्णं त कुं उल्लेकतः स्वर्णकारः तथो यथा तथा ब्रह्मत-
 या सां हं सृष्टिं कर्ते मिहेश्वरः १६ कुलाणं सृष्टानवसृ-
 तं निष्पापवसनातनी न च स्वर्णकारः सृष्टं तत्स्वर्णं नि-
 त्यमेव च १५ नित्यं तत्परमं ब्रह्म निष्पाद्य प्रकृतिः सताः
 दृष्टाः समं वशात्प्राप्तमिति केचिद्वदंति हि सृष्टस्वर्णं
 समाहर्ते कुलालस्वर्णकारको समर्थो न च सृष्टस्वर्णं त-

ब्र-
स-ब्र-
७२

योराहरणेतमं तस्मात्तद्वत्प्रकृतेः परमोवेति नारद
इतिकेचिद्वदन्तेवद्वयोश्च निमित्ता भवे केचिद्वदन्ति
तद्वत्प्रकृतिः प्रमान् ब्रह्मातिरिक्ता प्रकृतिः
नवदन्तीति केचत् ११ तद्वत्प्रकृतौ ब्रह्मनिन्दकेचित्
श्रुतोऽश्रुतं ब्रह्मावात्मा च सर्वेषां निर्हिंससात्तिरूपपि
१२ सर्वव्यापि च सर्वादितल्लक्षणं च श्रुतं तद्वत्प्रकृ-
तिः प्रकृतिः सर्वबीजस्वरूपिणी १५ यत्तत्प्रकृतिः
तद्वत्प्रकृतौ प्रकृतिलक्षणं तेजोरूपं च तद्वत्प्रकृतिः
ते योगिनः सदा १६ वैश्वानसं न मन्यन्ते तद्वत्प्रकृतिः
बुद्धयः ते तेजः कस्य चाश्चर्यं यथेयं च पुरुषे विना १७
कारणेन विना कार्यं कुतो वा प्रभवद्भवे ध्यायेत्तैवैश्व-
वानसं तस्मात्तद्वत्प्रकृतिः मनोहरं १८ स्वेच्छामयस्य पुंसस्य
साकारस्यात्मनः सदाः ते तेजो मंडलाकारे सूर्यकोटि-
समप्रभे नित्यं स्थले च प्रच्छेदं गोलोकाभिधमेव च ल-
तकोटिको जने च चतुरस्रं मनोहरं ४० सृष्ट्यं च त-
लाकारं यथेयं चंद्रमंडलं रत्नं च सारनिर्माणं निरा-
धारं च स्वेच्छया उद्भूतं च नित्यं वैकुण्ठात्पंचाशत्कोटि-
जने गो गोप गोपी संयुक्ते कल्पवृक्षसमन्विते काम-
धेनुभिराकीर्णं रासमंडलमंडितं हंदावनवनाच्छ-
न्नं विराजावेष्टितं मुने ४१ शतं शतं शतं शतं सदीपै-

दीप्तिमीक्षिते लक्ष्मिकोटिपरिमितैराम्रैः समनोद्ध
 रैः ५५ रत्नेन्द्रसारनिर्माणं गोपीनामाह्वते सदा शत
 मंदिरसंयुक्तं माश्रमं समनोद्धरं ५५ प्राकारपरिवा
 युक्तं विचित्रेण विचित्रं अमूल्यरत्ननिर्माणं लक्ष्मि
 रसंदरं ५६ आश्रमं च तत्र सुचंद्रविस्वाविकृतं शुभं
 गोलोकमध्यदेशस्य मतीव समनोद्धरं ५७ प्राकारप
 रिवायुक्तं परिवायुक्तं परिजातवनालितं कोस्त
 भेन्द्रागमणितानिर्माणं कलशोज्ज्वलैः ५८ हीरासार
 विनिर्माणं सोद्यानसंचसंदरैः मणिन्द्रसारनिर्माणैः
 कपाटदर्पणान्वितैः नानावित्रविचित्राद्यैराश्रमैवस
 संस्कृतैः षोडशाहारसंयुक्तं सदीपं रत्नदीपकैः ५
 तत्रसिंहासने रम्ये चामूल्यरत्ननिर्मिते नानावित्रवि
 चित्राद्यैराश्रमैवसंस्कृतैः षोडशाहारसंयुक्तं सदी
 पं रत्नदीपवसंतमीश्वरं वरं नवीननीरदृष्ट्यामेकि
 शोरवयसं शुभं शरन्मध्याह्नमार्तेऽमभामोवन
 लोचने ५२ सरस्वावेण पूर्णेंद्रशोभाच्छादनमातने
 कीटिके दर्पलावणलीलानिमसंदरं ५३ कोटि
 चंद्रप्रभाजष्टशुष्ट्रीयुक्तविग्रहं सस्मितं सुरली
 हंसप्रशंसं समगले ५४ वह्निसंस्कारं पीताशुषु
 गलेन समुज्जले चंदनोदितसर्वांगं कोस्तभेन वि

ब्र-
मि-ब्र-
७३

राजिते ५५ आजानमालतीमालावनमालाविभूषि
ते त्रिमंगामंगिमायुक्तेमुत्कामाणिक्यभूषिते ५६ म
सुरपुच्छचूडेवसदत्तमुकुटोज्वले रत्नकेसरवल्लय
रत्नमंजिररंजिते ५७ रत्नकुंडलपुगेमनरोदस्थलस
शोभिते मुक्तापेक्तिविनिर्घेकदशैतस्समनोहरं ५८ प
कविवाथरोष्टंचनास्तिकोमलशोभने वीरिते गोपिका
भिष्येवष्टिताभिष्यसेतते ५९ स्थिरयोवनपुक्ताभिःसस्मि
ताभिश्चसारदे भूषिताभिश्चसदत्तनिर्माणभूषणो नच
सुरैर्द्वैष्ट्यमुनीर्द्वैष्ट्यमुनिभिश्चनिरंतरं ब्रह्माविस्मृशि
वानातथर्मायैर्वेदिते सदा ६० भक्तप्रियेभक्तनाथेभक्ता
नुग्रहकातरे रामेश्वरं सुरसिकं राधावल्लभः स्थलस्थि
ते ६१ एवेरूपमरूपेते ध्यायेते वेत्सवामुते सतते ध्ये
यमस्माकं परमात्मानमीश्वरं ६२ अक्षरं परमं ब्रह्म
गतेते सनातने स्वेच्छामये निर्गुणं च निरीहं प्रकृतेः
परं ६३ सर्वाधारं सर्वबीजं सर्वज्ञं सर्वमेव च सर्वेश्वरं
सर्वपूज्यं सर्वसिद्धिकरं प्रदे ६४ स एव भगवानादि
र्गोलोके हि भुजः स्वयं गोपेवेशश्च गोपालैः पाषादैः
परिवेष्टिते ६५ परिपूर्णतमः श्रीमान् श्रीकृष्णराधि
केश्वरः सर्वोत्तमात्मा सर्वत्र प्रपन्नः सर्वसम्मतः
६६ कृपिश्च सर्ववचनो नकारश्चात्मवाचकः ६७

सर्वात्माचपरं ब्रह्म तेन कृत्स्नः प्रकीर्तितः ६८ कृत्स्नि
सर्ववचनो नकारश्चात्मवाचकः सर्वादिः पुरु
षो व्यापी तेन कृत्स्नः प्रकीर्तितः ६९ स पर्वशेन भ
गवान् वेकुंठे च चतुर्भुजः चतुर्भुजैर्षोऽसौ देसैरा
हृतः कमलायतिः ७० स पर्वकलया विसृः पाताच
जगतो प्रभुः श्वेतदीये सिंधुकमोयतिरेव चतुर्भु
जः ७१ एतेन कथिते सर्वे परं ब्रह्म निरूपिणं ब्र
ह्मा कंचितनीयं च सेव्यं वेदितमिच्छं ७२ इत्युक्त्वा शं
करस्तत्र विरगमच शौनक गंधर्वराजोक्तस्तोत्रे
एतच्छाचते वनारद ७३ मुनिस्तोत्रेण सेतुष्टोभग
वानादिरच्युतः ज्ञानं ह्यसंजयेत सै प्रददौ वरमी
क्षिते जे प्रणम्य मुनीन्द्रश्च प्रहृष्टवदनतणः तदा
तया प्रणम्य रूपं ययो ना रायणं प्रमं ७४ इति श्री
ब्रह्मवैवर्ते महाप्रणामे ब्रह्मवैवर्ते नारद प्रस्थानेना
माष्टाविंशतिमोऽध्यायः ७५ सौतिरुवाच ददर्शांश्च
ममाश्चर्यं देवर्षि नारदस्तथा ऋषिर्ना रायणस्यै
व वदरी वनसंयुते १ नानावृत्ततता कीर्णोपुक्ते
किल रुतं श्रुते शरभेन्द्रैः केशरीन्द्रैः व्याघ्रैः परि
वेष्टिते २ ऋषीन्द्रस्य प्रभावे सा भयविवर्जितं महा
रण्यमगच्छा च स्वर्णं धिकमनोहरं ३ सिद्धेन्द्राणां

ब्र.
ल. ब्र.
७५

२५

विंशानामाश्रमाणां तत्र कोटिभिः आहूते वेदना र
णं पारिजातवनालितं ५ ददर्श तस्मिन् वीरे च सभा
मध्ये मनोहरं विषष्टिकोटि सिद्धे नैराहूते सूर्यवर्च
से ५ अविंशानां च पंचाशत् कोटिभिश्चालितं मुदा
विद्याधरीणां तस्यैव पश्यते सस्मितं हि ज ६ गंधर्वक
स संगीत श्रुतं वेते मनोहरं रत्नसिंहासने रम्येव
संते योगिनां गुरु ७ जयंते परमं ब्रह्म कस्य माता
न मीश्वरं प्रणामा मवते दृष्ट्वा ब्रह्म पुत्रश्च शौनक ८
उत्पाय सहस्रालिङ्गपुत्रं पुनरमाशिव पप्रच्छ कु
शलं स्नेहात् चकार तिष्ठि पूजनं ५ रत्नसिंहासने
रम्ये वासया मासमंगले निवसन्नासने रम्यवर्त्म
श्रमविवर्जितः ९ उवाच तस्मिन्नेष्टं भगवंते सना
तने नारद उवाच अधिते वेदान् सर्वेष्वपि तस्याने
षु उर्गमात् १० ज्ञाने संप्राप्य योगीशान्नेत्रेषु कदाहि
भोः मनोमेन हित्वा मेतिड निर्वासेर्वच वले ११ स्पष्टं म
या हत्मा दाञ्ज मनसा प्रेरितेन च किंचिद्भानविशेष
वल्लुभित्वा मिसाम्यते १२ यत्र कस्य गुणाद्याने ज
नस्य सजराहरं ब्रह्म विस्मयावाप्य सर्वे द्वाभ्यसरा
विभो किंचितयेति मुने यो मनवश्च विचक्षणाः कस्मात्
ष्टिश्च प्रभवे कुत्रवा प्रविलीयते १३ को वा सर्वेषु गोविन्दः
सर्वकारणकारकः ॥

तस्मैश्चरस्य किं रूपं कर्म वा किं जगत्पतिः १६ वि
 त्तार्य मनसा सर्वे तद्वा त्वत्कर्म हे सि नारयण उवा
 च नारायण ववः श्रुत्वा प्रहस्य भगवान् त्वी कश्चाक
 शित्तमारे भेषु एषो भुवनपाविनि १७ इति श्रीब्रह्म
 वेवर्ते महापुराणे ब्रह्मविडे नारदप्रदस्मो नामो
 नत्रिंशतिमोऽध्यायः १८ श्रीनारायण उवाच लेवो
 दगो हरिरमायति रेवशेषा ब्रह्मादयः सुरगणाम
 नावो मुनीन्द्राः वाणी शिवात्रिपथगा कमलादिका
 यामे विदे १ संसारसागरमतीव गंभीरवारं दारा
 दिसर्पपरिवेष्टितां गं सलंघ्य गंतमभिवाह्य तियो
 हि दास्यंसे २ वेदो गवेदमुत्पतिः स्तुतकीर्तिरंशैः
 वेदो गवेदजनकस्य विधेर्विधातः जन्मोत्तकादि
 भयशोकविदीर्णदेहः सं- ३ भूर्धृराणां च दशना
 यकणौ न किं वा विष्णोर्लाम विदेरेषु विभर्ते गेदे
 तस्मैश्चरस्य च विभोः प्रकृतः परस्य सं- ४ चतुर्भिमे
 ष्य पतितो जगतां विधाता तत्कर्मवत्सकथितं भुवि
 कः समर्थः त्वेचापि नारद मुने परमादरेण संचि
 त्तने कुरु हरेश्चरणारविंदे ५ मृ- येव येकस्य क
 लाः कलाणामनवा मुनीन्द्रा कलानि शेषा भवपाश
 मुखा महान्वरादयस्य कलाविशेषः ६ सहस्रशी

र्घाः शिरसः प्रदेशे विभर्तिसिद्ध्यर्थं समंच विस्मं कर्म
 च शेषो मशको गजे यथा कर्म स्रक्तस्य कलाशाः
 १ गो लोकनाथस्य विभो र्यशो मलेशु तौ पुराणे न हि
 किं विनस्तुटे न पाशमुत्वा कथिते समर्थाः सर्वेषु
 रते भुजगा यपत्र ५ विस्मेषु सर्वेषु च विस्मयाम्नः सं
 तेव शश्वद्विधिविस्मरुद्राः तेषां च संख्या श्रुतपश्च
 देवा परं न जानेति तमीश्वरे भज ६ करोति स्तुष्टिं स
 विधेर्विधाता विधाय निता प्रकृति जगत्सं ब्रह्मा
 दयः प्राकृतिकाश्च सर्वे भक्तिप्रदात्री प्रकृति भजस्व
 ७ ब्रह्मसूर्या प्रकृतिर्न भिजा यया च स्तुष्टिं कुरुते
 मनातनः स्त्रियश्च सर्वाः कलयो जगत्समाया च सर्वे
 चतया विमोहिताः ८ नारायणी सा परमा मनातनी
 शक्तिश्च पुंसः परमात्मनः परः आत्मेश्वरश्चापि य
 या च शक्ति तया विना स्तुष्टु मशक्त एव ९ गता विवा
 रे कुरुवत्समां प्रते कर्ते प्रयोक्तं प्रयोक्तं चापि तर्ति
 देशं गुरोर्तिदेशे प्रतिपालके भवे सर्वत्र ह्यज्यो वि
 जयी च संतते १० स यत्नी एजये यो हिव स्यालंका
 रचे दनेः प्रकृतिस्तस्य संतुष्टाय या कृत्वा हि जाच
 ने ११ सा च योषितस्वरूपा च प्रतिविशे मायया यो
 धिता मपि मानेन पराभूता च सामवेत् १२ दिव्या १

श्री पूजिताये नमः यतिपुत्रवती सती प्रकृतिपूजि
 तातेन सर्वमेगलदायिनी १६ मूलप्रकृतिरेका
 शापूर्णब्रह्मस्वरूपिणी स्थोयेव विद्यासाचवि
 स्तमायासनातनी १७ प्राणाधिष्ठातृदेवोपाकृत्स
 स्पपरमात्मनः सर्वोपाप्रेयसीकातासाराधायिनी
 कीर्तिता १८ नारायणप्रिया लक्ष्मीः सर्वसंपत्स्वरू
 पिणी वागधिष्ठातृदेवी सा साच पूज्या सरस्वती
 १९ सावित्री वेदमाता च पूज्यरूपाः विधेः प्रियः
 शंकरस्य प्रिया दुर्गा यस्याः पुत्रा गणेश्वरः २०
 इति श्री ब्रह्मवैवर्ते महापुराणे ब्रह्मविदे नारद
 नारायणसेवादे ब्रह्मप्रशंसासंज्ञेनाम त्रिंश
 तिमुखायः ३० समाप्तो ये ब्रह्मविदः समाप्ते
 शुभमस्तु सर्वजगताम् शुभम्

76

